

Torsdagen den 30 november

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

*Om åtgärder för
att tidigt upptäcka
symtom på grön
starr*

§ 2 Om åtgärder för att tidigt upptäcka symtom på grön starr

Statsrådet HEDDA LINDAHL erhö! ordet för att besvara *Märta Fredriksons* (c) den 22 november anmälda fråga, 1978/79:160, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Märta Fredrikson har frågat om jag anser det möjligt att organisera en allmän undersökning av ögontrycket på alla över 40 år för att på tidigt stadium upptäcka symtom på grön starr och om jag avser att ta initiativ härtill.

Glaucom eller grön starr är en ögonsjukdom som kan ha olika orsaker och som kan drabba skilda åldersgrupper. Den dominerande formen av glaucom påträffas främst hos personer äldre än 40 år.

Det är givetvis angeläget att sjukdomen upptäcks så tidigt som möjligt. Frågan om generell ögonkontroll har därför diskuterats i olika sammanhang. Tryckmätning (s. k. tonimetri) har länge varit en vanlig metod för att upptäcka glaucom. Senare studier har emellertid visat att metoden är osäker. Detta beror framför allt på att stora individuella tryckvariationer förekommer och att trycket kan variera mellan olika tidpunkter. Med enbart tryckkontroll kan således patienter med glaucom förbigås på grund av tillfälligt lågt tryck, medan patienter med högt tryck inte alltid har sjukdomen. Därtill kommer att många glaucom utvecklas akut. Dessa kan helt naturligt sällan upptäckas vid hälsokontroller. För att glaucom skall kunna säkerställas bör som regel tryckmätningen kompletteras med annan undersökning, t. ex. synfältsundersökning (perimetri) eller bedömning av synnervshuvudet (papillen).

Dessa undersökningsmetoder kräver ingående oftalmologiska kunskaper, dvs. kunskaper om ögat och dess sjukdomar. Allmänläkare har i regel mycket begränsad utbildning inom området. Den grundläggande läkarutbildningen omfattar endast 3–4 veckors heltidsstudier inom verksamhetsområdet. Efter avlagd läkarexamen finns viss möjlighet till kompletterande utbildning i form av kurser som anordnas av nämnden för läkares vidareutbildning. Dessa når dock endast ett mindre antal läkare och medger heller inte på grund av sin omfattning – en vecka – någon större fördjupning.

För att en mot glaucom inriktad uppspårande verksamhet skall få en värdefull effekt bör den därför t. v. bedrivas inom ramen för den specialiserade ögonsjukvården. Med nuvarande resurser torde det tyvärr inte vara

Torsdagen den
30 november 1978

*Om åtgärder för
att tidigt upptäcka
symtom på grön
starr*

möjligt att genomföra allmänna rutinkontroller av personer över 40 år, om inte redan kända patientgrupper skall bli lidande. Vi har fortfarande på vissa håll i landet en besvärande brist på ögonläkare. Jag vill emellertid nämna att antalet läkare med specialistutbildning i ögonsjukdomar beräknas enligt landstingens planer öka från 240 år 1977 till 290 år 1980 och 329 år 1982.

Jag vill här också nämna att utveckling pågår av ny apparatur, bl. a. datorperimetrar, som väntas underlätta och förenkla synfältsundersökningar.

F. n. pågår inom socialstyrelsen en utredning om synvårdens framtida innehåll och omfattning. Frågan om diagnostik och behandling av glaucopatients patienter ägnas därvid särskild uppmärksamhet. Resultaten av denna utredning väntas kunna redovisas under första halvåret 1979.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Där konstaterades vikten av att man upptäcker symtom på grön starr i tid, att det inte finns tillräckligt med läkare för att klara detta och att det råder en viss osäkerhet om nuvarande teknik. Svaret var dock positivt, även om det inte var ett direkt svar på den fråga jag ställde. Statsrådet Lindahl och jag är dock överens om att det är av största vikt att denna ögonsjukdom upptäcks i god tid, eftersom den syn som förlorats inte går att återställa. Ca 2 % av befolkningen drabbas av just denna sjukdom.

Jag är på det klara med att läget för ögonsjukvården är bekymmersamt och att väntetiderna där är alltför långa. Det medför en uppenbar risk för att patienterna kommer alltför sent till läkare, och då ökas omfattningen av skadorna på ögonen liksom kostnaderna för att bota sjukdomen och ta hand om skadorna. Följden kan i en del fall bli att sjukdomen inte går att bota över huvud taget.

Det har konstaterats att grön starr drabbar vissa åldersgrupper. Patienter med denna ögonsjukdom utgör en stor grupp inom såväl den öppna som den slutna ögonsjukvården. Att skapa möjligheter för att organisera en allmän undersökning av dessa personer skulle kunna medföra att man fångar upp sjukdomsfall på ett tidigt stadium, vilket skulle vara humant. Alla handikapp medför svårigheter, och att ha en sjukdom som förvärras därför att man kommer för sent till läkare innebär en form av tragik för människor. Att komma under behandling vid det tillfälle då en sjukdoms följder kan minskas eller helt hejdas är väl en sak som vi alla önskar oss. Det är också något som lönar sig både för den enskilda människan och för samhället.

Möjligheterna att organisera en allmän undersökning av ögontrycket på alla över 40 år har diskuterats mycket bland läkare. Jag hoppas verkligen att det blir möjligt att få detta till stånd. Naturligtvis kostar en sådan allmän undersökning både tid och pengar. Det behövs investeringar i läkarutbildning, i mottagningar på sjukhusen osv. Men kan man undvika att människor kommer under behandling för sent, så sparar man ju med detta pengar. Man gör besparingar genom att läkare slipper ta hand om sådana patienter som i onödan har blivit sjuka, och besparingar görs därmed också när det gäller

*Om åtgärder för
att tidigt upptäcka
symtom på grön
starr*

andra sjukhuskostnader av olika slag. En allmän undersökning skulle också kunna bli ett led i den förebyggande sjukvård som vi är så angelägna om att få till stånd på olika områden och som vi vill satsa på till gagn för såväl den enskilde som samhället. Det är då angeläget att de förebyggande insatserna blir så omfattande som möjligt och att de kommer till stånd på alla de områden där de behövs.

Alla handikapp är svåra, att drabbas av sjukdom som medför förlust av synen är svårt. Den som kan komma under behandling i tid och får behålla sin syn får ett rikare liv genom att exempelvis kunna läsa.

Trots den ökning av antalet läkare som beräknas ske vill jag fråga statsrådet Lindahl om hon kan medverka till en ytterligare ökning av utbildningen av läkare och att vi exempelvis får ett ökat antal oftalmologassistenter. De har ju utbildning för att kunna hjälpa läkarna och utgör en värdefull tillgång.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Jag tror att Märta Fredrikson och jag är överens om det mesta i den här frågan.

Jag vill klart deklarerat att jag anser det nödvändigt att vi i fortsättningen satsar mera inom hälso- och sjukvården just på förebyggande åtgärder och tidig diagnostik. Här kan s. k. riktade hälsoundersökningar, dvs. undersökningar som tar sikte på vissa sjukdomar eller organ, spela en stor roll. Detta gäller i synnerhet sådana sjukdomar där tidig diagnostik har stor betydelse för att patienten skall kunna behandlas med framgång.

Tyvärr måste man nog konstatera att mycket återstår att göra på detta område. Enkla metoder som gör det möjligt för läkarna ute på vårdcentralerna att tidigt upptäcka sjukdomar saknas ofta. Här behövs fortsatt forskning och utvecklingsarbete.

Vad särskilt gäller glaucom är möjligheterna att diagnostisera den sjukdomen enbart genom tryckmätning begränsade, vilket jag också sade i mitt förra anförande. Visserligen kan metoden ge positiv effekt i form av upptäckt av ej tidigare kända fall, men vid sådana undersökningar finner man också många som trots ett förhöjt tryck inte kommer att utveckla glaucom. Metoden är alltså osäker och måste kompletteras med andra undersökningar som i regel endast kan utföras av specialister.

Som jag nämnde i mitt svar pågår utveckling av ny apparatur som väntas underlätta och förenkla synfältsundersökningarna.

Jag vill säga till Märta Fredrikson att i socialstyrelsens arbete med att utreda synvårdens framtida innehåll och omfattning ägnas glaucompatienterna en särskild uppmärksamhet. Det är min förhoppning att detta arbete skall leda fram till en bättre decentraliserad ögonsjukvård, som gör det möjligt att tidigt upptäcka symtom på grön starr. Jag är övertygad om att sjukvårdshuvudmännen följer denna fråga med uppmärksamhet och att de, när personella resurser och lämplig teknik finns, kommer att särskilt överväga möjligheterna att införa allmänna undersökningar av vissa åldersgrupper just för tidig diagnostik av bl. a. grön starr. Det har ju också börjat utbildas flera oftalmologassistenter, så vi kommer att finna att också den resursen ökar. Jag

Torsdagen den
30 november 1978

*Om det planerade
garagebygget under
Riksplan*

kan försäkra Märta Fredrikson att jag för egen del kommer att följa denna fråga och ta de initiativ som ankommer på mig.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag tackar också för det svaret och känner mig mycket glad över att vi är helt ense om nödvändigheten av att få i gång den här verksamheten.

Allmänläkarna har i dag vissa kunskaper, och de kan skaffa sig ökade kunskaper genom att tjänstgöra någon tid på en ögonklinik. Jag tror att de har ett starkt intresse för detta. Det här skulle vara ett utmärkt led i den decentralisering av sjukvården som vi anser vara så angelägen och som kan göra det möjligt för fler människor att få snabbare hjälp.

Jag vill fråga statsrådet om hon kan medverka till att landstingen får en ökning av antalet läkartjänster och att den öppna vården kan byggas ut, så att bemanningen av ögonklinikerna blir starkare.

Statsrådet HEDDA LINDAHL:

Herr talman! Det är svårt för mig att stå här i talarstolen och ge några löften när det gäller fördelning av läkare, men som Märta Fredrikson vet har vi ökat utbildningen kraftigt. Därför ser jag ganska optimistiskt på framtiden just när det gäller den öppna vården.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag tackar för det positiva i det här sammanhanget och tror att statsrådet med sin inställning kan påverka att utvecklingen går snabbare. Jag tror också att det skulle vara synnerligen bra om vi kunde få denna allmänna undersökning av ögonen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om det planerade garagebygget under Riksplan

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 7 november anmälda fråga, 1978/79:97, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om regeringen kommer att lägga fram proposition som innebär att beslutet om att bygga garage under Riksplan rivs upp.

Frågan om riksdagens återflyttning till gamla riksdagshuset och de närmare formerna för denna återflyttning beslutas av riksdagen själv. Garagefrågan är en del av riksdagshusfrågan och bör självfallet behandlas i samma ordning.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om det planerade
garagebygget under
Riksplan*

Herr talman! Debatten om riksdagens beslut att bygga ett garage under Riksplan berör nu inte endast en stor del av Stockholms invånare utan hela landets. Samtliga politiska organisationer i Stockholm har ställt sig avvisande till riksdagsbeslutet om garagebygget, liksom konstnärsorganisationer, miljögrupper, skönhetsrådet och andra.

Vänsterpartiet kommunisterna var ju motståndare till att flytta tillbaka till Helgeandsholmen, men nu är beslutet fattat. Vi har därför i byggnadskommittén för riksdagens återflyttande vid två tillfällen lagt fram förslag om att beslutet om garagebygget skall upphävas och en arkitekttävling snarast utlysas för att utröna hur området bäst skall kunna bevaras. Vid bägge tillfällena, såväl i augusti som nu senast i november, avvisade byggnadskommittén våra förslag.

Nu tror jag inte, herr talman, att byggnadskommittén är särskilt representativ för riksdagens nuvarande majoritet, jag hoppas i alla fall att den inte är det. Den känner sig bunden vid beslutet om återflyttning.

Men det beslut som riksdagen en gång fattade om garagebygget har i dag kommit i ett annat läge, inte bara genom de värdefulla historiska fynd som gjorts vid utgrävningarna utan också genom alla de förslag som kommit fram under debatten om Helgeandsholmens framtid. Samtliga förslag bygger i stort sett på Ragnar Östbergs ursprungliga idé om en sänkning av Riksplan ungefärligen i nivå med den på andra sidan Norrbro belägna Strömparterren. På så sätt skulle man inte bara kunna bevara fynden och återge landet en del av dess historia utan också kunna skapa en grön oas mitt i staden.

Också andra förslag har kommit fram, men samtliga förutsätter att garagebygget inte kommer till stånd. Låt mig säga som en av debattörerna uttryckt sig: "Bygg inte garaget. Bygg istället denna ståtliga park som kan förverkliga ett helt sekels traditioner."

En sådan park fördärvar på intet sätt tillfartsmöjligheter eller förutsättningar för parkering av handikappfordon. För riksdagsledamöterna liksom för flertalet av de anställda finns alla möjligheter till parkering runt om i city – om man nu nödvändigtvis måste ta bilen in i city.

Nu förklarar utbildningsministern att regeringen inte kan lägga fram någon proposition i ärendet. Det är något märkligt med tanke på att riksdagen är bunden av vissa motionstider. Om det nu hade varit februari månad, skulle vi alltså inte ha haft någon möjlighet att snabbt riva upp det fattade beslutet. Nu har vi inte kommit fram till februari månad, och den allmänna motionstiden börjar inom kort. Det kommer då – det är jag övertygad om – att väckas en flerpartimotion i frågan.

Jag vill fråga utbildningsministern, om han i så fall kommer att verka för att en sådan motion behandlas snabbt och ger ett positivt resultat, dvs. leder till att det inte blir något garagebygge på Riksplan.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Först vill jag erinra om att jag svarade på en liknande fråga, av Daniel Tarschys, i slutet av oktober och då klargjorde att hela spörsmålet om

*Om det planerade
garagebygget under
Riksplan*

utgrävningarnas omfattning och utsträckning i tiden är en angelägenhet mellan å ena sidan riksdagen genom byggnadsstyrelsen och å andra sidan länsstyrelsen i samråd med riksantikvarieämbetet. Själva byggnationen och byggets utförande är en angelägenhet enbart för riksdagen.

Man är inte förhindrad att i riksdagen ta upp frågan på nytt. Det kan ske genom byggnadskommittén och i förvaltningskontorets styrelse. Det kan också ske genom den initiativrätt som utskotten har. Men jag tror att alla kammarens ledamöter räknar mig det till godo om jag säger, att det vore olämpligt av regeringen att bryta en urgammal konstitutionell praxis genom att lägga fram ett förslag i en angelägenhet som avser riksdagens lokaler.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Utbildningsministern hänvisar återigen till att denna fråga är riksdagens angelägenhet. Vad gäller möjligheten att ta upp frågan i byggnadskommittén har jag redovisat att den vid två tillfällen under hösten har varit uppe i denna på förslag av min partikamrat Tommy Franzén, som har framställt förslag om att garagebygget inte skall komma till stånd och även om utlysande av en arkitektävling. Båda förslagen har avvisats, sannolikt därför att byggnadskommittén helt enkelt känner sig bunden till det beslut som riksdagen en gång fattat.

Utbildningsministern sade vidare att utskotten har initiativrätt. Jag vill då, eftersom vänsterpartiet kommunisterna är förhindrat att lägga fram förslag i utskotten, ställa följande fråga: Kommer utbildningsministern i utskotten att verka för att någon form av initiativ för att stoppa detta garage bygge tas? Det är ju, som jag också sade tidigare, trots allt så att det brådskar med ett sådant besked. De utgrävningar och den planering som förekommer genomförs med utgång från det gamla beslutet om att det skall byggas ett garage.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Så länge jag är statsråd är jag tjänstledig från mitt riksdagsmannaupdrag och bör alltså inte infinna mig i något utskott för att där framlägga förslag. Men det är väl så att i denna fråga finns delade meningar inom de olika partierna. Jag är övertygad om att i den mån man vill ta upp frågan i riksdagen så finns det former för detta – hänvändelse till förvaltningskontorets styrelse eller talmanskonferensen och initiativ i riksdagsutskotten. Men regeringen bör inte gå in i en fråga som gäller riksdagens egen planering och byggnation.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Utbildningsministern förklarar att det finns delade meningar inom partierna. Jag är övertygad om att de delade meningarna innebär att det finns en majoritet mot beslutet om garage. Det är just därför det är så angeläget att det fattas beslut om att garaget inte skall komma till stånd.

Sedan hänvisar utbildningsministern till en rad instanser. Vi får pröva de instanser där vi har möjlighet att lägga fram förslag redan nu. Det kommer vi att göra. Men jag tycker fortfarande det är en något egendomlig ordning som då tillämpas. Den utestänger faktiskt oss från en rad möjligheter.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag har i olika sammanhang i tidningsartiklar och intervjuuttalanden klargjort var jag står i sakfrågan. Men det är inte Eva Hjelmström som är utestängd från möjligheter att påverka denna fråga, det är snarare jag och de andra regeringsledamöterna.

Vad vi nu har diskuterat har varit på vilket sätt denna fråga skall beredas och i vilken ordning beslut skall fattas – och det är faktiskt en riksdagens angelägenhet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag har i kulturutskottet ingen möjlighet att lägga fram några förslag om garagebygget på Riksplan. Jag har ingen möjlighet att nu motionera i riksdagen om denna fråga. Vi kommer från vpk:s sida att ta upp frågan i de instanser där vi är representerade, bl. a. talmanskonferensen, och får väl där besked om huruvida det är möjligt eller inte. Men jag vidhåller min uppfattning att detta är en odemokratisk ordning.

Nu förklarar utbildningsministern dessutom att han klargjort var han står i denna fråga. Jag har inte klart för mig var utbildningsministern står i denna fråga. Tycker han att det skall bli ett garagebygge eller vill han ta fasta på den opinion som vuxit fram för att göra Riksplan till en grön oas i Stockholm, utan garage?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om livsmedelsteknisk högskoleutbildning i Skaraborgs län

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Sten Svenssons* (m) den 16 november anmälda fråga, 1978/79:145, och anförde:

Herr talman! Sten Svensson har frågat mig om jag är beredd att i kommande statsbudget redovisa förslag till inrättandet av en YTH-linje med inriktning mot livsmedelsindustrin, lokaliserad till Skaraborgs län.

I sina förslag till anslagsframställning för budgetåret 1979/80 har universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) föreslagit att nuvarande försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning permanentas och att de nu existerande YTH-utbildningarna inrättas som allmänna utbildningslinjer i högskolan med oförändrad lokalisering när nuvarande försöksomgångar upphör.

I fråga om utbyggnaden av YTH framhåller UHÄ att önskemål om nya linjer och om ökad kapacitet på försökslinjerna har framförts i stor utsträckning. Med hänsyn till det begränsade resursutrymmet för reformer måste enligt UHÄ en avvägning göras mellan å ena sidan välmotiverade utökningar av kapaciteten på befintliga linjer och å andra sidan behovet av kvalificerad utbildning inom områden som helt saknar utbildning av YTH-karaktär.

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

Om livsmedelsteknisk högskoleutbildning i Skaraborgs län

Torsdagen den
30 november 1978

*Om livsmedelstek-
nisk högskoleut-
bildning i Skara-
borgs län*

UHÄ har som resultat av dessa överväganden föreslagit att tre *nya* utbildningslinjer inrättas, nämligen byggnadsindustrilinjens i Stockholm höstterminen 1979 samt i Göteborg vårterminen 1980, motortekniklinjen i Eskilstuna höstterminen 1979 och sågverksindustrilinjens i Karlstad höstterminen 1979.

Enligt UHÄ är planeringsarbetet med de ytterligare nya linjer som ämbetet kan komma att föreslå inför budgetåret 1980/81 redan långt framskridet.

De förslag som UHÄ nu har lagt fram inför budgetåret 1979/80 om inrättande av allmänna utbildningslinjer av YTH-karaktär och om dessa linjers lokalisering har tillkommit efter ett noggrant prioriteringsarbete bland olika föreliggande förslag. Mina förslag i denna fråga kommer att framgå av budgetpropositionen för budgetåret 1979/80.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga.

Livsmedelsindustrin i vårt land är i stort behov av vidareutbildningsinsatser. Mot bakgrund av – som jag har påpekat i min fråga – att denna industri svarar för mer än 10 % av industrins totala förädlingsvärde och sysselsätter bortåt 75 000 personer borde branschens utbildningsbehov vara bättre tillgodosett än vad det är i dag. Det svenska jordbruket och dess förädlingsindustris betydelse för vårt land motiverar aktiva insatser för att förbättra utbildningssituationen. Delar utbildningsministern denna min bedömning?

I denna vecka, närmare bestämt i tisdags, offentliggjorde statens industriverk en utredning om livsmedelsindustrin, SIND 1978:8 där man tar upp vikten av en utbyggnad av YTH-utbildningen för livsmedelssektorn. Man säger bl. a. följande:

”Antalet sökande till utbildningen har ökat kraftigt. Till försöksomgången hösten 1978 fanns 106 sökande, varav 30 antogs. Detta har inneburit att för antagning till YTH-utbildning inom livsmedelssektorn erfordrats betydligt längre yrkeserfarenhet än den som angivits ovan. Mot bakgrund härav och med hänsyn till det för livsmedelsbranscherna beräknade behovet av personal med denna utbildningsbakgrund har Livsmedelsbranschernas Yrkesnämnd förordat inrättande av YTH-utbildning för livsmedelssektorn på ytterligare en ort i landet, förslagsvis i Skaraborgs län.”

Med hänsyn till vad utbildningsministern nu har anfört i svaret kan jag konstatera att han inte vill göra någonting i kommande budget, men jag vill påpeka att jag i min fråga har syftat på den gemensamma skrivelse från den 2 oktober 1978, där LO, TCO och SAF har föreslagit att man inrättar den angivna linjen i Skövde fr. o. m. 1981. Om nu UHÄ ställer sig bakom parternas förslag, vill jag upprepa min fråga till utbildningsministern: Är utbildningsministern då beredd att ställa sig bakom parternas krav, om alltså UHÄ tillstyrker den, och att ta upp frågan i budgeten för 1980/81?

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag bör inte här avslöja vad som kommer i budgetpropositionen i januari och än mindre uttala mig om vad som kommer i den därpå följande budgetpropositionen. Men vad jag sagt i svaret är att jag finner UHÄ:s avväganden väl underbyggda.

När jag säger det inför det budgetarbete som nu snart avslutas är det självfallet också så, att jag inför kommande år gör motsvarande bedömning. UHÄ är alltså det organ som har att göra sammanvägningen. Jag ser ingen anledning att frånga de bedömningar som UHÄ har gjort när det gäller utbyggnaden av YTH.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för det här svaret. Jag bedömer detta som mycket positivt, särskilt med tanke på jordbrukets och livsmedelsindustrins betydelse för Skaraborgs län.

Jag vill änyo citera den angivna utredningen från statens industriverk, där man säger på s. 269: "Det totala årliga rekryteringsbehovet för livsmedelsindustrin under de närmaste åren skulle då uppgå till ca 1 800 personer eller ca 4,5 % av antalet sysselsatta." Till detta kommer sedan ytterligare behov till följd av arbetstidsförkortning, förlängd semester, rörlig pensionsålder etc. Jag finner att det svar jag har fått innebär att en ny linje kommer att lokaliseras till Skaraborgs län, därest UHÄ förordar detta. Jag utgår från att detta – som arbetsmarknadens parter har förordat – sker fr. o. m. 1981, och jag kan då, herr talman, med tacksamhet konstatera att våra krav kommer att bli tillgodosedda.

Jag tackar för utbildningsministerns besked.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om kårobligatoriet vid högskolan

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM erhöll ordet för att besvara *Eva Hjelmströms* (vpk) den 17 november anmälda fråga, 1978/79:148, och anförde:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig om jag anser att en tvångsvis anslutning av studerande till studentkårerna är förenlig med en demokratisering av högskolan.

Obligatoriefrågan har utretts under större delen av 1970-talet, nu senast av den s. k. obligatorieberedningen. Under hösten 1978 har förhandlingar i obligatoriefrågan, på grundval av det material som obligatorieberedningen överlämnat, också förts med Sveriges förenade studentkårer. Det har dock inte varit möjligt att finna en lösning som uppfyller de tre krav regeringen ställt upp. Dessa innebär för det första att det obligatoriska medlemskapet bör avskaffas inte bara formellt utan också i praktiken. För det andra – och detta är det centrala – bör de väsentliga delarna av studerandesammanslutning-

Torsdagen den
30 november 1978

*Om kårobligatoriet
vid högskolan*

arnas verksamhet kunna bedrivas även i framtiden. För det tredje bör den lösning som väljs i sina huvuddrag vara acceptabel för de studerandes organisationer.

De studerande har svårigheter att bedriva fackligt arbete till följd av att de vistas en relativt kort tid vid högskolan. Mot denna bakgrund är det enligt min mening tveksamt om det över huvud taget är möjligt att hitta en lösning som uppfyller alla tre kraven utan att staten åsamkas betydande merkostnader. Under sådana förhållanden anser jag att kravet på att studerandesammanslutningarnas nuvarande verksamhet i sina väsentliga delar skall kunna bedrivas även i framtiden måste väga tyngre än de principiella invändningarna mot obligatoriet. Jag anser därför att det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar bör finnas kvar t. v. Regeringens överväganden i kårobligatoriefrågan kommer att redovisas utförligare för riksdagen i 1979 års budgetproposition.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! "De senaste årens debatt i obligatoriefrågan har dock visat att det råder en i det närmaste total enighet på en punkt nämligen att det på föreningsrättsliga grunder är principiellt förkastligt att tvångsvis ansluta individer till en viss sammanslutning. Jag delar denna uppfattning och anser därför att det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar bör avskaffas."

Detta sade utbildningsminister Wikström så sent som 1977. Men nu vågar utbildningsministern uppenbarligen inte längre stå för de orden.

Riksdagen fattade i stor enighet beslutet om att avskaffa obligatoriet i samband med den nya högskolereformen. Det var väl i stort sett den fråga man var mest överens om. Skälen var naturligtvis inte bara rent principiella, även om de var den tyngst vägande faktorn. Ett annat skäl var att reformeringen av högskoleutbildningen gjorde det omöjligt att bibehålla det obligatoriska medlemskapet utan att samtidigt utvidga det till att omfatta ännu fler grupper av studerande. Och i dag har vi en rad högskolor där studerandesammanslutningarna är frivilliga, och det fungerar alldeles utmärkt. Situationen i dag är alltså sådan att vissa studerande är tvångsanslutna, andra inte.

Visst finns det problem med ett avskaffande, det erkänner jag också. Men problemen är på intet sätt olösliga. Det har också alla de utredningar som stött och blött frågan under hela 1970-talet visat.

Vad frågan till sist gäller är att det kostar pengar att avveckla obligatoriet. Det säger också utbildningsministern i sitt svar. Självfallet skall de studerandes sociala förmåner inte försämrats, och det innebär att stat, kommun och landsting måste ta över funktioner som i dag sköts av kårerna. Men det är ju inte heller mer än riktigt. Det är orimligt att kårerna t. ex. skall behöva driva daghem bara för att kommunerna inte bygger ut daghemsverksamheten i tillräcklig omfattning.

En avveckling av kårobligatoriet innebär också att den kategorisering som i dag finns när det gäller de studerande på sikt skulle försvinna, och det är

enbart positivt.

Vi kommunister anser att en anslutning till ett politiskt parti, en intresseorganisation eller annan förening måste bygga på frivillighet och egen aktivitet, eftersom det är enda garantin för en demokratisk utveckling inom organisationen. Men jag kan konstatera att för utbildningsministern är demokrati uppenbarligen en kostnadsfråga – en fråga om pengar och ingenting annat.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Nej, så enkelt är det faktiskt inte! Det är inte så att jag nu i och för sig älskar obligatoriet mer än jag gjorde för ett par år sedan. Men det är, som jag redan sagt, inte bara fråga om att principiellt ta avstånd från och avskaffa obligatoriet. Det är också fråga om att hitta vägar som gör det möjligt för studenterna att bevara sitt kårpolitiska och fackliga inflytande. I den nya högskolan har de fackliga organisationerna kommit in i så gott som alla högskoleorgan. Det har vi varit överens om, och det är en bra utveckling. Att då medverka till en lösning som rycker undan grunden för studenternas möjligheter att hävda sina intressen har jag inte betraktat som möjligt.

Till det kommer alla de sociala och andra åtaganden som man har. Jag tänker på studerandehälsovården med 17 läkare, 15 kuratorer, 15 sköterskor och 5 psykologer anställda, motionsidrotten med ett 30-tal anställda och den fackliga verksamheten med kanske ett 50-tal anställda. Därtill kommer det förhållandet att det finns hus som ägs av kårer och nationer – framför allt i Uppsala och Lund – med taxeringsvärden på ungefär 65 milj. kr.

Obligatorieberedningen har icke kunnat hitta en väg att avskaffa obligatoriet och ändå ge garantier för att de sociala funktionerna kan bevaras och att de studerandes fackliga och kårpolitiska inflytande kan säkras. Då har jag tyckt att det är rimligt att gå tillbaka till riksdagen och säga att det här har vi inte kunnat klara. Då får de praktiska skälen väga tyngre än den princip som också jag har anslutit mig till.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Utbildningsministern glider undan den principiella frågeställningen.

Det är självklart att det finns vägar som gör det möjligt att avveckla kårobligatoriet. Poängen är – det sade jag också tidigare – att det kostar pengar för statsmakterna i första hand men också för kommuner och landsting. När det gäller studerandehälsovården, som utbildningsministern tog upp, skulle man kunna inrätta en företagshälsovård för alla dem som är verksamma på varje högskola. Daghemmen bör rimligen kommunaliseras liksom studentbostäderna. Till det krävs då statsbidrag i olika former. Det krävs naturligtvis också att statsbidrag utgår till de frivilliga kårer som vi anser skall finnas i en framtid för att det skall bli möjligt för dem att driva sin verksamhet.

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om kårobligatoriet
vid högskolan*

Men tillbaka till huvudfrågan: Anser verkligen utbildningsministern att det är förenligt med demokratiska principer att ha en tvångsanslutning av individer till en förening, en facklig organisation eller en intresseorganisation? Är tvångsanslutning något som är förenligt med de demokratiska principer som skall gälla i vårt land? Jag vidhåller att för utbildningsministern är demokrati en fråga om pengar.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det är klart att demokrati också är en fråga om pengar. Det är vi nog inom nästan alla sektorer överens om – att det krävs resurser också för att man skall kunna bedriva ett demokratiskt arbete.

Frågan om en kommunalisering av studentbostäderna har bostadsdepartementet sysslat med länge. Det är i och för sig en mycket svårlöst fråga, men jag tror att man så småningom skall kunna komma till ett resultat.

Vad jag sagt är att mot varandra står å ena sidan principen om att man inte bör ha ett obligatorium och å andra sidan kraven på att man skall kunna säkerställa de studerandes fackliga och kårpolitiska inflytande och klara de studiesociala åtaganden som man har. Det är detta som man inte har kunnat klara ut. Jag tycker att man också skall se till hur verksamheten faktiskt fungerar för de studerande. Detta obligatorium är ju inte livslångt. Det gäller under de år som man vistas vid universiteten. Ofta har man det problemet att man arbetar med frågor som först nästa generation får ta över. Det är inte säkert att det alltid är så lätt att hitta studenter som vill jobba osjälviskt för nästa generation. Jag vill inte gärna medverka till att rycka undan grunden för de studerandes faktiska inflytande på universiteten och högskolorna.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det har lagts fram förslag om hur studerandeinflytandet skall kunna säkerställas också vid ett avskaffande av kårobligatoriet. Det har t. o. m. lagts flera förslag. Utbildningsministern kan ta del av bl. a. vårt.

Det finns alltså möjligheter att avskaffa obligatoriet. Och det finns f. ö. redan i dag en rad frivilliga kårer som inte har tvångsanslutning av medlemmarna, och de är inte utestängda från inflytande över sin egen utbildning – även om jag tycker att det kunde bli betydligt större än i dag, men det är en annan fråga.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag sade i mitt svar att det inte får vara bara ett formellt avskaffande av obligatoriet. Det måste ju också vara ett reellt avskaffande – och det har man inte lyckats prestera någon modell för som de studerandes egna företrädare har kunnat acceptera.

Jag tror det är väldigt viktigt, när vi utvidgar inflytandet för de stora fackliga organisationerna, att inte beröva de studerande möjligheten att ha motsvarande inflytande. Det betraktar jag som en mycket viktig angelägenhet.

Nu får riksdagen tillfälle att pröva detta när jag anmäler frågan i budgetpropositionen. Och jag är inte säker på att alla har precis samma syn på detta som Eva Hjelmström. Men det får vi ju se under vårriksdagen.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag kan hålla med utbildningsministern om att det skall vara inte bara ett formellt utan ett reellt avskaffande. En brist bl. a. på den här punkten fanns det i den första obligatorieutredningen, där man avskaffade obligatoriet formellt men bibehöll det reellt genom att bibehålla uttaxeringsrätten.

Utbildningsministern säger att vi kommer att få ta ställning till den här frågan under våren. Förhoppningsvis kommer riksdagen, som år 1976 i stor enighet tog beslut om ett avskaffande, att vidhålla den uppfattningen. Jag hoppas att regeringen är ensam om att vilja bibehålla denna odemokratiska ordning.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag tror att när riksdagen förra gången tog ställning levde de flesta av den här kammarens ledamöter i samma tro som jag, nämligen att det med ekonomiska insatser från statens sida skulle vara möjligt att klara frågan. Vad obligatorieutredningen har visat är att det icke är så lätt att lösa den. Och med den kännedom jag har om ledamöterna av denna riksdag tror jag att de kommer att pröva frågan fördomsfritt och sakligt.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Obligatorieutredningen har presenterat tre alternativ som skulle kunna utvecklas och i och för sig även förändras. Men det fanns ingenting i dem som sade att det var omöjligt att avskaffa kårobligatoriet.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Utredningen har förvisso presenterat modeller där man klarar att avskaffa obligatoriet men inte där man gör det och samtidigt klarar de andra uppgifter som jag pekat på. Och det är alldeles entydigt så att de studerandes företrädare inte har kunnat acceptera någon av modellerna.

Detta är realiteterna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om ökade anvisningsmöjligheter för bostadsförmedlingarna

Bostadsministern BIRGIT FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara *Oskar Lindkvists* (s) den 23 november anmälda fråga, 1978/79:169, och anförde:

Herr talman! Oskar Lindkvist har frågat mig om jag vill redogöra för det hittillsvarande arbetet på ett förslag om anvisningsrätt e. d. för bostäder och för de nuvarande intentionerna beträffande det fortsatta arbetet.

Som jag redovisade i ett svar till Karl-Erik Strömberg och Tore Claeson den 7 mars 1978 pågår ett arbete med dessa frågor inom regeringskansliet. Syftet med detta arbete är alltså att ge bostadsförmedlingarna bättre möjligheter att hävda de bostadssökandes rätt. Arbetet bedrivs nu med den inriktningen att ett förslag skall föreläggas riksdagen under detta riksmöte.

Torsdagen den
30 november 1978

Om ökade anvisningsmöjligheter för bostadsförmedlingarna

OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Birgit Friggebo för svaret.

Eftersom vi socialdemokrater här i riksdagen så enträget har drivit kravet på en kommunal anvisningsrätt känner vi desto större besvikelse över den långsamma handläggningen. Vi har haft kravet uppe i riksdagen både 1977 och 1978. De borgerliga ledamöterna har i kraft av sin gemensamma majoritet avvisat våra förslag. Vi kan inte förstå denna passivitet.

Birgit Friggebo har i olika sammanhang aviserat ett förslag om anvisningsrätt. Första gången det uppmärksammades var vid en debatt i Norrköping den 7 november 1977. Enligt Folkbladet Östgöten yttrade Birgit Friggebo följande: "Efter jul lägger regeringen fram en proposition som kommer att göra det svårare för fastighetsägarna att avvisa bostadssökande, som kommer till bostadsförmedlingen".

Det var ju en glad nyhet. Men det kom inget förslag om anvisningsrätt efter julen. Det föranledde en ny socialdemokratisk motion till årets riksdag. Den 7 mars i år gjorde Birgit Friggebo ett framträdande i riksdagen i samband med en interpellationsdebatt. I en replik som ordagrant återges ur riksdagsprotokollet heter det: "Arbetet med departementspromemorian pågår för fullt. Inriktningen på arbetet är att det skall leda till en lagstiftning som kan träda i kraft den 1 januari 1979."

Mot bakgrund av detta nya löfte från bostadsministern avstyrkte den borgerliga majoriteten i civilutskottet en ny socialdemokratisk motion – den avlogs sedermera också av de borgerliga i kammaren – just med markeringen att det skulle komma ett förslag med ikraftträdande den 1 januari 1979.

I sitt nu lämnade svar säger bostadsministern: "Arbetet bedrivs nu med den inriktningen att ett förslag skall föreläggas riksdagen under detta riksmöte." Hur detta nya löfte kommer att uppfyllas är naturligtvis beroende av vilket pris Birgit Friggebo sätter på sin egen trovärdighet. I varje fall kommer vi från socialdemokratisk sida inte att släppa bostadsministern ur sikte förrän det föreligger ett förslag till riksdagen.

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar är mycket viktig. I den stora bostadsdebatt vi hade på den socialdemokratiska partikongressen antogs ett bostadspolitiskt program med en förnyelse av vårt krav i riksdagen om kommunal anvisningsrätt. Jag beklagar att de borgerliga regeringarnas – och enkannerligen då Birgit Friggebos – passivitet och förhållning när det gäller den kommunala anvisningsrätten givit upphov till ytterligare problem på bostadsmarknaden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om planerna på ett råvaruavtal med Norge, m. m.

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om planerna på
ett råvaruavtal
med Norge, m. m.*

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Gunnar Olssons* (s), dels tredje vice talmannen *Karl Erik Erikssons* (fp) den 21 november anmälda frågor, 1978/79:153 resp. 156, båda frågorna framställda till statsministern, och anförde:

Herr talman! Gunnar Olsson har frågat statsministern följande:

1. Vill statsministern antingen bekräfta eller dementera de rykten som cirkulerar beträffande ett eventuellt råvaruavtal med Norge och om detta avtal i så fall är bindande?

2. Om avtalet bekräftas, vilka åtgärder avser då statsministern att vidta för att sysselsättningen i Värmland inte skall äventyras till följd av en ökad export av skogsråvara?

Karl Erik Eriksson har ställt följande fråga till statsministern:

Finns ett avtal omfattande leverans av skogsråvara från Sverige till Norge upprättat?

Om så är fallet, vilka garantier kommer då att lämnas för att de svenska sågverken och den svenska massaindustrin inte behöver friställa anställda på grund av råvarubrist?

Frågorna har överlämnats till mig. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Förhandlingar pågår f. n. mellan den svenska regeringen och den norska regeringen om ett samarbete på industri- och energiområdena.

Till grund för samarbetet avses ligga vissa allmänna riktlinjer som skall komma till uttryck i ett avtal mellan regeringarna om samarbete på industri- och energiområdena. Inom ramen för detta allmänna samarbetsavtal diskuteras vidare tre särskilda avtal, nämligen ett avtal om genomförande av det s. k. Volvoavtalet, ett avtal om långsiktiga leveranser av råolja och oljeprodukter från Norge till Sverige och ett avtal om svensk-norsk handel med virke.

Diskussionerna om ett virkesavtal gäller således en beståndsdel i ett eventuellt avtalskomplex om samarbete länderna emellan på industri- och energiområdena.

Med hänsyn till pågående förhandlingar vill jag inte nu gå in på enskildheterna i avtalskomplexet.

Vad gäller ett eventuellt virkesavtal vill jag dock erinra om att det sedan länge förekommer en nettoexport av virke från Sverige till Norge.

Jag vill vidare betona att förhandlingarna från regeringens sida förs i starkt medvetande om skogsråvarans betydelse för skogsindustrin och för sysselsättningen i berörda landsändar.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Först ett tack till industriministern för det här svaret. Det enda lilla positiva som finns att hämta däri finns i de fyra sista raderna. Å andra sidan vore det faktiskt förvånansvärt, ja, rent sensationellt om man från regeringens sida skulle ha en annan inställning än den som kom till uttryck i de sista raderna i svaret.

Torsdagen den
30 november 1978

*Om planerna på
ett råvaruavtal
med Norge, m. m.*

Jag vill börja med att hänvisa till den oro som råder i mitt hemlän Värmland och som tagit sig uttryck i två skrivelser: dels en skrivelse från Värmlands sågverksförening till Värmlandsdelegationen, dels en skrivelse som delegationen sedan genom landshövding Bengt Norling sänt till statsminister Ola Ullsten.

Oron förstärktes faktiskt i går, då rikspressen i stort uppslagna artiklar tog upp Volvoavtalet och man i Svenska Dagbladet kunde läsa följande: "Olje- och timmeravtalen är i princip klara, endast smärre saker återstår att reda ut.

Timmerleveranserna avses främst ske från Värmland och Dalsland där sedan länge export ägt rum till Norge."

I dag sägs i ett uttalande i samma tidning att gränshandeln med virke inte avses bli stoppad men att det knappast är möjligt att gå längre.

Förre industriministern Nils G. Åsling gav i går kväll det beskedet i Karlstad att vad det är fråga om är en helt normal gränshandel. Vad menas då med en normal gränshandel?

När jag ställde min fråga till statsministern var det närmast för att försöka bringa någon klarhet i vad som verkligen står skrivet i det avtalsutkast som väl ändå måste finnas. Det bör vara klart för var och en att en styrd råvaruexport till en kvantitet som överstiger vad som i dag är gällande måste bedömas som helt orealistisk med tanke på den råvarusituation som vi har och som vi sannolikt får leva med under åtskilliga år framåt. Vi kan i dag inte förse våra industrier med skogsråvara, och det är klart att de som arbetar inom skogsnäringen – framför allt i ett gränslän som Värmland – nu är allvarligt oroad.

Vem skall leverera ytterligare sågtimmer till Norge? Vilka ytterligare sågverk utöver dem som redan upphört skulle tvingas slå igen? Detta är frågor som människorna med all rätt ställer sig efter alla de uppgifter som de två senaste dygnen har valsat runt framför allt i massmedia.

Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret. Jag är kritisk mot att virkesleveranserna har tagits in i detta Volvoavtal, men jag är självklart medveten om att skälet härtill var de första förhandlingarna som fördes. Egentligen riktar vi kanske kritiken mot fel person, när vi riktar den mot industriminister Huss.

Industriministerns företrädare gjorde i går en förtjänstfull insats på trämarknaden i Karlstad. Han fick också ta del av den oro som finns hos träfolk i Västsverige för att en del av Volvoavtalet utgörs av råvaruexport till Norge. Ingen av oss vill hindra ett vanligt gränshandelsutbyte mellan Norge och Sverige – allra minst vi som bor i gränstrakterna – men det är inte fråga om detta här. Den virkesmängd som nämnts ligger långt över vad vi har möjligheter att exportera, om vi skall ha någon sysselsättning kvar vid våra sågverk.

På uppdrag av länsstyrelsen i Värmlands län och Värmlands dåvarande företagareförening gjordes 1974 en utredning, som visade att den totala

förbrukningen vid alla Värmlands sågverk var 1,25 miljoner kubikmeter per år, alltså något över hälften av den mängd som nu nämns när det gäller exporten till Norge. Den totala förbrukningen vid alla Sveriges sågverk var 14,1 miljoner kubikmeter per år. Den mängd som nu nämnts skulle alltså utgöra en sjundedel av den totala förbrukningen vid sågverken. Det är en alldeles fantastisk mängd, som skogsfolket också ansåg vara omöjlig att klara.

Hur har man då kommit fram till denna mängd? Det har uppgivits i pressen att den motsvarar genomsnittet för de senaste tio årens virkesexport till Norge. Men under dessa år skedde de stora stormfällningarna och de våldsamma "tvångsavverkningarna". Detta gör att den angivna mängden är orimligt hög i dagens läge. Jag skulle vilja fråga industriministern: Har regeringen verkligen försäkrat sig om att det finns möjlighet att uppfylla denna kvot om ett avtal tecknas? Om detta, som industriministern säger, blir en beståndsdel i ett kommande avtal, kommer avtalet då att över huvud taget kunna uppfyllas och är det bindande? Den sista delen av min fråga är verkligen aktuell i dagens läge, när vi vet vad som är på väg att hända i Värmland. Hur skall man klara sysselsättningen, om en stor del av råvaran skickas bort?

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Låt mig kort understryka än en gång att regeringen är mycket väl medveten om den oro som förefinns på skilda håll. Vi har tagit del av fakta och synpunkter från olika intressenter – f. ö. inom parentes sagt inte enbart från Värmland, för detta eventuella avtal har en vidare innebörd och gränsen till Norge är lång. De uppgifter och de litet panikartade förnimmelser som tydligen på sina håll har kommit till uttryck förefaller mig dess bättre inte välgrundade.

Mer än detta vill jag inte säga. Såsom jag framhöll i mitt svar rör det sig här om ett stort avtalskomplex, som nu är under förhandling mellan regeringarna. Det skulle inte gagna saken, om jag kommenterade olika förljudanden i pressen.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Skall jag tolka industriministern på det sättet att det som har stått att läsa i vår rikspress de senaste dagarna är mer eller mindre helt gripet ur luften? Är det så statsrådet betygsätter det som i går och i dag står att läsa i bl. a. Svenska Dagbladet?

Statsrådet talar här om ett avtalskomplex, som omfattar handel med både olja och virke. Jag anser att talet om ett byte av skogsråvara mot olja inte kan vara ett vettigt resonemang. Jag förutsätter att om Norge skall leverera olja till Sverige, är det fråga om olja som man i Norge inte själv har behov av för det egna landets förbrukning. Men av svensk skogsråvara finns det däremot inget överskott att exportera.

1973 års skogsutredning talade t. o. m. om behovet av en ökad import av råvara till skogsindustrin, därför att vi i vårt land tillåtit en så kraftig

*Om planerna på
ett råvaruavtal
med Norge, m. m.*

utbyggnad av industrin att råvaran inte räcker. Vi har haft brist i flera år nu, trots att vi har haft en lågkonjunktur, och jag frågar industriministern: Hur skall det se ut när vi, som vi alla hoppas, får en uppgång i konjunkturen och såväl sågverk som massaindustri kommer att köra för högtryck?

Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Jag respekterar industriministerns förklaring att han inte vill gå djupare in i avtalet i det här läget, men samtidigt hoppas jag att industriministern verkligen känner att det är oro bakom de frågor som ställts av oss från gränstrakterna. Industriministern talade om panikartade uttryck. Jag tycker att det är förståeligt att man använder sådana uttryck.

De värmländska sågverken, som har något över 2 000 anställda, kör med 75-procentig kapacitet. Nu riskerar de att försättas i en situation där de måste fråga sig: Hur mycket råvara kommer att försvinna? Det är klart att man där känner oro efter de tidningsuppgifter som cirkulerat under de senaste veckorna. Vi vet att Vänerskogs Billingsfors såg kommer att stå stilla ett långt tag i vinter därför att det saknas råvara, och jag skulle kunna fortsätta att räkna upp liknande exempel från gränstrakterna.

Då är det förklarligt om stämningen blir panikartad, och jag upprepar att det var värdefullt att den tidigare industriministern fick del av de stämningar som rådde vid trämarknaden i Karlstad. Jag hoppas att vi i någon mån har kunnat spegla den oron här i debatten. I så fall tycker jag att debatten har fyllt en uppgift, och personligen hoppas jag att det inte skall ges några bindande löften om att råvara skall levereras i större utsträckning än vad den normala öppna gränshandeln tillåter.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Vi hoppas ju att inom mycket kort tid de förhandlingar som nu förs skall leda till resultat som kan publiceras. I avvaktan på det vidhåller jag att saken icke gagnas genom att man går djupare in i dessa ting.

Vidare vill jag bara säga till herr Olsson att jag har inte gjort någon betygsättning av den svenska pressen när jag sade att jag inte är beredd att nu kommentera olika förljudanden.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Låt mig ställa en kort avslutande fråga till statsrådet: Tänker statsrådet medverka till att avtal sluts innan man har gjort en ordentlig inventering av vår råvarusituation? Det är ju den inventeringen man måste ha i botten för att över huvud taget kunna tänka sig en export av skogsråvara utöver den som förekommer i dag.

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jag kan inte inse att vi inte har ett alldeles tillräckligt kunskapsmaterial om råvarusituationen för att vara medvetna om vilka resultat som från svensk sida bör eftersträvas i dessa förhandlingar.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Allra sist: Hur ligger tidsschemat? När kan man tänkas få ett konkret besked, så att man kan stilla den oro som finns framför allt i gränslänen och som Karl Erik Eriksson och jag försökt ge uttryck för här?

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Båda statsministrarna har vid upprepade tillfällen tillkännagivit att man siktar till att den 8 december kunna tillkännage resultatet.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om lokaliseringen
av patent- och
registreringsverkets
bolagsbyrå.*

§ 8 Om lokaliseringen av patent- och registreringsverkets bolagsbyrå

I Handelsministern HADAR CARS erhöill ordet för att besvara *Bo Forslunds* (s) den 20 november anmälda fråga, 1978/79:152, till arbetsmarknadsministern, och anförde:

Herr talman! Bo Forslund har frågat arbetsmarknadsministern om han är beredd att medverka till att riksdagens tidigare beslut att omlokalisera patent- och registreringsverkets bolagsbyrå till Sundsvall genomförs och på så vis avvisa eventuella försök att upphöra med den redan påbörjade lokaliseringen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Decentraliseringsutredningen har begärt hos regeringen att statskontoret skall få i uppdrag att jämsides med en annan översyn av bolagsbyråns rutiner utreda ett *alternativ* som kan innebära att en del av bolagsbyråns arbetsuppgifter decentraliseras till länsstyrelserna.

Decentraliseringsutredningens förslag remissbehandlas f. n. Remissvaren skall vara inne i början av december i år. Först därefter kan jag ta ställning till om förslaget skall leda till någon åtgärd.

Jag kan här säga att jag anser att den form för decentralisering av statlig verksamhet som utredningen föreslår är en principiellt riktig form. Vad man önskar är att flytta ut statliga funktioner till regional nivå och inte hela ämbetsverk. Genom en sådan ordning kommer besluten att fattas närmare dem som är direkt berörda. Det är principiellt tilltalande. En reflexion som man emellertid måste göra är att förslaget från decentraliseringsutredningen i det här fallet kommer mycket sent med tanke på att en successiv omlokalisering redan har påbörjats samt att viss personal har anställts och lokaler har anskaffats i Sundsvall.

Man måste i detta som i liknande fall ta stor hänsyn till de berörda personernas, dvs. i det här fallet bolagsbyråns anställda, egna förväntningar och önskemål.

En annan lika väsentlig faktor är att verksamheten gentemot bolagsbyråns kunder skall fungera tillfredsställande. Väntetiderna har under en längre tid

Torsdagen den
30 november 1978

*Om lokaliseringen
av patent- och
registreringsverkets
bolagsbyrå*

varit alltför långa. Under de senaste månaderna har en viss förbättring inträffat men ännu är inte förhållandena tillfredsställande. En eventuell decentralisering och omlokalisering får inte innebära en försämring av den service byrån lämnar sina kunder.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Först vill jag tacka handelsministern för svaret.

Den fråga jag har ställt har verkligen ett berättigande. Decentraliseringsutredningens förslag att dela upp bolagsbyrån på de 24 länen kom som en chock dels för de anställda, dels för länsmyndighet och kommun. Den reaktionen är naturlig, eftersom riksdagen redan 1973 beslutade att omlokalisera bolagsbyrån till Sundsvall. Sedan dess har det varit många turer kring lokaliseringen. Nu har bolagsbyrån delvis påbörjat utflyttningen, och då kan man förstå den indignation som kommit till uttryck. Man kan ha orsak att fråga sig om decentraliseringsutredningen var helt ovetande om att omlokaliseringen redan påbörjats.

Följer man utredningens förslag att lägga ut bolagsbyråns arbete på länsstyrelserna, måste avsikten vara att stoppa lokaliseringen till Sundsvall. Det måste vara ologiskt att låta en utflyttning fortsätta samtidigt som man utroder ett alternativ som innebär att lokaliseringen uteblir.

När vi av den förra regeringen krävde motsvarande sysselsättningstillfällen i samband med förslaget om nedläggning av Lv 5 hänvisades vi, så sent som i våras, till att patent- och registreringsverket skulle flytta till Sundsvall och därigenom kompensera en del av sysselsättningsbortfallet. Nu har visserligen trepartiregeringen avgått, men det skulle vara uppseendeväckande om den nuvarande regeringen, som ändock var representerad i den gamla, inte skulle ta hänsyn till den regionalpolitiska betydelse som ursprungligen var anledningen till utlokaliseringen.

Herr talman! Svaret är bara till en viss del positivt, nämligen genom att handelsministern säger att man skall ta stor hänsyn till de berörda personerna i detta fall, och det gäller då bolagsbyråns anställda. För övrigt hade jag väntat mig ett klarare besked om lokaliseringarna, eftersom utflyttningen redan har påbörjat. Med tanke på den tidigare handläggningen av denna fråga krävs nu också ett snabbt besked. Därför skulle jag avslutningsvis vilja ställa den frågan till handelsministern: När kan man förvänta sig av regeringen att ett definitivt besked i denna fråga kommer att lämnas?

Handelsministern HADAR CARL:

Herr talman! Varje förslag om utflyttning av statlig verksamhet kommer som en chock för de omedelbart berörda. Den förutvarande socialdemokratiska regeringen tvekade av det skälet inte att flytta ut ämbetsverk och därigenom skapa betydande svårigheter för de berörda familjerna, bl. a. dubbelarbetande makar. Jag kan, som jag sade i mitt svar, i dag inte ge ett definitivt svar på den fråga som ställts till mig. Ärendet är ute på remiss. Remissvaren kommer inom kort. När vi tagit del av svaren är tidpunkten

inne för regeringen att fatta sitt beslut i frågan. Jag räknar med att det skall kunna ske mycket snart efter det att remisstiden gått ut.

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag får väl nöja mig med det svaret. Det är ju ganska positivt, eftersom vi tydligen kan förvänta oss att det definitiva beskedet kommer att lämnas redan i år.

Byggnadsstyrelsen har ju fått i uppdrag att skaffa lokaler för bolagsbyrån. Det har man klarat genom att teckna ett tioårigt avtal med det kända hotellet Knaust i Sundsvall. Därför är det märkligt att decentraliseringsutredningen nu i allra sista minuten framlägger dessa förslag. Jag hade förväntat mig att det skulle ha skett på ett annat sätt och framför allt i ett tidigare skede.

Jag tycker att handelsministern här avstått från att begagna ett ypperligt tillfälle att bringa större klarhet i frågan och därigenom skingra den ovisshet och oro som uppstått i samband med utredningens förslag.

Handelsministern HADAR CARS:

Herr talman! Vad Bo Forslund begär av mig är att jag, sedan jag skickat ut ärendet på remiss och bött statliga myndigheter och organisationer att uttala sig, skall visa det föraktet för remissinstanserna att jag inte bryr mig om att lyssna på vad de har att säga innan jag fattar beslut. Så agerar inte den här regeringen, och jag hoppas att ingen annan regering heller har gjort det. Jag kan därför inte ge Bo Forslund något annat besked än det jag redan lämnat, nämligen att han får vänta på regeringens svar till dess att vi tagit del av remissinstansernas synpunkter.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Det här ärendet har varit aktuellt ända sedan 1973. Jag ställde min fråga till arbetsmarknadsministern på grund av ärendets regionalpolitiska betydelse. Jag hade därför också väntat mig att få ett besked om regeringens regionalpolitiska bedömning av frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:71 om ökad säkerhet vid rullbrädesåkning

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Interpellationen 1978/79:711, som Leif Zetterberg har ställt till jordbruksministern, har jag på grund av interpellantens utlandsresa inte möjlighet att besvara inom den föreskrivna tiden, och jag har kommit överens med interpellanten om att jag skall lämna svaret den 8 december.

Torsdagen den
30 november 1978

*Om alkoholmiss-
bruket bland barn
och ungdom*

Socialministern GABRIEL ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Filip Fridolfssons* (m) den 23 november anmälda fråga, 1978/79:171, och anförde:

Herr talman! Filip Fridolfsson har frågat mig om jag vill redogöra för min syn på det tilltagande alkoholmissbruket bland barn och ungdom.

I frågan hänvisas till undersökningar som skulle visa att alkoholmissbruket bland barn och ungdom fortsätter att öka. Därmed skulle – enligt frågeställaren – de åtgärder som vidtagits för att komma till rätta med alkoholmissbruket bland barn och ungdom inte ha givit det resultat som man hoppades på.

En liknande fråga av Filip Fridolfsson besvarades av dåvarande socialministern den 4 april 1978. Frågeställaren hade då som bakgrund till sin fråga en SIFO-undersökning som talade om ökad alkoholkonsumtion bland 12–15-åringar.

Den undersökning som jag antar att Filip Fridolfsson syftar på denna gång torde vara en som nyligen genomförts i Malmöhus län där det bland en större grupp värnpliktiga har kunnat konstateras en övergång till starkare drycker efter det att mellanölet har försvunnit.

Uppgifter som tyder på ett tilltagande alkoholmissbruk bland barn och ungdom får inte nonchaleras. Men ännu finns det inte tillräckligt underlag för att bedöma alkoholmissbrukets omfattning och utveckling på senare tid. Frågor som väntar på sitt svar är t. ex. om nyrekryteringen av alkoholbrukare och missbrukare i de lägsta åldrarna har ökat eller minskat och om det skett förändringar i konsumtionsmönstret hos olika grupper.

Innan jag uttalar mig närmare om utvecklingen av alkoholmissbruket bland barn och ungdom önskar jag därför ta del av undersökningsresultat som ger en mer fullständig och nyanserad bild av utvecklingen. En undersökning som bl. a. berör konsekvenserna av mellanölsförbudet kommer att redovisas av skolöverstyrelsen i början av år 1979.

Alkoholmissbruk bland barn och ungdom är ett allvarligt problem. Jag kommer att noga följa de undersökningsresultat som fortlöpande presenteras. Vi måste alla arbeta för att orsakerna till alkoholproblem bland ungdomen undanröjs. Detta är en fråga på både kort och lång sikt. Här har arbetet på att ge full sysselsättning åt ungdomar och att skapa en harmonisk skolmiljö avgörande betydelse.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

På senare tid har det gjorts en del undersökningar om de ungas alkoholvanor. Dessa undersökningar visar att alkoholmissbruket har ökat bland barn och ungdom. Politiskt har vi som bekant försökt vidta åtgärder för att komma till rätta med missbruket. En riksdagsmajoritet fick igenom förslaget om mellanölsförbudet, och det var ärliga motiv som låg bakom det beslutet.

Men om nu undersökningarna är riktiga så har inte någon förbättring av de ungas alkoholvanor inträffat. Tvärtom visar de att barn och ungdom dricker vin och starksprit i allt högre grad. Det är en allvarlig och oroande utveckling. Det är varningslampor som tänds och som självfallet vi politiker bör uppmärksamma. När vi vet att barn- och ungdomsfylleriet tilltar, när vi vet att bakom de våldsbrott som praktiskt taget dagligen förekommer här i Stockholm döljer sig unga berusade människor, då måste vi reagera.

Gör vi det? Nej, inte tillräckligt. Jag har en känsla av att många i det här huset, inte minst de av oss som tillhör någon av nykterhetsgrupperna – det finns ju av någon besynnerlig anledning både nyktra socialdemokrater och nyktra borgare – i stället menar att man skall ligga lågt. Skall man agera skall det ske måttfullt så att det inte blåser upp någon debatt. Mellanölet är bortröstat – nu skall det vara tyst i båten, nu skall tiden läka alla sår. Man tisslar och tasslar. Man vågar inte diskutera alkoholpolitiska konsekvenser.

I statsrådets svar ingår en passus om att statsrådet vill ha ytterligare undersökningsresultat innan han kan precisera sig. Där kanske jag kan få hänga på en fråga: När anser statsrådet tiden vara inne för att mera engagerat ta tag i detta problem?

Det är ingen som kan förbjuda tillverkning och försäljning av alkoholhaltiga drycker. Det är en vara som vi kommer att få leva med. Många klarar inte bruket utan blir alkoholister. Familjer och enskilda drabbas hårt. Vi måste göra vad på oss ankommer för att inte minst barnen och ungdomarna skall leva helnyktra eller i varje fall undgå att bli missbrukare. Det är avsikten med min fråga.

Det är klart att vi i detta hus inte kan göra undersökningar, men vi har folkrörelser, nykterhetsorganisationer, kyrka och samfund och idrottsrörelsen. "Spola kröken"-kampanjen har sin betydelse. Men vad gör de politiska partierna? Jo, vi ger en del pengar till organisationernas verksamhet och vi stiftar lagar och vi inför förbud som vi tror är nödvändiga. Men är vi inne på rätt väg? Tycker statsrådet det, om barn och ungdom fortsätter med missbruket och nya årskullar ansluter sig till alkoholbruket?

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag tror vi skall skilja på två frågor. Den ena frågan är om alkoholmissbruket bland barn och ungdom är ett allvarligt problem, och där har vi inga delade meningar. Det är ett allvarligt problem. När det gäller vikten av att vidta åtgärder för att minska det problemet finns det inga delade meningar. Där skall vi inte ligga lågt, som Filip Fridolfsson sade. Där pågår ständigt ett arbete för att tränga tillbaka alkoholskadorna, för att informera om alkoholens skadeverkningar osv.

Den andra frågan är hur man skall bedöma effekten av beslutet om mellanölets avskaffande. På den punkten bör man, som Filip Fridolfsson sade, ligga lågt ända tills man vet vilken effekt det fått. Det finns ingen anledning att göra uttalanden om att mellanölsförbudet har haft den ena eller den andra effekten förrän vi har fakta som kan ligga till grund för ett besked.

Torsdagen den
30 november 1978

*Om alkoholmiss-
bruket bland barn
och ungdom*

och det har vi inte i dag.

Hur engagerad man än är när det gäller att arbeta för att förhindra alkoholskadorna bör man inte göra uttalanden om verkligheten förrän man känner till denna verklighet. Huruvida borttagandet av mellanölet lett till en ökning eller en minskning av alkoholproblemen bland barn och ungdom vet vi inte. Den undersökning som jag tror att Filip Fridolfsson åberopar redovisar i första hand vissa fakta om vad de värnpliktiga ersatt sin mellanölskonsumtion med. Men den väsentliga frågan, om borttagandet av mellanölet har lett till en minskning av rekryteringen av alkoholkonsumenter bland de yngre ungdomarna, dvs. tonåringarna i 13–14-årsåldern, kan vi inte ge något svar på i dag. Om det blivit en minskning i det här avseendet – och det var väl detta man framför allt hoppades att mellanölsförbudet skulle medföra – vet vi alltså inte ännu. Undersökningar för att utröna detta pågår. Skolöverstyrelsen kommer att redovisa resultatet av sin undersökning i januari, och andra kommer att redovisa sina resultat ganska snart under nästa år. När vi fått resultatet av dessa undersökningar kan vi stå på fastare mark i den här frågan.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! När det gäller verkningarna av mellanölsförbudet får vi se tiden an – det framhöll jag också tidigare. Och det kanske blir bättre framöver. Det är en sak som jag inte heller har förnekat.

Men en sak har mellanölsförbudet åstadkommit, och det är att det omöjliggjort en vettig alkoholpolitisk debatt. I alla frågor som rör alkoholmissbruk och sådana saker fixeras debatten och diskussionen från början till slut till just mellanölet. Ärade politiker i det här huset är så till den grad fixerade vid mellanölsförbudet att det över huvud taget inte går att diskutera det utomordentligt allvarliga samhällsproblem som tar sig uttryck i att barn och ungdom dricker sig berusade och blir missbrukare av sprit och vin. Debatten har gått så snett att man nu tydligen anser att det inte är möjligt att berusa sig på något annat än mellanöl, och man glömmer att det finns andra och starkare saker.

Självfallet finns det skäl till att folk flyr verkligheten genom att berusa sig. Man är olycklig, och man är otillfredsställd. Det är något som inte är bra. Man kanske saknar jobb, familj och vänner, eller man kanske mobbas, som det har sagts här. I tidningarna talas det om 15-åringar som fyllgubbar. Sådant måste politiker reagera inför och inte bara säga att vi skall avvakta och att vi skall se vilka konsekvenser det här beslutet fick. Tiden är snart inne att diskutera varför ungdomarna dricker och inte i första hand vad de dricker. Det är nämligen knäckfrågan nummer ett i det här sammanhanget.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Jag håller med Filip Fridolfsson om att vi bör föra en vettig alkoholpolitisk debatt och att mellanölsfrågan har fått en alltför stor plats i den debatten. Det man möjligen kan ställa sig litet undrande inför är Filip Fridolfssons egna insatser i det avseendet. Han har två gånger under detta år

tagit upp den här frågan i frågedebatter här i kammaren och han har därvid försökt göra gällande att vi skulle kunna uttala oss om effekterna av mellanölsförbudet, trots att vi ännu inte har några kunskaper om dessa.

Vi är som sagt överens om att vi behöver en alkoholpolitisk debatt som tar upp huvudfrågorna: dels vilka orsakerna är till ungdomens alkoholproblem, dels vad som skall göras åt dem. Men jag har inte kunnat notera att Filip Fridolfsson kommit med några direkta bidrag till en sådan debatt i dagens diskussion som ju är begränsad inom ramen för en frågedebatt.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Jag skulle kunna lämna bidrag till en sådan debatt som statsrådet efterlyser, men det är ju jag som har frågat statsrådet.

Nu säger statsrådet att jag under loppet av ett år har ställt två frågor om barns och ungdoms spritmissbruk. Är det fel? Är det någonting som jag bör ställas vid skampålen för? Detta är ett samhällsproblem av stora mått. Jag tycker att socialministerns skrivna svar var bra, men nu börjar statsrådet att diskutera som vissa andra politiker: det här skall ni inte tala om, tiden är inte mogen för detta. Medan barnen och ungdomarna går ner sig i alkoholträsket skall vi inte ställa några frågor och framför allt inte ifrågasätta något beslut som har fattats här i riksdagen. Jag har inte sagt att beslutet var felaktigt, men jag har sagt att man måste undersöka om det verkligen var riktigt. Det tycker jag vi politiker skall kunna säga utan att bli misstänkta för att vara ute i några skumma avsikter. Jag antar att det var detta socialministern menade med talet om att jag ställt två frågor under loppet av ett år. Den här frågan borde vara på tapeten varje månad i riksdagen. Så allvarlig är den.

Socialministern GABRIEL ROMANUS:

Herr talman! Självfallet skall Filip Fridolfsson ställa de frågor som han anser vara motiverade. Problemet med ungdomens alkoholmissbruk är en mycket viktig fråga som förtjänar att diskuteras ofta. Vad jag vänder mig emot är att Filip Fridolfsson först säger att debatten har gått snett, mellanölsfrågan har fått för stort utrymme, varefter han själv bidrar till att öka det utrymmet, innan vi har fakta. Själv drog Filip Fridolfsson olika slutsatser, trots att vi saknar fakta som kan utgöra underlag. Jag menar att det vore bättre, om vi på grundval av de fakta som vi *nu* hade tillsammans diskuterade vilka ökade insatser som kan göras för att bekämpa alkoholmissbruket. Välkommen med sådana synpunkter i stället!

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! Självfallet skall Filip Fridolfsson ställa de frågor som han anser vara motiverade! Jag trodde att även landets socialminister ansåg att den här frågan är motiverad.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
30 november 1978

*Om åtgärder med
anledning av ol-
jeutsläpp till havs*

Kommunministern BERTIL HANSSON erhöll ordet för att besvara *Märta Fredriksons* (c) den 23 november anmälda fråga, 1978/79:176, och anförde:

Herr talman! Märta Fredrikson har – med anledning av ett oljeutsläpp utanför Bohusläns kust – frågat mig för det första vilka åtgärder jag avser vidta för att minska oljans möjlighet att nå land och för det andra om det har undersökts vilka följder oljeskador på exempelvis betesmarker kan få och hur skadeverkningar med hänsyn till detta skall regleras.

Den 11 november kl. 18.00 upptäckte ett patrullerande kustbevakningsfartyg ett oljebälte ca 10 sjömil väster om fyren Pater Noster i Bohusläns skärgård. Det bedömdes vara risk för att oljan skulle driva in mot Bohuskusten. I gryningen den 12 november fanns därför sammanlagt sju fartyg ur kustbevakningen på plats för att bekämpa oljebältet. Oljan drev emellertid ut från kusten och befann sig f. ö. under upplösning i vattnet, varför bekämpningsåtgärder inte var meningsfulla. Vid mörkrets inbrott bedömdes hotet mot kusten vara över, och fartygen återgick därför till sina baser.

Nästa dags morgon, den 13 november, sattes kustbevakningsflyg in. Någon olja kunde inte upptäckas. Inte heller hade någon ilandfluten olja inrapporterats.

Under eftermiddagen följande dag, den 14 november, kom rapporter såväl från kustbevakningsfartyg som från Sotenäs, Tanums och Lysekils kommuner om att olja flutit i land på ett flertal platser. Sedan natten till den 14 november rådde full sydvästlig storm med vindstyrkor på tidvis över 30 m/sek. Fyra fartyg sattes in för att spana av det aktuella området. Den olja som då upptäcktes på vattnet hade emellertid samlat sig i olika vikar och var på grund av den hårda pålandsvinden i förening med rådande sjöhävning oåtkomlig för bekämpningsåtgärder från sjösidan.

Situationen var under de närmast följande dagarna i stort sett oförändrad med ihållande kraftiga vindar mellan sydväst och nordväst och mycket grov sjö. Fartygsspaning företogs dagligen utan att nya oljeförekomster kunde spåras. Inte heller vid någon av de talrika spaningsflygningarna – fram till den 26 november – upptäcktes någon olja till havs.

Först den 20 november hade stormen bedarrat så mycket att arbetet med att ta upp olja som hade pressats in i vikarna kunde påbörjas. I arbetet har fram till den 26 november dagligen i medeltal sju fartyg ur kustbevakningen varit engagerade. Under mycket svåra arbetsförhållanden har sammanlagt ca 85 m³ vatteninblandad olja tagits upp ur sjön, vartill kommer 30 à 40 m³ olja som har tagits om hand av kommunerna.

De miljöskador som har kunnat konstateras hittills har i första hand drabbat sjöfågel. Den olja som har kletat fast på klippor och stränder kommer till viss del att grovsaneras genom resp. kommuns försorg. I övrigt beräknas under vintern självsanering ske genom naturens egna krafter.

För att om möjligt härleda källan till oljeutsläppet har sedvanlig oljeanalys gjorts vid tullverkets huvudlaboratorium i Stockholm. Analysen visar att

oljan, som är råolja, har befunnit sig i vattnet under lång tid, sannolikt tre till fyra veckor. Om utsläppet härrör från tankfartyg eller från oljeborrverksamheten i Nordsjön har inte kunnat fastställas.

Vad till sist gäller frågan om oljeskador på betesmarker finns det mig veterligen inte någon särskild undersökning som visar hur betesmarker påverkas av olja som har drivit in från havet. Först sedan det har visat sig att det har uppkommit någon skada av nämnvärd betydelse blir det aktuellt att ta ställning till frågan hur skadan skall regleras.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka herr kommunministern för svaret på min fråga. Också detta är en allvarlig angelägenhet, och det borde nog egentligen oftare ställas frågor om oljeutsläppens skadeverkningar. Svaret för dock tanken till sårbehandling med sårpuder – under pulvret finns ändå såret kvar.

Olja hade alltså upptäckts. Varför skulle man i detta fall låta den gå vidare? Det framhålls i svaret att man förlitar sig på naturens egna läkande krafter. Förr skadade människans aktiviteter jorden och naturen i mer ringa omfattning, och då kunde självläkning ske. De skadorna kan jämföras med skrubbsår som vi själva ådrar oss – de kan självläkas. I dag utsätter människans aktiviteter naturen inte bara för skrubbsår – de åstadkommer djupa hål, som inte självläker och som inte kan avhjälpas med puder.

När det först gäller frågan om oljeskadorna på betesmarkerna vill jag fråga: Måste nämnvärd skada ha uppkommit för att något skall göras eller avser statsrådet att ta initiativ med anledning av den fråga som jag här har ställt?

Jag har talat med kustbefolkningen, och den säger att den känner vanmakt inför det som har hänt. Oljeklumpar små som en lillfingernagel och stora bollar av olja och tång kastades rätt upp på land, oljeskadade fåglar kämpade för sitt liv och fisket i viken skadades för lång tid framåt.

Man frågar: Vad gör man när man står där och ser detta hända? Man känner sig alldeles maktlös och kan bara konstatera att oljan kommer in. Och nu är den så spridd, i stor utsträckning i småklumpar, att det troligen ej går att sanera stränderna.

Enligt underhandsinformation som jag fått, och som det också redogjorts för i svaret, observerades oljebältet under en rutinpatrullering av kustbevakningspersonal ungefär vid 18-tiden den 11 oktober. Sedan larm utfärdats ställde personalen omgående och lojalt upp och gick mot oljebältet. Det gällde ett tjockt lager olja med en storlek av 3 gånger 8 distansminuter, dvs. motsvarande 5–6 gånger 16–17 km. Det var då mörkt, och det har uppgivits att dimma rådde, och oljebekämpningsfartygen kunde inget göra.

På söndagsmorgonen var flera av kustbevakningens oljebekämpningsfartyg på plats vid oljebältet. På lördagen hade det uppgivits vara fråga om tjock olja. På söndagen beskrevs oljan som en tunn oljefilm med små klumpar i långa stråk på havsytan. Vädret var relativt gynnsamt.

Sedan det konstaterats att man inte förfogade över lämplig utrustning för

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om åtgärder med
anledning av ol-
jeutsläpp till havs*

att bekämpa oljespill i denna form återvände man efter några timmar till resp. stationsorter.

Jag sade i min fråga att ett oljebälte är som en farsot på drift, och det är en ganska korrekt beskrivning. Det uppges att denna "farsot" drev vidare med strömmen i två knops fart, dvs. ca 35 km på tio timmar.

Ström och vindars lek låter trevligt, men med oljan blev det allvarigare. Varje dag kom nya rapporter om katastrofer som oljan vållade längs efter kusten, i vikar och fjordar, på berghällar och stränder.

Oljebältet var känt tidigt, likaså att det var av stor omfattning.

Det finns teknik för att ta hand om oljan, antingen den är av tjock konsistens eller drivande i små klumpar, liksom för att bekämpa den i mörker och dimma. Bekämpningsfartygens personal var redo. Hade den tillgång till de medel som den behövde för att kunna ta hand om oljan? Vilken vikt anser statsrådet det har att oljebekämpningen ges alla kända möjligheter för att bekämpa farsoten olja?

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Den situation som Märta Fredrikson med sådant engagemang och så värtaligt har skildrat är kustbevakningens och bevakningspersonalens vardag när sådana här olyckor inträffar. När olja tillsammans med vindförhållanden och stormbyar och högt vågsvall går in mot kusten, är det inte bara lekmannen som känner vanmakt utan det gör också de som är utrustade med all den materiel som kan tänkas och som är användbar när vindstyrkorna ligger under 20 m/sek. och när våghöjden inte är mer än två och en halv meter. Men när ogynnsamma väderleksförhållanden kommer samtidigt med oljemassor av denna omfattning, kan man inte göra annat än att spana och vara beredd att agera om och när oljan kommer in mot kusten och in i vikarna. Och inte ens där är det möjligt att göra någonting förrän naturens egna krafter är på återtåg.

Det finns ingen anledning för mig att rikta någon anmärkning mot de åtgärder som har vidtagits. Det som står i mänsklig makt att göra har blivit gjort.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag riktar, herr statsråd, ej anmärkning mot bekämpningen och fartygen. Jag ifrågasätter endast om de har fått tillräckligt av känd teknik till sitt förfogande.

Enligt information bl. a. från en Göteborgsjournalist som aktivt och sakligt har tagit tag i och informerat om de senaste veckornas oljeskador, observerades oljefältet utanför Hanholms fyr vid danska kusten några dagar innan det kom till Pater Nosterområdet. Man kan med visst skäl förmoda att personal där observerat oljan.

Drivande olja i stora mängder medförande döda fåglar observerades följa i havsströmmen utanför norska kusten innan den kom in till Bohuskusten.

En svensk fiskerbåt kämpade i fyra timmar i oljebältet utanför danska kusten, men ingen trodde att bältet skulle gå in till land.

*Om åtgärder med
anledning av ol-
jeutsläpp till havs*

Oljan anses ha drivit i tre fyra veckor.

Det är ej ovanligt att båtar träffar på flytande olja i små eller stora mängder. Inte bara stora, av allmänheten tydligt observerade oljeutsläpp orsakar skador – alla de små, ständiga utsläppen måste sammantaget orsaka stora skador.

Den personal det är fråga om känner sitt ansvar, och det respekterar och beundrar jag den för. Men det var inte så svåra förhållanden när oljan observerades första gången. Därför är min fråga: Har man i tillräcklig omfattning tillgång till den materiel och den teknik som finns?

En annan fråga: Fungerar den nordiska oljebevakningen, samarbetet och rapporteringen från de båtar som upptäcker olja tillfredsställande?

Vi skall ju inte, vad jag kan förstå, låta olja driva. Vi måste rapportera och ta hand om den.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Frågan huruvida det fanns något samband mellan förekomsten av den olja som Märta Fredrikson talar om och som observerades av fiskefartyg ganska långt ut från kusten och den olja som sedan drabbade Bohuskusten har varit medtagen i de bedömningar som den ansvariga personen och myndigheten har gjort. Sakkunniga människor har dock gjort bedömningen att det inte kan vara fråga om samma oljeförekomst.

De uppgifter som jag har fått – och som jag lutar på – innebär att den personal och den myndighet som har ansvaret för oljebekämpningen till sjöss förfogar över den teknik som i dag finns tillgänglig. Vad utrustningen beträffar är den under ständig uppbyggnad.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Får jag fråga: Anser statsrådet att den utrustning de har är till fyllest också för de bekämpningar som nu var aktuella?

Den lösdrivande olja som nu smetar ner och skadar allt i sin väg samlas upp, och områdena saneras så långt det går. Jordens självläkande förmåga har jag redan varit inne på. Men jag anser att skadorna är både fysiska och psykiska och att allt inte går att återställa så som det var innan skadorna inträffade.

Utsläppen anser jag vara missdåd. Den sanering som måste företas kostar mycket pengar. Hela det nuvarande förhållandet med oljeutsläpp anser jag vara helt orimligt. Det finns metoder att ge oljan igenkänningstecken. Jag skulle vilja fråga: Avser statsrådet att verka för att ansvaret och kostnaderna för oljeutsläpp skall vara så kännbara att ingen har råd att släppa ut olja, att olja skall märkas och att vi skall vägra att ta emot omärkt olja?

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Jag anser det vara mycket väsentligt att fortsätta de försök som pågår med att träffa överenskommelser om märkning av olja liksom att efterse att sådan märkning har skett, så att man skall kunna spåra upphovet till förekomsten av oljeutsläpp. Det arbetet måste stimuleras.

Vad beträffar frågan huruvida utrustningen är tillräcklig för de åtgärder

*Om åtgärder med
anledning av ol-
jeutsläpp till havs*

som behöver vidtas kan man naturligtvis alltid tycka att ingenting är tillräckligt, men att vi i regeringen är inställda på en ständig förstärkning av den utrustningen kan jag försäkra Märta Fredrikson.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Jag tackar också för det svaret. Jag tror att det är behövt med en mycket stark och ständig utrustningsförstärkning.

En annan fråga som också har samband med ilandflytandet är att naturreservaten ju inte är skyddade mot olja. Exempelvis har oljedränkt drivved och olja tillsammans med tång i stora sjok landat i en besvärlig klippterräng. Att platsen är ett naturreservat har naturligtvis inte hindrat oljans skadegörelse. Kommunen anser att förhållandena är sådana att den rimligaste och effektivaste möjligheten till sanering här är att det ilanddrivna eldas upp.

Jag undrar: Anser kommunministern, i likhet med vad jag gör i den speciella situation som här föreligger, att kommunen skall få tillstånd att ute på naturreservatet i de klippor och skrevor och på de stränder där det har drivit in sådant samla in och elda upp detta?

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Jag saknar möjlighet att ge ett direkt och rakt svar på den senaste frågan.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Får jag be att kommunministern då vill överväga den frågan. Det är aktuellt att göra det.

Jag är glad för de svar jag har fått. Jag önskar att vi med starkare krafttag än någonsin tar itu med dessa oljeutsläpp till havs vilka medför skador som är omöjliga att reparera. Det hjälper inte att oljan avlägsnas eller "tar slut" genom att den går upp i luften eller ner i vattnet. Ändock måste den ge skador, inte bara i vattnet, inte bara på marken, inte bara på stränderna och inte bara för fritidsfolket, utan den medför också skador för fisket, för människorna över huvud taget och tydligen också för det som jag började min fråga med, nämligen för betesmarkerna.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Givetvis skall frågan övervägas, om den kommer under min bedömning. Vår huvudåtgärd är mekanisk upptagning och bekämpning, men det kan finnas lägen där andra åtgärder behöver vidtagas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Om inrättande av en undersökningskommission för brandkatastrofer i publika lokaler

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

Kommunministern BERTIL HANSSON erhöll ordet för att besvara *Hans Alséns* (s) den 9 november anmälda interpellation, 1978/79:75, och anförde:

Herr talman! Hans Alsén har frågat mig om jag är beredd att ta erforderliga initiativ för att möjliggöra inrättandet av en permanent undersökningskommission för brandkatastrofer i publika lokaler.

Inledningsvis vill jag erinra om att man alltsedan i början av 1920-talet vid varje brand genom utredning försöker fastställa orsaken till denna. Detta är en uppgift för vederbörande polismyndighet. Sådana utredningar har genomförts vid de båda tragiska brandolyckor som interpellanten omnämner – restaurangbränderna i Stockholm 1977 och i Borås i juni i år. Polisens resurser för sådana undersökningar har med åren utvecklats starkt i skilda hänseenden. Dessa undersökningar bör alltså ankomma på polismyndigheterna eftersom en inte obetydlig del av de bränder, för vilka man har kunnat fastställa brandorsaken, har visat sig vara resultat av brottslig verksamhet eller straffsanktionerade underlåtenheter av olika slag. Polisens brandorsaksundersökningar skapar dessutom ett material av största betydelse för det fortlöpande förebyggande brandskyddsarbetet.

Brandskyddsfrågorna regleras väsentligen av byggnadslagstiftningen och brandlagstiftningen. Härtill kommer ett flertal specialförfattningar av vilka jag här endast erinrar om dem som gäller elektriska installationer samt brandfarliga och explosiva varor. Denna del av vår lagstiftning, som utgör grundvalen för det förebyggande brandskyddsarbetet, är på det hela taget tidsenlig och förnyas i takt med den allmänna och tekniska utvecklingen. Ett exempel härpå – med nära anknytning till de sakförhållanden som aktualiseras i interpellationen – är det av brandriskutredningen i maj i år avlämnade betänkandet *Brand inomhus* (SOU 1978:30). Den utredningen tillkallades för att utreda bl. a. vilka slag av brandfarligt material som ingår i byggnad och i dess fasta inredning och i den lösa egendom som vanligtvis finns i byggnader. Utredningsbetänkandet bekräftar den erfarenhet som har vunnits under senare år att moderna inredningsmaterial, där olika slag av plastmaterial dominerar, uppvisar hög förbränningshastighet och vid brand utvecklar för människan farliga gaser och rök i höga koncentrationer. Den ödesdiga händelseutvecklingen vid de båda bränder som interpellanten refererar till hade ett intimt samband med dessa båda förhållanden.

Brandriskutredningen föreslår bl. a. viss komplettering av byggnadslagstiftningen samt föreskrifter om inredningsmaterial för lös inredning i bl. a. lokaler av det slag som interpellanten åsyftar.

De problem som tas upp i interpellationen är mycket allvarliga och de måste ägnas stor uppmärksamhet. Som jag har sagt förut har de nära samband med de frågor som behandlas i brandriskutredningens betänkande. Efter samråd med bostadsministern – som har ansvaret i regeringen för handläggningen av detta betänkande – anser jag därför att frågan om inrättandet av en

Om inrättande av en undersökningskommission för brandkatastrofer i publika lokaler

Torsdagen den
30 november 1978

*Om inrättande av
en undersöknings-
kommission för
brandkatastrofer
i publika lokaler*

undersökningskommission lämpligen får behandlas i anslutning till att ställning tas till de förslag som har lagts fram av brandriskutredningen.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! När jag tackar kommunministern för hans svar på min interpellation vill jag inledningsvis notera att statsrådet klart har angivit att de frågor som behandlas i interpellationen är allvarliga och att de måste ägnas stor uppmärksamhet. Jag måste ändå tillåta mig att säga att den konkret ställda frågan i interpellationens avslutning har fått ett något undanglidande svar. Jag skall be att få återkomma till det.

Först några synpunkter på texten i övrigt i interpellationssvaret. Helt naturligt pekar kommunministern på det förhållandet att det är vederbörande polismyndighet som har till uppgift att göra utredningar vid inträffade brandolyckor. Jag är medveten om det, men jag har uppfattningen att det utredningsarbetet primärt är inriktat på att klarlägga huruvida det finns någon brottslig gärning förknippad med olyckan. Det är ju polisens primära uppgift i alla sammanhang, också i dessa. Men självfallet – det sägs också i interpellationssvaret – framkommer vid sådana utredningar ett viktigt material. I interpellationssvarets andra stycke sägs ju avslutningsvis: "Polisens brandsaksundersökningar skapar dessutom ett material av största betydelse för det fortlöpande förebyggande brandskyddsarbetet."

Jag tror att det i princip är riktigt. Men hur tas detta material till vara? Innan jag går in på det spørsmålet vill jag notera den hänvisning som kommunministern gör i sitt svar till brandriskutredningen, som avlämnat sitt betänkande kallat Brand inomhus (SOU 1978:30). Jag har tagit del av denna utredning och funnit den intressant, men jag tycker att det kanske finns skäl att nämna vad denna utrednings primära uppgift egentligen var. Jag skall därför be att få citera från sammanfattningen i betänkandet, s. 9: "I *kapitel I* beskrivs brandriskutredningens uppdrag, som består i att utreda omfattningen m. m. av brandfarligt material i byggnader och i deras fasta och lösa inredning. I anslutning härtill skall utredningen söka belysa vilka de ekonomiska konsekvenserna skulle bli om man gick över till att föreskriva mindre brandfarligt material i byggnader och i deras inredning.

Tre problemområden har behandlats, nämligen beskrivning av brandrisker för olika material, produkter och konstruktioner, krav på brandskydd för olika användningsområden samt regelsystem m. m. med vars hjälp kraven på brandskydd kan hävdas.

Arbetet har i första hand inriktats på de problem som hänger samman med byggnader för bostadsändamål."

Att utredningsuppdraget gällde detta framgår också av direktiven. Sett från utgångspunkterna för interpellationen är det alltså ett relativt begränsat uppdrag som brandriskutredningen haft, men självfallet har utredningen – det sägs också i interpellationssvaret – kommit in på en del av de frågor som min interpellation direkt berör. På s. 37 i betänkandet under rubriken Allmänt om data kommer man in på den fråga som jag har berört i min interpellation: Hur tar man till vara de data som skapas i olika utrednings-

arbeten, av polisen osv.? Jag citerar följande:

”Statistiska uppgifter över inträffade brandolyckor kan ge en viktig kunskap som kan läggas till grund för åtgärder för att förebygga nya olyckor. Flera olika typer av information kan komma till användning, varför skilda slags insamlings- och analysmetoder måste utnyttjas.

Uppgifter om antalet inträffade olyckor och om person- och egendoms-skador insamlade över tiden kan göra det möjligt att tidigt upptäcka förändringar i riskmönstret samt att observera effekten av genomförda förebyggande åtgärder. Periodiskt återkommande eller punktvisa undersökningar kan systematiskt komplettera denna grundare information med mer ingående data om t ex olyckornas uppkomst, de material och produkter som varit inblandade i brandförloppet samt om de skador som uppstått till följd av bränder.”

Detta bekräftar mycket av det som kommunministern har sagt. Men läser man fortsättningen – det är väldigt viktigt att man gör det – får man kanske en annan bild, och den är betydligt allvarligare. Fortsättningen lyder:

”Någon samlad bild över brandskadeutvecklingen i Sverige finns inte. De kunskaper som står till buds är fragmentariska och ofta svårtolkade. Inte desto mindre pågår det på flera håll försök med att ta fram material som på längre sikt kan utvecklas till en brandskadestatistik som fyller rimliga krav på fullständighet och tillförlitlighet. För att detta skall kunna ske krävs samarbete mellan olika berörda organ samt tillräckliga resurser för att åstadkomma nödvändig utbyggnad och förbättring av den befintliga statistiken.”

Jag tycker nog, herr kommunminister, att det här är ganska nedslående besked. Situationen är alltså mycket bekymmersam. Det material som finns genom polisens undersökningar är, vilket framgår av resonemanget i utredningen, mycket litet systematiserat och mycket begränsat tillvaraget. Det tycker jag av olika skäl är allvarligt.

Innan jag går in på vissa slutsatser i mitt resonemang vill jag citera ur en liten tidskrift som utges av Helsingborgs brandförsvär. I den har vice brandchefen vid Helsingborgs brandkår – Claes Thorell – haft en hel del att säga om restaurangbranden i Borås i år, som jag hänvisar till i min interpellation. Claes Thorell har gjort mycket noggranna studier av det som skedde i samband med branden, brandförloppet, människornas reaktion osv. Han är mycket sakkunnig på området – det är helt klart.

Han säger så här i sin artikel i tidskriften:

”Vi kan alltså konstatera att vi har drabbats av bränder i publika lokaler i modern tid trots hårda brandskyddsföreskrifter, och det är tyvärr så att de här bränderna kommer att fortsätta. Det finns många etablissemang runt om i vårt land som är utförda på ungefär motsvarande sätt som den drabbade hotell-restaurangen i Borås. Av denna anledning är det naturligtvis av största vikt att följa upp den aktuella skadan, ta lärdom av de misstag som begåtts och om möjligt försöka få befintliga restauranglokaler säkrare, så att möjligheten för att denna olycka skall upprepas blir så liten som möjligt.”

Det verkligt intressanta är ju att dra lärdom av det som inträffar, noga

Torsdagen den
30 november 1978

*Om inrättande av
en undersöknings-
kommission för
brandkatastrofer
i publika lokaler*

utvärdera det och så långt som möjligt försöka att ur de slutsatser man drar finna vägar för att förebygga liknande katastrofer i framtiden. Och det är, herr kommunminister, just i avsikt att bidra med förslag om sådana här direkt förebyggande åtgärder som Hotell- och restauranganställdas förbund i ett brev till statsrådet har föreslagit inrättandet av en permanent undersökningskommission för brandkatastrofer i publika lokaler. Jag tror – och det har jag också framhållit i interpellationen – att det är ett mycket intressant och välgrundat förslag.

Jag kommer nu till motivet för att jag tycker att det svar som statsrådet ger på den konkreta frågan är ganska undanlidande. Statsrådet anser att "frågan om inrättandet av en undersökningskommission lämpligen får behandlas i anslutning till att ställning tas till de förslag som har lagts fram av brandriskutredningen".

Det hade varit ganska skönt om statsrådet sagt att han tyckte att det här var ett bra förslag eller ett mindre bra förslag. Men jag skall vidarebefordra det, om jag tycker att det är ett bra förslag, och föreslå att man verkligen beaktar detta – och inte en smula sangviniskt säger att förslaget "lämpligen får behandlas". Jag vet inte vad jag skall dra för slutsats av den formuleringen. Menar statsrådet att det är angeläget att förslaget blir behandlat eller spelar det ingen roll? Det vore värdefullt att få ett besked på den punkten.

Jag är helt klar över att kommunministern, säkert precis som alla andra människor i det här landet, på allt sätt vill medverka till att vi så långt som möjligt slipper sådana här katastrofer. Men när nu ett fackförbund med medlemmar som är verksamma just i sådana här lokaler har känt ett ansvar och självfallet också – och det är inte oviktigt att komma ihåg – känner stark oro i sin egen arbetsituation för att sådana här katastrofer kanske skall drabba även deras egen arbetsplats, då tycker jag att det är viktigt att vara lyhörd inför ett sådant här förslag – om man nu tycker att förslaget är värdefullt. Jag vore tacksam om kommunministern ville lämna litet klarare besked: Är förslaget bra? Är kommunministern beredd att ta initiativ för att de som skall gripa sig an med och dra slutsatser av utredningen Brand inomhus och de remissyttranden som inkommer i det sammanhanget också får ta del av tankarna om en permanent undersökningskommission?

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Jag har mycket uppmärksamt studerat den skrivelse från Hotell- och restauranganställdas förbund som har ställts till kommundepartementet och som f. n. är utsänd på remiss.

Jag är medveten om att hänvisningar till utredningar kan tolkas på det sättet att man vill skjuta en fråga, antingen framför sig eller också, för tillfället i varje fall, åt sidan. Den anklagelsen kan kanske vara berättigad, framför allt om det gäller en pågående utredning, vars slut svårligen kan skönjas. Här gäller det dock en utredning som är avlämnad och som är ute på remissbehandling, liksom skrivelsen från det förbund som konkret har aktualiserat det problem som Hans Alsén tagit upp i sin interpellation. Det finns inte någon önskan om tidsutdräkt bakom hänvisningen till att vi

kommer att få en diskussion kring denna utredning.

Jag har sagt att frågan om en permanent undersökningskommission lämpligen får behandlas i samband med denna utredning. Det beror bl. a. på att frågan hur brandstatistiken på ett tillfredsställande sätt skall kunna samlas in och frågan hur det material i fråga om olika brandorsaker som kommer med en sådan insamling skall kunna bilda underlag för åtgärder aktualiserades av min företrädare i ämbetet redan för tre år sedan. Nu finns mycket långt gående förslag genom styrelsen för teknisk utveckling om en mera systematisk insamling av brandstatistik och en bearbetning av brandutredningarna. Det har kommit så långt att det kan tänkas att det kommer på bordet före brandutredningsremissen. Då finns det ett mycket rikt material från dessa båda håll att ta ställning till.

Låt mig sluta med att säga att min attityd till denna fråga är – det kan jag försäkra Hans Alsén – öppen och positiv.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag skall försöka mig på en tolkning av vad kommunministern nu sade, knutet till konkreta frågor, dels den jag har ställt i interpellationen, dels den jag kompletterade med i mitt inlägg.

Innan jag gör det vill jag tacka kommunministern för att han bekräftade vad jag förstod var en realitet, nämligen att den skrivelse som fackförbundet avlämnat är under seriös behandling och alltså blir föremål för prövning.

Min slutsats i den konkreta frågeställningen är ändock att förslaget i skrivelsen från Hotell- och restauranganställdas förbund kommer att prövas tillsammans med det omfattande material i övrigt som föreligger och att kommunministern är beredd – eftersom ärendet formellt ligger inom annat statsråds kompetensområde – att medverka till att skrivelsen verkligen kommer att behandlas, inte bara att den *får* behandlas utan att den också kommer att behandlas. Jag är väl inte alltför djärv om jag tolkar kommunministern så.

Kommunministern BERTIL HANSSON:

Herr talman! Det är en riktig tolkning!

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag tackar för detta. Det tog en liten stund, men nu är vi tydligen ganska överens.

Detta är ju som kommunministern tidigare har sagt en fråga som verkligen är angelägen och som också kräver en skyndsam behandling, även om det är en svårbehandlad materia. Vi har nu kommit ett stycke framåt genom det utredningsarbete som gjorts, genom det förslag som kommit från fackförbundet osv., men många problem är självfallet olösta, och vi kommer också senare att stå inför katastrofer. Det måste vi ha klart för oss. Men det är viktigt att alla goda krafter på detta område får tillfälle att verka.

Jag tackar alltså kommunministern.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
30 november 1978

*Om en särskild
samordnad gymna-
sieskola i Simris-
hamn*

§ 13 Om en särskild samordnad gymnasieskola i Simrishamn

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Bo Lundgrens* (m) den 24 november anmälda fråga, 1978/79:178, och anförde:

Herr talman! Bo Lundgren har frågat mig när regeringen avser att fatta beslut i fråga om anordnandet av särskild samordnad gymnasieskola (SSG) i Simrishamn.

Simrishamns kommuns ansökan om att få anordna SSG har av regeringen remitterats till skolöverstyrelsen. SÖ har i sin tur anmodat länskolnämnderna i Kristianstads och Malmöhus län att efter hörande av berörda kommuner inkomma till SÖ med yttranden. Till SÖ har således kommit yttranden dels från de två länskolnämnderna, dels från Sjöbo, Skurups, Tomelilla och Ystads kommuner. Vidare har yttranden inkommit från länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län samt från Kristianstads län från landstingskommunens utbildningsnämnd. En omfattande remissbehandling har därmed skett. Det är en nödvändig förutsättning för att frågan skall få den allsidiga belysning som riksdagen angett.

Enligt vad jag har nämnt planerar SÖ att inom kort inkomma till regeringen med sitt yttrande i ärendet. Regeringen kommer därefter så snart som möjligt att fatta beslut i frågan.

Jag vill i detta sammanhang även erinra om att SÖ har i uppdrag att senast den 1 april 1979 till regeringen redovisa en utvärdering av den hittills bedrivna SSG-verksamheten.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Det finns flera skäl som talar för att till Simrishamn, som ju nu saknar en gymnasieskola, lokalisera utbildning i form av en särskild samordnad gymnasieskola. Det finns flera faktorer som talar för detta. Den rent allmänna utvecklingen skulle i regionen Österlen i Skåne kunna gynnas genom en förbättrad utbildningssituation. En ytterligare gymnasieutbildning kunde där vara synnerligen positiv. Man kan förbättra situationen för eleverna genom att förkorta deras resväg och öka möjligheterna för dem att studera på gymnasial nivå. I denna region och framför allt i kommunen är antalet ungdomar, som går vidare till gymnasial utbildning, enligt mitt sätt att se alltför lågt.

Slutligen har man från statsmakterna uttalat att regionala centra som Simrishamn bör ha en gymnasieskola. År 1973 inlämnade Simrishamns kommun en ansökan om att få anordna SSG, alltså särskild samordnad gymnasieskola. Den tillstyrktes av länsstyrelsen, länskolnämnden i Kristianstads län, arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Självfallet var det med en viss förvåning som man våren 1975 fick avslag på denna anhållan av regeringen.

I mars 1977 har ånyo en ansökan från kommunen inlämnats till regeringen. I samband med att motioner i detta ärende också väckts i riksdagen har utbildningsutskottet i sitt betänkande 1977/78:26 uttalat: "Utskottet anser

det för sin del angeläget att en sådan gymnasieskola inrättas i Simrishamn om förutsättningar härför finns och om detta under tid som kan överblickas inte kommer att menligt inverka på utbudet av gymnasieutbildning i Ystad.”

Detta är en viktig sak för kommunen, vilket jag tidigare har redovisat. Orsaken till att jag ställde frågan var att ansökan har legat i drygt ett och ett halvt år. Självfallet har man kunnat motivera detta, dels med den remissomgång som skett och från vilken resultat föreligger, dels med att man har väntat på att utbildningsutskottet skulle ta ställning till de motioner som väckts. Detta har utbildningsutskottet nu gjort på ett positivt sätt.

Av statsrådets svar kan jag notera att det inom kort finns ett tillräckligt beslutsunderlag. Det som möjligen kan fordra ytterligare kommentarer är att statsrådet säger att regeringen kommer att så snart som möjligt fatta beslut i frågan och att statsrådet erinrar om att man får en utvärdering av den hittillsvarande SSG-verksamheten den 1 april 1979. Jag hoppas att detta inte innebär att man ytterligare tänker försena frågan och nödvändigtvis avvaktar den utvärdering som skall redovisas den 1 april 1979 utan att man så snart som möjligt fattar beslut i denna fråga.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag menar vad jag säger, när jag anför att vi så snart som möjligt skall ta ställning sedan vi fått SÖ:s yttrande.

Frågeställaren Bo Lundgren citerade ur utbildningsutskottets betänkande från i våras. Meningen före – också den är ju tillgänglig för Bo Lundgren – lyder:

”Konsekvenserna på både kort och lång sikt av ett inrättande av särskild samordnad gymnasieskola i Simrishamn för Ystads gymnasieregion måste bedömas av SÖ och ytterst av regeringen mot bakgrund av alla relevanta omständigheter.”

Det är i och för sig en viktig och kanske svår avvägning. Men den kommer alltså att göras av SÖ. Vi skall därefter ta ställning så snart som någonsin är möjligt.

BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Såsom statsrådet vet har de myndigheter i Kristianstads län som tillstyrkt denna ansökan också framfört såsom sin mening att det inte är fråga om att tvinga de elever som nu tillhör det upptagningsområde som gäller gymnasiet i Ystad att nödvändigtvis studera i Simrishamn, utan eleverna skall ha valfrihet. Den bedömning som dessa myndigheter gör är att utbudet i Ystad inte menligt påverkas. Detta får självfallet statsrådet och regeringen ta ställning till.

Det kan noteras att 1973 och 1975, när regeringen förra gången behandlade denna fråga, hade man tillstyrkanden förutom från berörda myndigheter i kommuner och län också från arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Såsom jag sade i mitt förra inlägg var det med en viss förvåning som man i länet kunde notera att regeringen därefter avtog framställningen och ville avvakta. Jag förutsätter att regeringen kommer att göra en positiv prövning

av frågan med tanke på utskottets skrivning. Det viktiga är att denna prövning inte på något vis fördröjs. Man måste fatta ett beslut så snabbt som möjligt utan att nödvändigtvis avvakta utvärderingen den 1 april 1979.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14 Om hemspråksundervisningen

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Lennart Anderssons* (s) den 8 november anmälda interpellation, 1978/79:72, och anförde:

Herr talman! Lennart Andersson har i en interpellation om hemspråksundervisningen riktat följande frågor till mig:

1. Anser regeringen att reformen har fått det genomslag som kunde förväntas under det första året?

2. I hur många fall har kommuner befriats från skyldigheten att anordna hemspråksundervisning och vad har varit skälen till detta?

3. Hur stor andel av invandrabarnen med behov av hemspråksundervisning/träning berörs av befrielsen från skyldigheten att anordna sådan verksamhet?

4. Vilka åtgärder planeras inom skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och regeringen i syfte att öka reformens genomslagskraft?

5. Planeras några ytterligare åtgärder för att förbättra invandrabarnens ställning i förskola och skola?

Enligt min uppfattning har de resultat som uppnåtts under det första året efter hemspråksreformen motsvarat de förväntningar som är realistiska att ställa under ett uppbyggnadsskede.

Omfattningen av hemspråksträningen inom förskolan har t. ex. fördubbats från januari till december 1977, en ökning från 2 000 till 4 000 barn. I grundskolan har antalet lärarveckotimmar i hemspråksundervisningen inkl. studiehandledning på hemspråk och socialt kontaktarbete ökat från januari 1977 till mars 1978 med ca 30 % eller från ca 37 500 till ca 48 500 lärarveckotimmar. Det totala antalet invandrarelever i grundskolan var vårterminen 1978 ca 90 000. Av dessa deltog ca 36 000 i hemspråksundervisningen. Det är svårt att i dag ange när antalet deltagare i hemspråksundervisningen kommer att nå sitt maximum. Man kan dock förvänta sig en ökning under ett antal år framöver. Denna utveckling innebär att vi under den närmaste planeringsperioden kan emotse betydande svårigheter att genom reguljär hemspråkslärarutbildning och fortbildning täcka behovet av hemspråkslärare.

Mot denna bakgrund bör frågan om temporära lösningar av annat slag undersökas. Regeringen har därför uppdragit åt skolöverstyrelsen att i samråd med vissa andra myndigheter och organisationer undersöka behovet av och förutsättningarna för en tillfällig rekrytering av hemspråkslärare från vissa av de länder från vilka Sverige mottar invandrare.

Vad gäller frågorna om i hur många fall kommuner har befriats från sina

Om hemspråksundervisningen

skyldigheter att anordna hemspråksundervisning, skälet till detta och hur stor del av invandrabarnen detta berör, har jag erfarit att endast sex kommuner under hösten 1978 ansökt om och också fått befrielse från skyldighet att anordna hemspråksundervisning. Befrielsen har i regel gällt enstaka elever som tillhör sådana udda språkgrupper, för vilka det har varit svårt att skaffa lärare. Totalt har befrielsen avsett ca 45 elever som representerar tio olika hemspråk.

Av statistik från mars 1978 framgår att det då var 3 999 elever som önskade få hemspråksundervisning men inte kunde få det. Det innebär en minskning från föregående år då totalt 4 709 elever uppgavs önska men inte kunde få hemspråksundervisning. Samtidigt visar antalet invandrarelever en stor total ökning. Av vad jag nu sagt kan man dra den slutsatsen att kommunerna i starkt ökande omfattning har kunnat ordna önskad undervisning av invandrarelever.

Förutom de åtgärder som kan bli aktuella i regeringens förslag i 1979 års budgetproposition och vilka jag inte nu kan redovisa, pågår f. n. på initiativ av utbildningsdepartementet ett arbete inom skolöverstyrelsen med ett mera långsiktigt program, som skall belysa invandringens konsekvenser för utbildningsväsendet. Programmet avser att ge en samlad syn på invandrarfrågorna och därmed bättre beredskap och planeringsunderlag både på kort och på lång sikt. Skolöverstyrelsen beräknar att lägga fram sitt förslag till handlingsprogram under 1979.

Vidare kan nämnas att ett fortlöpande samråd rörande erfarenheterna av hemspråksreformen äger rum mellan berörda svenska myndigheter och deras motsvarigheter i de länder varifrån invandring av någon omfattning sker. De synpunkter som kommer fram vid dessa samråd ligger givetvis även till grund för skolöverstyrelsens fortsatta planering.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation.

När riksdagen behandlade förslaget om hemspråksträning och hemspråksundervisning framhölls från olika håll att det var en mycket angelägen reform som riksdagen hade att ta ställning till. Denna värdering gäller fortfarande, och för egen del instämmer jag helt i bedömningen.

Det är av allmänt intresse att efter ett år summera vilka resultat, totalt sett, som har nåtts. Det är en av anledningarna till att jag ställt interpellationen. En annan anledning är att vi får tillfälle att diskutera förhållandet inom olika regioner i landet. Ytterligare en anledning är den debatt som har pågått i massmedia om den här reformen.

Jag har under ett flertal år haft tillfälle att på nära håll kunna följa invandrarelevernas undervisning i grundskolan och gymnasieskolan och har även sett hur våra pedagogiska metoder utvecklats.

Det är i dag en betydligt mera genomtänkt pedagogik som präglar undervisningen på detta område än under den period som ligger 10–15 år tillbaka i tiden.

Det är min uppfattning att hemspråksreformen har en mycket stor

Torsdagen den
30 november 1978

*Om hemspråksun-
dervisningen*

betydelse för den stora elevgrupp som det här är fråga om. Vi kan också konstatera att det är betydligt fler elever som i dag får sin begärda hemspråksundervisning än för ett år sedan. Men resultatet kunde vara bättre. Ingen reform är så bra att den inte kan göras bättre. Därför är det angeläget att diskutera den dagsaktuella situationen och se framåt.

Jag går härfter över till att kommentera svarets olika avsnitt.

I början av interpellationssvaret säger skolministern att vi de närmaste åren får räkna med ett ökat antal elever i hemspråksundervisningen. Ja, naturligtvis! Jag delar helt den bedömningen.

Skolministern är orolig för vissa svårigheter som kan uppstå när det gäller tillgången på lärare och talar i sitt svar om temporära åtgärder. Jag skulle vilja fråga: Vilka ytterligare åtgärder avser skolministern att vidta utöver dem som nämns i själva svaret, nämligen att rekrytera lärare från vissa andra länder?

På min andra fråga i interpellationen, hur många kommuner som har befriats från skyldigheten att meddela hemspråksundervisning, säger skolministern i svaret att det endast är sex kommuner som har beviljats sådan befrielse. Min spontana reaktion är att det är en mycket låg siffra. På den här punkten är jag ytterst skeptisk till den statistik som anförs. Jag kommer från en kommun där vi har en mycket stor invandrargrupp. Statliga myndigheter försöker med olika åtgärder sprida dessa invandrare till en rad andra kommuner. Sådana åtgärder har också genomförts, men efter relativt kort tid är de allra flesta av dessa invandrare tillbaka i min hemkommun med motiveringen att deras barn inte hade kunnat få en ordentlig hemspråksundervisning i de nya kommunerna. Skolväsendet i dessa kommuner har inte haft tillräckliga resurser. Den verkligheten talar ett helt annat språk än den statistik som anförs i interpellationssvaret.

När jag läser interpellationssvaret på den här punkten får jag en känsla av att det bara talas om en formell befrielse. Man undrar omedelbart om detta motsvarar den reella befrielsen. Jag vill också erinra om att riksdagen inte någon gång gjort skillnad på formell och reell befrielse. Utbildningsutskottet framhöll i sitt betänkande för något år sedan, när man behandlade en rad motioner om hemspråksundervisningen, att det var endast i vissa, mycket bestämda situationer som kommunerna kunde få befrielse.

På denna punkt skulle jag vilja be att statsrådet verkligen bevakar situationen och hur den utvecklas i landets olika kommuner.

Det kanske också är nödvändigt att staten här går in med ytterligare ekonomisk stimulans för att denna undervisning skall bli vad den är avsedd att vara i alla kommuner. En sådan ytterligare ekonomisk stimulans kanske också är nödvändig ur en annan synpunkt. I interpellationssvaret kan vi konstatera att det är 4 000 elever som har önskat få hemspråksundervisning men inte kunnat få den. Det antal elever som befriats genom att kommunerna fått formell befrielse var bara 50. Men det återstår ändå 3 950 elever som önskar få hemspråksundervisning men som inte kunnat få sådan. Det är enligt min uppfattning en alldeles för hög siffra, även om reformen varit i kraft bara ett och ett halvt år.

Enligt min bedömning är det mycket viktigt att Sverige här gör ytterligare insatser dels för att verkligen kunna ge alla dessa elever en ordentlig undervisning i deras hemspråk, dels också med tanke på våra relationer till inte minst våra grannländer.

En annan fråga i min interpellation var vilka åtgärder man inom departementet har vidtagit för att öka reformens genomslagskraft. På den frågan får jag inget svar, och det tycker jag är en brist. Även här blir det kanske nödvändigt för departementet att vidta olika åtgärder för att stimulera kommunerna eller för att ge råd och tips om hur dessa skall bära sig åt. Man borde åtminstone rusta upp på informationssidan. Jag utgår från att vi alla är eniga om att den här gruppen av elever skall få en ordentlig utbildning både i grundskolan och i gymnasieskolan. Då är det också nödvändigt att berörda myndigheter riktar en information till invandrabarnens föräldrar för att klargöra hur nödvändigt det är att vi har den här omfattande utbildningen i Sverige och att denna utbildning är en förutsättning för att dessa elever på ett naturligt sätt skall kunna växa in i det svenska samhället och göra sig gällande på den svenska arbetsmarknaden.

Jag vore tacksam om skolministern mera utförligt ville redovisa sina synpunkter i detta avseende och tala om huruvida hon är beredd att vidta ytterligare åtgärder för att stimulera kommunerna.

I svaret får jag också besked om att skolöverstyrelsen nu håller på att utarbeta ett handlingsprogram, där man skall ta upp dessa frågor ur både ett kortsiktigt och ett mera långsiktigt perspektiv. Det tycker jag är bra, inte minst därför att det kan ge ett planeringsunderlag för kommunerna framför allt när det gäller gymnasieskolan.

Som jag redan framhållit utgår jag från att vår målsättning är att den här stora elevgruppen skall få en adekvat undervisning i gymnasieskolan. För det ändamålet behöver kommunerna få ett planeringsunderlag. Den utveckling som vi kan emotse inom gymnasieskolan med allt fler korta kurser och med varvad utbildning ställer stora krav på kommunerna när det gäller att planera för lokalbehovet. Vilka ekonomiska insatser är regeringen beredd att göra för att kommunerna skall kunna klara gymnasieskolans lokalbehov på ett riktigt sätt i syfte att bereda alla dessa elever en adekvat utbildning?

Jag hoppas också att vi skall få ett ännu bättre planeringsunderlag för grundskolan. I dag är lokalsituationen mycket ansträngd i en rad av våra kommuner. Vi har helt nyligen fått nya normer för lokalbehovsprövningen i grundskolan när det gäller invandrarelevernas undervisning. Det är ett steg i rätt riktning. Men, fru statsråd, var finns de statsbidrag som behövs för att kommunerna skall kunna leva upp till dessa normer?

Den sista frågan i min interpellation är vilka åtgärder man är beredd att vidta för att ytterligare förbättra invandrabarnens ställning både i förskolan och i grundskolan. På den frågan lämnar statsrådet inte något direkt svar utan hänvisar till det handlingsprogram som man håller på att utarbeta inom skolöverstyrelsen. Dessutom säger statsrådet att det skall komma ett förslag i budgetpropositionen i januari månad nästa år. Jag skall med mycket stort intresse ta del av budgetpropositionens innehåll i det avsnittet. Jag hoppas att

Torsdagen den
30 november 1978

*Om hemspråksun-
dervisningen*

det i detta sammanhang skall komma en rad konkreta förslag i syfte att förbättra invandrarelevernas situation i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan. Men jag tycker att statsrådet i interpellationssvaret borde ha gett några exempel på vilka åtgärder hon är beredd att vidta för att förbättra den här elevgruppens undervisning. Exempelvis: Kan kommunerna påräkna några anslag för att kunna köpa mera litteratur till både förskolan och grundskolan på invandrarelevernas hemspråk? Skulle vi kunna rusta upp litteraturbeståndet i förskolan för att verkligen ge invandrareleverna kontakt med god litteratur redan på det stadiet?

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Jag delar i högsta grad den övertygelse som underströks av riksdagen vid genomförandet av hemspråksreformen, nämligen att den är mycket angelägen. Jag delar också de mera konkreta understrykningar av denna övertygelse som Lennart Andersson gjorde i sitt anförande. Även jag tror att det är viktigt att fortlöpande följa genomförandet av reformen. Arbetet med att förbättra undervisningen för invandrareleverna kan givetvis inte avstanna i och med att hemspråksreformen är genomförd. Vi är bägge medvetna om, liksom alla berörda myndigheter och andra parter, att detta är en reform som man inte kan genomföra hur snabbt som helst. Det finns stora svårigheter, inte minst möjligheten att få lärare i alla de olika språk det gäller. Jag kan påpeka att t. ex. Stockholm, som liksom Göteborg och Malmö inte har ansökt om någon befrielse i detta sammanhang, har att meddela undervisning på 52 språk. Det är trots allt för vårt land, vilket vi är medvetna om, en ny situation som vi först så småningom kan komma till rätta med.

Vårt mål är naturligtvis att så långt det över huvud taget är möjligt försöka uppnå tvåspråkighet hos eleverna. Vi måste ständigt följa i vad mån vi med de hitills vidtagna åtgärderna verkligen har nått detta mål eller närmar oss det.

Jag fick en rad kommentarer till det svar jag gav. I och för sig kan jag dela Lennart Anderssons tvekan inför sifferuppgiften om sex kommuner. Man har här räknat den formella ansökan om befrielse eftersom den kompletteras av den siffra jag också gav på hur pass många elever man inte har kunnat bereda önskad stödundervisning. Men samtidigt måste jag åter en gång understryka de svårigheter som här finns på grund av att språkbilden är så spridd och att kommunerna som bär ansvaret för genomförande av reformen också är spridda.

Jag är medveten om att det fortfarande finns brister när det gäller informationssidan och en hel rad andra brister, som Lennart Andersson påtalade. Jag är för dagen inte beredd att gå djupare in på vilka brister jag avser att försöka konkret avhjälpa, eller åtminstone bidra till att avhjälpa, genom de förslag som kommer i budgetpropositionen. Det skulle vara intressant att vid det laget få återkomma i någon form till den här diskussionen.

Jag vill också återigen peka på det program som skolöverstyrelsen håller på att utarbeta. Jag har i min hand en preliminär version av programmet. I dag inkommer till skolöverstyrelsen synpunkter från en rad myndigheter och organ som har fått tillfälle att ta del av den preliminära versionen. På grundval

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

av dessa kommer det definitiva programmet att utarbetas. Jag vill gärna säga detta, eftersom det visar hur pass långt man kommit med arbetet och att vi således ganska snart kan förvänta oss en plan som – och i det avseendet delar jag Lennart Anderssons uppfattning – bör kunna bli ett mycket viktigt underlag för kommunernas planering både för gymnasieskolan och för grundskolan. Detta är naturligtvis inte minst betydelsefullt, eftersom lyckligtvis proportionen elever med invandrarbakgrund som går vidare till gymnasieskolan kraftigt ökar f. n. Vi har dessutom stora kvantitativa och kvalitativa problem att vänta, eftersom hela 16-årsgruppen kommer att öka kraftigt under de närmaste åren.

Jag kommer givetvis att följa det fortsatta planeringsarbetet så nära som det över huvud taget är möjligt. Så snart det planeringsunderlag och det program vi här har talat om är färdigt är jag också angelägen att få återkomma till denna fråga. För dagen är jag emellertid inte beredd att gå närmare in i den här diskussionen. Låt mig bara, herr talman, till sist tillägga att handlingsprogrammet också är inriktat på att få fram linjer som kan stärka samarbetet mellan förskola och skola, vilket är utomordentligt angeläget i det här sammanhanget.

LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar att skolministern och jag i allt väsentligt har samma grundsyn när det gäller den här frågan. Naturligtvis är jag medveten om att det tar tid att förverkliga reformen över landet i dess helhet, men jag har i dag inte kunnat få några besked om ytterligare konkreta åtgärder, utan skolministern hänvisar på nytt till budgetpropositionen i januari månad. Jag får då nöja mig med det beskedet för dagen, men eftersom skolministern i dag har återopat budgetpropositionen två gånger utgår jag från att den verkligen skall innehålla en del förslag som är aktuella i det här sammanhanget. Vi får då diskutera denna fråga på nytt. Det ser jag fram emot med tillförsikt och med stort intresse.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 15 Om föreningsledares medverkan i skolarbetet

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Leif Zetterbergs* (c) den 9 november anmälda interpellation, 1978/79:74, och anförde:

Herr talman! Leif Zetterberg har i sin interpellation ställt vissa frågor till mig om föreningsledares medverkan i skolarbetet. Han har till att börja med frågat mig när riksdagen får ta ställning till ett förslag om rätt för föreningsledare till ledighet från ordinarie arbete för medverkan i skolarbetet.

Med anledning av riksdagens beslut om skolans inre arbete m. m. utarbetades inom utbildningsdepartementet promemorian (Ds U 1977:19) Föreningsmedverkan i skolan. Promemorian innehåller lagförslag som ger

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

föreningsmedlem rätt att vara ledig från sin anställning upp till åtta timmar i månaden för att på uppdrag av föreningen medverka under skoldagen i grundskolan eller inom anslutande fritidsverksamhet.

Promemorian har remissbehandlats. De sista remissyttrandena kom in i slutet av september detta år. Flertalet remissinstanser har ställt sig positiva eller lämnat utan erinran att lagstadgad rätt till ledighet för föreningsmedverkan införs. Det har emellertid framförts olika uppfattningar om rättens omfattning och andra delfrågor. Ytterligare beredning krävs därför inom regeringskansliet. Det är dock min förhoppning att en proposition skall kunna framläggas våren 1979.

Leif Zetterberg har vidare pekat på att statens ungdomsråd för den allmänna fritidsverksamheten har utarbetat ett förslag till planeringsmodell när det gäller samråd mellan kommunala organ och föreningslivet. Han har frågat mig om jag delar hans uppfattning att den planeringsmodellen är tillämplig också på föreningslivets medverkan i skolan och vilka åtgärder jag i så fall ämnar vidta för att göra denna uppfattning känd.

Det är kommunernas sak att i samråd med föreningslivet söka sig fram till lämpliga former för planering och andra kontakter vad avser föreningslivets medverkan i den allmänna fritidsverksamheten och den samlade skoldagen. I det sammanhanget är det naturligt för kommunerna och föreningslivet att dra nytta av det utredningsarbete som utförts inom statens ungdomsråd.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka statsrådet för svaren på mina frågor. Det finns anledning att i anslutning här till göra några kommentarer.

Vi kan alla vara överens om att skolarbetet i långa stycken inte har varit anpassat till den verklighet vi lever i. Men skolan är en del av samhället, och undervisningen måste därför läggas upp med hänsyn till konkreta situationer i samhället. Detta gäller såväl den teoretiska undervisningen, som måste varvas med praktiskt arbete, som föreningslivets medverkan. Föreningslivet är en naturlig del, eller borde i varje fall vara det, i en aktiv skola av i dag. Detta uttalades också mycket klart i anslutning till riksdagens beslut med anledning av propositionen om skolans inre arbete m. m. SIA-reformen har nu för länge sedan kommit ur startgroparna. Ett ökat lokalt engagemang för skolfrågorna har också kunnat konstateras. Framför allt är det stora intresset för fritidsverksamhet under eller i anslutning till skoldagen positivt. Det ger ungdomarna möjlighet att få en nära kontakt med föreningslivet, en kontakt som alltför många saknar. Föreningslivet har här uppgiften att informera om sin verksamhet för att stimulera till engagemang under fritiden. Det är framför allt viktigt att denna informationsverksamhet inriktas på grundskolan. Undersökningar som statens ungdomsråd gjort i Mölndal, Östersund och Köping visar att de ungdomar som inte före 15 års ålder kommit i kontakt med föreningslivet ej heller senare gör det annat än i undantagsfall. Skolan har därför här en mycket viktig uppgift.

För att folkrörelserna skall kunna klara de ökade arbetsuppgifter som här

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

väntar, fordras att det skapas förutsättningar härför. Det stora flertalet folkrörelser har att lita till ideellt arbetande ledare, personer som offerar kväll efter kväll, helg efter helg för oegennyttigt föreningsarbete. Men för att kunna leva upp till ambitionerna i SIA-reformen och för att komma till rätta med de informationsproblem som jag har redovisat, krävs nu att föreningsledarna får möjlighet att medverka även i det ordinarie skolarbetet. För många går detta att lösa praktiskt. Men för att garantera *alla* den rätten måste i enlighet med förslag i SIA-utredningen en lagregel införas som garanterar denna rätt.

Inom utbildningsdepartementet har utarbetats en promemoria, Föreningsmedverkan i skolan, som tar upp denna fråga. Remisstiden för detta förslag gick ut den 31 augusti. Det var härvidlag fråga om en relativt lång remisstid. Jag delar flertalet remissinstansers bedömning att det utarbetade lagförslaget mycket väl kan ligga till grund för en proposition till riksdagen. Det är emellertid angeläget att framläggandet av en sådan proposition inte förhalas. Riksdagen måste i så god tid efter årsskiftet få ta ställning till ett förslag att reformen kan träda i kraft fr. o. m. 1 juli 1979. Det skulle då innebära att vi fr. o. m. höstterminen 1979 skulle kunna tillämpa dessa regler. I och med att den samlade skoldagen får allt större omfattning är det angeläget att föreningslivet kan vara med från början. Jag utgår därför ifrån att statsrådet gör allt för att i början av nästa år kunna lägga fram ett förslag för riksdagen.

Föreliggande förslag om föreningsmedverkan i skolan avser emellertid endast grundskolan. Behovet är där också störst, med hänsyn till vad jag redovisat tidigare. Men behovet av föreningsmedverkan i gymnasieskolan kommer också att öka. Jag vill därför fråga om statsrådet är beredd att justera lagförslaget på denna punkt. En sådan förändring av lagförslaget skulle hälsas med tillfredsställelse hos folkrörelserna.

Föreningsmedverkan under och efter skoldagen hänger väldigt mycket samman med möjligheterna att klara ledarrekryteringen. Ökade krav kommer också att ställas på ledarna. Redan i dag är ledarbristen på många håll ett problem. Jag vill därför fråga om statsrådet är beredd att redan i kommande budgetproposition medverka till att studier i ungdomsledarutbildning och funktionärsskap i studiecirkelform kan få räknas som prioriterat studieämne. Det skulle underlätta mycket för föreningslivet.

Föreningslivets medverkan i skolarbetet kräver ökade insatser för samråd mellan kommunala myndigheter och föreningsföreträdare. Enligt riksdagsbeslutet om den samlade skoldagen är det klart att skolstyrelsen skall vara huvudman för all verksamhet inom den samlade skoldagen. Riksdagen tog däremot inte ställning till vilken kommunal nämnd som skulle ha ansvaret för den allmänna fritidsverksamheten. Jag anser att det är självklart att den nämnd som i dag har ansvaret för kontakterna med föreningslivet även i fortsättningen bör svara för dessa kontakter. I stora delar av landets kommuner är det fritidsnämnderna. Fritidsnämnderna bör därför få uppdraget att svara för det praktiska genomförandet av fritidsverksamheten inom den samlade skoldagen. Om kommunen väljer ett annat förfaringsätt än detta ställs det stora krav på samordning, i första hand mellan skolsty-

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

relsen och fritidsnämnden.

Jag är väl medveten om att det är kommunernas uppgift att i samråd med föreningslivet finna lämpliga former för planering och andra kontakter i vad avser föreningslivets medverkan i den allmänna fritidsverksamheten och samlade skoldagen. Men det är också viktigt att medverka till att modeller kan utarbetas för hur dessa kontakter kan skötas, framför allt när man ser hur denna del av SIA-reformen mer håller på att bli en sammanträdesreform än en aktivitetsreform. Statsrådet kan inte vara oinformerad om detta.

Statens ungdomsråd utarbetade på uppdrag av regeringen en modell för samråd i vad avsåg den allmänna fritidsverksamheten. Ungdomsrådet påpekade samtidigt att det var viktigt att i nästa steg utreda hur föreningslivet skall kunna påverka planeringen av och innehållet i den samlade skoldagen. Någon reaktion från regeringen på betänkandet har inte förekommit förrän i dag av statsrådet i svaret till mig. Jag tolkar detta svar som en bekräftelse på att regeringen instämmer i den allmänna uppläggning som statens ungdomsråd presenterat och utgår därför från att ungdomsrådet i sin utåtriktade informationsverksamhet kan ge denna uppfattning till känna.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talmän! Leif Zetterberg har i sin interpellation frågat statsrådet Rodhe när riksdagen kommer att ta ställning till förslaget om rätt till ledighet för föreningsledares medverkan i skolarbetet. Själv slår han med emfas fast att föreningslivet i likhet med arbetslivet är en naturlig del i en aktiv skoldag. Han säger vidare att detta uttalades mycket klart i anslutning till riksdagens beslut med anledning av propositionen om skolans inre arbete, en proposition som den socialdemokratiska regeringen lade fram.

Redan SIA-utredningen föreslog att mot bakgrund av erfarenheterna från fritt valt arbete föreningsledare skall ha lagstadgad rätt till ledighet med 200 timmar om året. Om jag rätt uppfattat siffrorna i statsrådets interpellations-svar, innebär lagförslaget i promemorian beklagligt nog att endast mindre än hälften av detta timantal kommer att få utnyttjas. Lagförslaget till riksdagen borde bli bättre.

Frageställningen, herr Zetterberg, är alltså ingalunda ny. Man kan därför fråga sig med vilken energi och framför allt med vilken snabbhet den borgerliga trepartiregeringen gripit sig verket an och vilken roll herr Zetterberg spelat som pådrivande vid handläggandet av det kommande lagförslaget. Herr Zetterberg är visserligen färsk som riksdagsman, men jag vill erinra kammarens ledamöter om att han har varit förre statsministern Fälldins samordnare i utbildnings- och fritidsfrågor i statsrådsberedningen. Som sådan borde han mänskligt att döma ha haft möjligheter att påverka utvecklingen mer aktivt än som interpellant vid dagens plenum.

Trepartiregeringen har karakteriserats som handlingsförlamad i många frågor. Här har vi ytterligare bevis på ett angeläget område, nämligen

förverkligandet av SIA-skolan, där inte mycket av värde åstadkoms. Så sent som i våras påpekade Lena Hjelm-Wallén i riksdagen hur otillfredsställande det var att inget lagförslag presterats under det borgerliga regeringsinnehavets tid. Jag citerar Lena Hjelm-Wallén: Regeringen har sänt ut ofullständiga departementspromemorior, men det räcker inte. Det är beslut som behövs.

Leif Zetterberg säger vidare i sin interpellation att SIA-reformen för länge sedan kommit ur startgroparna. Arbetet med att bereda föreningslivet möjligheter att medverka i skolarbetet har i många kommuner kommit långt, påpekar han.

Sanningen, herr Zetterberg, är den att SIA-reformen blivit kvar i startgroparna alldeles för länge, och det kan man sannerligen inte lasta vare sig ungdomsorganisationer eller kommuner för. De har strävat på efter förmåga.

Ansaret för den förfuskade SIA-skolan vilar på den borgerliga regeringen. Varför ströks de 25 miljonerna, de s. k. SIA-pengarna, ur budgetpropositionen? Ingen tillfredsställande förklaring till detta har givits. Var det inte månne så att den allmänna folkrörelsefientlighet som präglade kulturbudgeten var utslagsgivande även här? En fullständig politisk enighet rådde om att 25 milj. kr. skulle anslås till bidrag för allmän fritidsverksamhet i kommuner och utgå budgetåret 1977/78. I nästa budgetproposition fanns inte dessa pengar.

I våras rådde också full enighet i kulturutskottets betänkande om att de statliga pengarna haft en mycket positiv inverkan på kontakterna mellan kommunerna och föreningslivet och att de bidragit till en bättre beredskap för förverkligandet av den del av SIA-reformen som innefattar fritidsaktiviteter efter den egentliga skoldagens slut. Men dessa ord var ingenting värda, när den borgerliga majoriteten beslöt sig för att dra in anslaget.

Att de 25 miljonerna inte skulle utgå kom som en kalldusch för ungdomsorganisationerna.

Kulturutskottet uppvaktades av representanter för 28 ungdomsorganisationer. Tillsammans representerade dessa en miljon ungdomar och 200 000 ledare. Ett mycket aktningvärt arbete hade redan kommit i gång, trots att planeringstiden varit kort. Föreningslivet lade ner stora personella och ekonomiska resurser på att ta sin del av ansvaret för SIA-skolans genomförande. Det finns inte någon reform som ett redan fattigt föreningsliv satsat så helhjärtat på – men som samtidigt innehållit så många tomma löften från statens sida.

Det enda positiva som hände i våras var att ett enigt utbildningsutskott i enlighet med intentionerna i den socialdemokratiska motionen 1729 beslöt att förstärkningsresurserna för andra aktiviteter än ren undervisning skulle ökas.

Att som Leif Zetterberg hävda att SIA-reformen för länge sedan kommit ur startgroparna är inte ärligt, när han på trepartiregeringens tid satt i en nyckelposition när det gällde att utöva inflytande över statens anslag till ungdomsorganisationerna. Leif Zetterberg är centerpartist. Centern håller på

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

att springa ifrån sitt tidigare regeringsansvar på område efter område för att i en allmän opportunistisk yra profilera om sig till ett oppositionsparti. Leif Zetterberg deltar i det spelet.

Statsrådet sade i sitt interpellationssvar:

”Det är kommunernas sak att i samråd med föreningslivet söka sig fram till lämpliga former för planering och andra kontakter – –. I det sammanhanget är det naturligt för kommunerna och föreningslivet att dra nytta av det utredningsarbete som utförts inom statens ungdomsråd.”

Statens ungdomsråds arbete i all ära, men det låter magert att statens engagemang skulle stanna vid detta. Min fråga till statsrådet är om inte ekonomiskt hårt ansträngda kommuner och föreningsliv skulle behöva de 25 milj. kr. som skulle utgå det första budgetåret och de 50 milj. kr. som skulle utgå året därpå till föreningsverksamhet i samband med skoldagen. Skulle inte dessa pengar vara en värdefull, för att inte säga nödvändig hjälp?

Är statsrådet beredd att medverka till att SIA-pengarna tas med i nästa budgetproposition?

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Bakom mitt svar, som jag gav på Leif Zetterbergs interpellation, ligger naturligtvis en enighet som vi alla tre som talar här – hittills i eftermiddag i alla fall – delar: att föreningslivets medverkan är av utomordentlig vikt och betydelse för att utveckla skolan i den riktning som beslutet kring SIA-propositionen innebar.

Det är emellertid väsentligt att understryka – än en gång, fastän det inte borde behövas här – att det är kommunerna och föreningslivet tillsammans, och kommunerna då framför allt genom skolstyrelsen, som har att genomföra detta efter gemensam lokal planering. Pekpinnar eller anvisningar från staten bör i det sammanhanget ges i så liten utsträckning som möjligt. Jag är därför här inte beredd att ta upp frågan om vilken kommunal nämnd som bör handha detta. Skolstyrelsen har ett grundläggande ansvar för skolans verksamhet, men jag menar att man inom varje kommun sedan måste ta upp frågan om vilken kommunal nämnd som skall företräda föreningslivet i det samspelet. Det ligger ju också litet olika till i olika kommuner, såvitt jag förstår.

När det gäller tidpunkten för propositionens framläggande delar jag uppfattningen att man inte får förhålla den, men man måste å andra sidan se till att den blir så väl genomtänkt och så väl förankrad som möjligt. Jag tror det kommer att gå åtminstone några månader in på det nya året innan vi kan åstadkomma det. De överväganden som vi då skall göra gäller väl också det som en del remissinstanser har framfört, nämligen att det vore önskvärt att man tog ställning till en medverkan inte bara inom grundskolan utan också i gymnasieskolan. Jag vill understryka att det övervägandet alltså återstår, och jag är inte beredd att för dagen göra någon mera definitiv deklARATION.

Vad beträffar frågan om statens ekonomiska medverkan är det självklart att kommunerna väl skulle behöva pengar. Men staten har heller inte så gott om pengar. Och det kan väl finnas olika sätt att stödja föreningslivet på –

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

inte bara en modell. Vad som kommer i budgetpropositionen har jag av naturliga skäl inte möjlighet att i dag närmare gå in på.

Jag vill tillägga två saker.

Även om huvudprincipen måste vara att de här problemen skall lösas på det kommunala planet och att man också i genomförandet av reformen måste mena allvar med de decentraliseringsdeklarationer som har gjorts härifrån och i andra sammanhang när det gäller SIA-reformen, menar jag att det är oerhört angeläget att skolöverstyrelsen och statens ungdomsråd tillsammans utvärderar den samlade skoldagen, bl. a. med sikte på föreningarnas medverkan. En sådan utvärdering kan sedan ligga till grund för en bedömning av om det fordras ytterligare insatser från statsmakternas sida för att intentionerna bakom reformen skall uppfyllas.

När det gäller den planeringsmodell som Leif Zetterberg talar om måste jag än en gång understryka vad som faktiskt står i betänkandet från den arbetsgrupp som Leif Zetterberg själv har lett, nämligen att modellen "enbart skall ses som ett underlag för den lokala diskussion som måste föras för att bestämma den modell som passar bäst efter varje kommuns speciella förutsättningar". Det är naturligtvis fullt möjligt att citera detta också som en statlig uppfattning och som en uppfattning från departementets sida, däremot inte som en rekommendation av någon speciell modell.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för de kommentarer jag fick från statsrådet som svar på mina frågor.

Jag delar helt uppfattningen att regering och riksdag har att utarbeta de allmänna principerna och riktlinjerna för skolarbetet och att det är viktigt att kommunerna kan utveckla sitt ansvar på det här området. Problemet är bara att vi på skolans område har stått inför en brytningsperiod. Det kommunala ansvaret ökar, och ovanan att hantera frågorna innebär att en viss form av service – om jag får uttrycka det så – kan vara nödvändig från de centrala myndigheterna.

Personligen har jag från min hemkommun erfarenheten att man kanske litet väl mycket har sett till den skolbyråkrati som i övrigt har funnits, och föreningslivets representanter finner sig inte till rätta i den arbetsmiljön. Man har ägnat sammanträden åt att inventera lokalbehov. Enligt min uppfattning är det sådant som man med fördel skall göra på skolkanslier och fritidskontor och inte behöva ägna dyrbar sammanträdestid och arbetstid åt, som ju i stället skall kunna ägnas åt föreningsledarskap.

Jag är också glad för att ambitionen i regeringen är att i god tid under vårriksdagen framlägga ett förslag om rätt till ledighet för föreningsledare. Det fordras en hel del information och utbildning med anledning av ett sådant förslag. Det är viktigt att folkrörelserna hinner genomföra denna utbildning innan höstterminen startar, så att man är väl förberedd för den nya skolsäsongen.

Jag förutsätter dessutom att statsrådet i förslaget till läroplan för grundskolan även kommer att uppmärksamma arbetsvillkoren för och behovet av

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

ett nära samarbete mellan skola och föreningsliv. Den läroplan som vi inom kort kommer att få ta ställning till gäller villkoren för 1980-talets ungdomsskola. I denna skola kommer föreningslivet att ha en självskriven plats. Det är därför naturligt att såväl regering som riksdag vid det tillfället ger sin principiella syn på hur samarbetet mellan skola och föreningsliv kan utvecklas. Men eftersom vi redan nu står i början av denna utveckling är det viktigt att statsrådet också vid det här tillfället redovisar en uppfattning om den ungefärliga modellen eller principen för arbetet. Skall föreningslivets resurser låsas upp genom att man tvingas delta i oräkneliga sammanträden, såsom nu sker, eller anser statsrådet att statens ungdomsråds modell är mer ändamålsenlig?

Jag vill också påminna statsrådet om den fråga jag ställde om ledarrekryteringen. Är det möjligt att få frågan om studie- och ungdomsledarutbildning i funktionärskunskap i studiecirkelform prövad som ett prioriterat studieämne? Jag begär inte ett klart besked, men jag vore tacksam om den frågan kunde aktualiseras i anslutning till budgetpropositionen. Mina erfarenheter från statens ungdomsråd och från ungdomsarbete tyder på att man har klara problem. Därför skulle det underlätta mycket, om den lokala ledarutbildningen kunde förstärkas på det här viset.

Till Catarina Rönnung vill jag säga att centern hela tiden spelat en mycket pådrivande roll i dessa frågor. Redan 1973/74 aktualiserade vi i en partimotion frågan om folkrörelsernas möjlighet att delta i skolarbetet. Jag har inte på något sätt förspillt mina möjligheter att driva på dessa frågor under den tid jag hade sådana möjligheter i statsministerns kansli och statsrådsberedningen. Problemet var bara att den socialdemokratiska regeringen lämnade ofullbordade förslag efter sig, förslag som måste konkretiseras och utvecklas. Departementspromemorian om föreningsmedverkan i skolan är ett exempel på detta. Uttalandet i propositionen om 200 timmars ledighet var inte speciellt väl förankrat i verkligheten. Enligt utsago från experter i utredningen tillhöftades det mellan tummen och pekfingeret, om jag får uttrycka mig så. Jag arbetade därför aktivt på att få fram den här modellen. Sedan har jag kommit till insikt om att även gymnasieskolan behöver ha den här möjligheten. Jag tog därför tillfället i akt att fråga om det och har också fått ett positivt svar, att frågan bereds i regeringskansliet.

Vad gäller de 25 miljonerna till den allmänna fritidsverksamheten kan man konstatera att möjligheterna nu är betydligt större för kommunerna att använda skolresursen till vad man anser vara angeläget. Det var också ett av motiven till att de 25 miljonerna inbakades i statsbidraget.

Jag vill också konstatera att regeringen på bl. a. centerinitiativ har medverkat till att det lokala aktivitetsstödet har räknats upp. Även därvidlag levde socialdemokraterna med allmänna uttalanden om att vi skulle ha ett lokalt aktivitetsstöd, men de var aldrig beredda att anvisa de erforderliga resurserna. Försöksanslaget tillkom på centerinitiativ. Uppräkningen till 9, 10 och 11 kr. tillkom på centerinitiativ. De pengarna är betydligt värdefullare för föreningslivet än de 25 milj. kr. som Catarina Rönnung talar om. De 25

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

miljonerna är också inräknade i det statsbidrag som kommunerna förfogar över.

Jag tycker att Catarina Rönnung skall vara försiktig i sina uttalanden om det centerpartistiska agerandet i de här frågorna. Jag har också som ordförande i statens ungdomsråd aktivt drivit dessa frågor. Det är därför jag utnyttjar möjligheten att nu fråga statsrådet vilka förslag som kommer att framläggas under våren på detta område.

CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag är ytterligt förvånad över att herr Zetterberg drar in det lokala aktivitetsstödet i debatten. Det infördes för länge sedan och har inte mycket med SIA-skolan att göra. Men jag vidhåller min uppfattning att herr Zetterberg i sin tidigare verksamhet hade stora möjligheter att se till att ett lagförslag presenterades riksdagen i bättre tid. Hur kan han tillåta, för att använda hans egna ord, osedvanligt lång remisstid? Är det verkligen så att de 25 miljonerna inbakades i statsbidraget? Är det verkligen en riktig uppgift, herr Zetterberg?

Till statsrådet vill jag säga att hon inte svarat på min fråga om hon är villig att medverka till att de 25 miljonerna återinförs i budgetpropositionen. Det gäller ett anslag som tagits bort, och det kan mycket väl diskuteras. Om statsrådet inte återkommer så tolkar jag hennes tystnad så att pengarna kommer att saknas även i nästa budgetproposition, till mycket allvarligt men när det gäller att förverkliga SIA-skolan.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! I fråga om de 25 miljonerna vill jag upprepa vad jag sade förut, att det finns olika former för att stödja ungdomsorganisationerna och föreningslivet. Det som Leif Zetterberg sade är också riktigt, dels att kommunerna nu har betydligt större möjligheter att använda statsbidraget på ett flexibelt sätt, dels att pengarna har inbakats i detta allmänna statsbidrag som kommunerna nu med större frihet kan disponera. Det gäller där att på det lokala planet arbeta fram modeller.

Låt mig på den här punkten göra en litet allmän reflexion, när man nu uttrycker sin besvikelse över att inte mer har skett. Man kan naturligtvis i och för sig vara ledsen över att det inte går fortare, men jag tror samtidigt att utvecklingen av det som ibland brukar kallas SIA-skolan, de reformer som riksdagen beslutat om, på många punkter innebär en så kraftig omställning – en omställning i vad vi väl alla anser vara en positiv och väsentlig riktning – att det är naturligt att detta måste ta litet tid, just därför att det skall bygga på gemensamma diskussioner på mycket bred bas inom kommunerna.

Jag tror att man måste ha ett visst tålamod här samtidigt som man oförtrutet måste arbeta, framför allt i lokala organ, kommunala organ, föreningar osv., på att finna former för skolans utveckling i den riktning som har beslutats. Jag tror däremot inte på att man i högre grad – annat än som förslag – skall ställa till förfogande planeringsmodeller och liknande ifrån statens eller något statligt organs sida.

Torsdagen den
30 november 1978

*Om föreningsle-
dares medverkan
i skolarbetet*

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Catarina Rönnungs uttalande om det lokala aktivitetsstödet tyder bara på att hon inte vet vad hon pratar om. Det lokala aktivitetsstödet får utnyttjas även för aktiviteter under skoldagen. Sådana tillämpningsanvisningar har utarbetats av statens ungdomsråd. Det finns alltså ett klart samband i den här frågan.

Jag vidhåller också vad jag sagt tidigare om de 25 miljonerna och statsbidraget till den totala skolverksamheten.

Det är givetvis också bra med en lång remisstid, men när remisstiden är avslutad måste beredningsarbetet påbörjas – det var det jag ville påpeka i mitt anförande som svar på statsrådets interpellationssvar.

Det är regeringen och riksdagen som fastställer riktlinjerna. Det är inte så att jag i min egenskap av rådgivare till den f. d. statsministern hade de möjligheterna. Men som ordförande i statens ungdomsråd kommer jag att fortsätta att vara pådrivande på opinionen – helt självklart. Det är min klara rättighet och skyldighet att vara det.

Det vore också bra om socialdemokraterna, i stället för att misstänkliggöra SIA-reformen, konkret medverkade till att den utvecklades. Att säga att den inte kommit ur startgroparna är att sätta skyggglappar för ögonen. Medverka i stället konkret – i riksdag, i statliga myndigheter och på det kommunala planet – så kommer vi att få en bra skola med de tillägg som behövs senare!

Jag ville påminna statsrådet om min fråga om ungdomsledarutbildningen, som jag anser vara mycket väsentlig. Har vi några möjligheter att få den frågan belyst eller kan den aktualiseras på något annat sätt?

CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Jag vill erinra om att det lokala aktivitetsstödet inrättades så tidigt som 1971. Här diskuterar vi hur vi skall kunna genomföra SIA-skolan på bästa sätt.

Sedan undrar jag litet om inte en rådgivare till statsministern har något inflytande.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! Det är väl självklart att en rådgivare har det inflytande på situationen som är möjligt. Jag har påverkat utvecklingen i enlighet med mina möjligheter. Det är också därför vi har haft en departementspromemoria ute på remiss.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Leif Zetterberg frågade om möjligheten att räkna ledarutbildningen som ett prioriterat ämne. Jag har inte möjlighet att i dag ge något svar på den frågan. Jag är inte så där rysligt optimistisk, men jag skall gärna undersöka saken.

LEIF ZETTERBERG (c):

Herr talman! I mitt tidigare inlägg glömde jag bort att ta upp frågan om det lokala aktivitetsstödet. Det lokala aktivitetsstödet får användas för aktiviteter under skoldagen. Det är en nyhet som tillkom i och med SIA-reformen. Att det sedan infördes för länge sedan är jag fullt medveten om. Det låg då också på en helt annan ekonomisk nivå än i dag. Utvecklingen har under de senaste fem åren gått från 25 miljoner upp till 120 milj. kr. Den utvecklingen har inte socialdemokraterna aktivt medverkat till, utan den har en centerdrivande regering medverkat till.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättningen
i glesbygd*

§ 16 Om sysselsättningen i glesbygd

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Anna Eliassons* (c) den 8 november anmälda interpellation. 1978/79:70, och anförde:

Herr talman! Anna Eliasson har frågat mig om jag ansluter mig till uppfattningen att allas rätt till arbete måste innebära förstärkta satsningar på sysselsättningen i glesbygd och de för glesbygden typiska sysselsättningarna, och om jag är beredd att ta initiativ till ytterligare analyser motsvarande Föllingeprojektet i olika delar av landet i syfte att erhålla bättre underlag för sysselsättningspolitiska insatser, samt om jag är beredd att medverka till att samlade kartläggningar och analyser kan komma till stånd i fråga om kombinationssysselsättningar och deltidssysselsättningar, för att därigenom bl. a. få en bättre belysning av kvinnornas sysselsättningssituation och sysselsättningsbehov.

De frågor som Anna Eliasson tar upp i interpellationen har behandlats dels i sysselsättningsutredningens betänkande, Regionalpolitiska stödformer och styrmedel, dels i glesbygdsdelegationens promemoria, Sysselsättning och service i glesbygd. Dessa båda betänkanden remissbehandlas f. n. och kommer att ingå som underlag för den proposition om regionalpolitik som regeringen avser att lämna våren 1979.

När det gäller de kartläggningar och analyser av lokala arbetsmarknader som ingått i Föllingeprojektet vill jag framhålla att det redan i viss utsträckning sker inom länsplaneringen. Där skall nämligen material tas fram, som belyser olika gruppers förutsättningar och krav i fråga om arbetsmarknaden i länen. Därmed åstadkommes ett underlag för olika typer av insatser i alla delar av landet.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Som jag framhållit i interpellationen är allas rätt till sysselsättning ett grundläggande mål för sysselsättningspolitiken. En av de viktigaste förut-

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättningen
i glesbygd*

sättningarna för att denna målsättning skall kunna uppfyllas är en aktiv och förstärkt regionalpolitik.

Det är enligt min uppfattning angeläget att sysselsättningspolitiken i ökad utsträckning kan utgå från de faktiska förhållandena och sysselsättningsmönstren i glesbygdsområdena och att samhällets stödinsatser därigenom bättre kan anpassas till glesbygdsområdenas sysselsättningsbehov. Lokala och regionala förhållanden samt människors egna önskemål om sysselsättning måste spela en stor roll för omfattningen och utformningen av samhällets stödinsatser.

Vi har anledning att med stor oro se på de stora skillnader i sysselsättningsmöjligheter vi i dag har, inte bara mellan olika delar av landet utan också mellan tätortsområden och glesbygdsområden inom samma landsdelar.

1960-talets våldsamma koncentrationspolitik har satt djupa spår i livsförutsättningarna i många bygder, och den regionalpolitik som hittills förts har varit otillräcklig för att inge en förtröstan om framtiden i våra många glesbygdsområden. I första hand är det Norrbottens och de övriga skogslänens situation, dvs. situationen i Norrlands inland, som människor nu uppfattar som bekymmersam, men problemen finns också inom länen på många andra håll. På nära håll har vi här i Stockholmsregionen glesbygdsproblem i såväl norra som södra länsdelen och dessutom hela skärgården som kräver aktiva insatser.

Uttalanden som på senaste tiden gjorts från folkpartiregeringens sida och från företrädare för regeringskansliet om att det behövs stora samhällsinsatser för att hjälpa människor flytta för att få arbete antyder tyvärr att den nya regeringen kan vara i färd med att ompröva det arbete med en förstärkt regionalpolitik som regeringen Fälldin lagt grunden för. Jag hoppas att så inte är fallet, för det skulle bli förödande för många bygder som inte tål en ytterligare åderlåtning på sina ungdomar och sina barnfamiljer. Från centerns sida motsätter vi oss bestämt en upprepning av den koncentrationspolitik som drevs med socialdemokratiskt märke under 1960-talet.

Men det är allvarligt nog att uttalanden av det här slaget har gjorts från ansvarigt regeringshåll och det alldeles oavsett kommande regeringsförslag och de beslut riksdagen i vanlig ordning kan tänkas fatta under våren. För uttalanden av det här slaget påverkar direkt människors bedömningar av framtiden och inverkar också menligt på de insatser som måste göras under tiden fram till de beslut som skall ske under våren.

Den arbetslöshet vi har i dag drabbar hårdast glesbygden och kvinnorna. Genomsnittligt ligger arbetslösheten grovt räknat närmare en procentenhet högre i skogslänen än i storstadslänen. Också övriga län har en hög arbetslöshet f. n. De genomsnittsvärdena arbetskraftsundersökningarna ger säger dock knappast något om skillnaderna inom länen och om de verkliga sysselsättningsbehoven. De statistiska uppgifterna blir därför med nödvändighet utslätande och förskönande, och situationen är allvarligare än dessa genomsnittssiffror redovisar. Med den sysselsättningssituation vi har måste insatser för att skapa varaktig sysselsättning i glesbygdsområdena ses som en mycket viktig del av sysselsättningspolitiken. Det är en fråga om jämlikhet

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

mellan människor och inte minst jämställdhet mellan könen.

I sitt svar till mig har arbetsmarknadsministern inte gett uttryck för någon som helst uppfattning i anslutning till min fråga om huruvida även arbetsmarknadsministern anser att målsättningen allas rätt till arbete måste innebära förstärkta satsningar på sysselsättningen i glesbygd och de för glesbygden typiska sysselsättningarna. Arbetsmarknadsministern har här nöjt sig med att allmänt hänvisa till det arbete som pågår inför vårens proposition om regionalpolitiken.

Jag kan inte avtvinga arbetsmarknadsministern ett besked om vilken vikt folkpartiregeringen fäster vid insatser för att trygga sysselsättning, och då i synnerhet kvinnors sysselsättning, i glesbygd, men att arbetsmarknadsministern inte vill uttrycka någon uppfattning i interpellationssvaret finner jag ändå oroande – det måste jag erkänna. Något engagemang från arbetsmarknadsministerns sida kan man inte avläsa i det svar som har getts, men jag hoppas att arbetsmarknadsministern skall ge uttryck för det senare.

I min interpellation pekar jag på att vi behöver ett förbättrat analysmaterial som underlag för en aktiv regionalpolitik och en mer glesbygdsinriktad sysselsättningspolitik. I allt det statistiska material som tagits fram på senare år och de utredningsförslag som lagts finns det väldigt lite som belyser de faktiska förhållandena och sysselsättningsmönstren i glesbygdsområdena. Kännedom om dessa förhållanden är ändå betydelsefulla för att samhällets stödinsatser bättre skall kunna anpassas till glesbygdsområdenas sysselsättningsbehov.

Det har gjorts åtskilliga prognoser och trendframskrivningar om utvecklingen inom olika branscher och den offentliga sektorns expansion till underlag för politiska ställningstaganden. Detta slag av framtidsperspektiv har fått stor betydelse för de bedömningar som görs i regionalpolitiska sammanhang. De helhetsgrepp som man tagit över utvecklingen inom olika sektorer har emellertid inte motsvarats av några inträngande tvärsnittsbilder av de faktiska förhållandena och utvecklingsmöjligheterna i glesbygdsområdena. Det menar jag är en brist. Jag tror detta är en förklaring till att tätortsområdenas sysselsättningsförhållanden i så hög grad kommit att sätta sin prägel på debatten om regionalpolitiken sådan som den förts från många håll och att glesbygdsförhållandena och glesbygdsområdena har behandlats som ett slags "restpost". Det har säkert också bidragit till att den förda regionalpolitiken inte varit framgångsrik när det gällt att klara just problemen i glesbygd.

Jag har ställt frågan om arbetsmarknadsministern är beredd att medverka till att samlade kartläggningar och analyser kan komma till stånd i fråga om kombinationssysselsättningar och deltidssysselsättning över huvud taget för att därigenom få en bättre bild av kvinnornas sysselsättning och sysselsättningsbehov. På den frågan har jag inte fått något riktigt svar. Behovet av samlade kartläggningar av detta slag har enligt vad jag känner till inte aktualiserats i de förslag som framlagts av de utredningar som arbetsmarknadsministern hänvisar till. Det är inte heller någon uppgift som ingår i länsplaneringen. Vad jag efterlyser är samlade kartläggningar, som gäller

Torsdagen den
30 november 1978

Om sysselsättningen i glesbygd

situationen i hela landet.

De arbetskraftsundersökningar som gjorts ger en genomsnittsbild av sysselsättningsläget. På basis av ett statistiskt urval räknar man fram värden för hela landet, vilket innebär vissa brister. Landshövding Hans Hagnell har i senaste numret av LO-tidningen utifrån sina utgångspunkter pekat på dessa brister. Det enda heltäckande material som finns är folk- och bostadsräkningen. Där kommer dock inte kombinationssysselsättningarna fram, sysselsättningar som framför allt förekommer i glesbygdsområdena.

Det finns skäl att överväga om man inte skulle kunna förändra folk- och bostadsräkningen så att man kunde få med kombinationssysselsättningarna. Man kan även tänka sig att via AMS eller statistiska centralbyrån få dessa förhållanden belysta. Man kan också välja andra vägar. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern är öppen för att pröva dessa möjligheter. Det vore betydelsefullt om man kunde få fram mer material på detta område.

När det sedan gäller kartläggningen av de lokala arbetsmarknaderna har man på länsnivå kommit i gång med ett visst arbete. På kommunal nivå förekommer också visst arbete, framför allt i kommuner som har fått IKS-stöd. Av de projekt som jag känner närmare till har det projekt som är i gång i Föllinge i Jämtland ett speciellt intresse. Det projektet har jag också berört i min interpellation. Där har man med stöd från glesbygdsdelegationen och på basis av en intervjuundersökning börjat kartlägga en lokal arbetsmarknad. Man försöker ta reda på vilka sysselsättningsbehov som finns, vad olika sektorer kan ge från sysselsättningsynpunkt och vilken sysselsättning människor vill ha.

I min hand kom så sent som i går en promemoria från glesbygdsdelegationen. Den heter Sysselsättning och service i glesbygd. I den promemorian berör man dessa frågor. Där sägs bl. a.:

”För att öka sysselsättningen i glesbygderna och därmed ge människorna en möjlighet att bo kvar i sin hembygd måste alla sysselsättningstillfällen som kan åstadkommas tas till vara och utnyttjas på ett effektivt sätt. Detta betyder också att kunskaperna om de lokala arbetsmarknaderna måste öka betydligt.”

Vidare framhålls att det är en uppgift för både stat och kommun att göra kartläggningar av detta slag och att det kräver en nära samverkan mellan skilda samhällsorgan. Den försöksverksamhet som bedrivs bl. a. i Krokoms kommun i Jämtlands län är enligt delegationen av särskilt intresse för att utveckla synsätt och metoder för det fortsatta arbetet.

Herr talman! Jag har med stort intresse tagit del av vad glesbygdsdelegationen här har sagt om en kartläggning av lokala arbetsmarknader i glesbygd. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern, även om jag inte kan utläsa detta av svaret, ändå ser med positivt intresse på den promemoria som glesbygdsdelegationen har lagt fram.

I denna del av svaret hänvisas det till att sådana här analyser redan i viss utsträckning har skett inom länsplaneringen. Jag anser ändå att det finns skäl att ställa frågan om det arbete som hittills har bedrivits inom länsplaneringens ram är helt tillfyllest, om det inte är ett arbete som är utvecklingsbart och om

man inte skulle kunna dra nytta av nya projekt av typ Föllingeprojektet. Jag tror att arbetsmarknadsministern utan att föregripa något kommande regeringsförslag eller riksdagsbeslut skulle kunna kosta på sig ett erkännande av att det är betydelsefullt att åtgärder av typ Föllingeprojektet vidtas och att de kan betyda en hel del för att utveckla arbetet på det här området.

I min interpellation har jag efterlyst åtgärder från arbetsmarknadsministerns sida för att vi också inom andra delar av landet skall få analyser av det här slaget. Anledningen till det är att man då kan få fram underlag för mer generella slutsatser om glesbygdsförhållandena. Man kan därigenom förbättra en del i hela underlaget för sysselsättningspolitiken, där det har funnits klara brister tidigare.

Det är därför jag ser det som ytterst betydelsefullt att aktiviteten på det här området kan öka framöver och att sysselsättningspolitiken på ett mer medvetet sätt kan inriktas på att skapa varaktig sysselsättning i glesbygdsområdena.

MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman!

”Min syster i Skåne har jobb.
Jag har ju trivseln som hon
saknar, men inget jobb.
Jag brukar prata med min syster,
vi har så olika situationer.
Det är svårt att förstå
varandras situation.”

Det här har sagts av en kvinna i Ragunda kommun i Jämtlands län vid en av de intervjuer som en grupp högskoleelever gjorde när de arbetade med en tvåbetygsuppsats hösten 1977. De kallade sitt arbete ”Kvinnor i glesbygd”. Vad jag vet har det aldrig tidigare gjorts någon liknande undersökning om kvinnors situation i glesbygd. Jag var mycket glad över deras intresse för just den här problematiken, eftersom vi socialdemokrater på Jämtlandsbänken i en motion till riksmötet 1976/77 krävde medel till en försöksverksamhet i glesbygdskommunerna Berg och Ragunda i syfte att klarlägga vilka extra åtgärder som erfordras för att dels höja den mycket låga yrkesverksamhetsgraden bland kvinnor inom de utpräglade glesbygdsområdena, dels motverka ytterligare utflyttning av ungdomar.

För att komma till rätta med de här problemen måste man, påpekades det i motionen, pröva nya vägar. Där föreslogs bl. a. att försöksverksamheten skulle omfatta dels differentierade bidrag till beredskaps- och IKS-arbeten – IKS = intensifierad kommunal sysselsättningsplanering – lämpliga för kvinnor och ungdomar, dels extra stimulansmedel till daghemsbyggande samt till kollektivtrafik för att underlätta arbetsresor, dels också till projekt för att bearbeta attityder hos arbetsgivare och aktuella målgrupper för att bryta traditionella yrkesval och rekryteringar.

Arbetsmarknadsutskottets majoritet avstyrkte motionen med motive-
ringen bl. a. att mera pengar skulle stå till förfogande för bedrivande av IKS-
arbeten och att sysselsättningsutredningen redan bedrev försök med
kommunal sysselsättningsplanering och lokal trafikplanering. Utskottsmajo-
riteten hänvisade också till glesbygdsdelegationens arbete och länsplane-
ringen.

S-ledamöterna i utskottet reserverade sig till förmån för motionen men
riksdagen följde utskottsmajoriteten.

Även till fjolårets riksmöte tog vi upp liknande problem i en motion och
begärde där en utredning som belyser kvinnors situation i glesbygd. Utskottet
hänvisade denna gång till jämställdhetskommitténs pågående utredning om
hemarbetande kvinnor. Men i likhet med vad s-ledamöterna i arbetsmark-
nadsutskottet anförde i sitt särskilda yttrande är jag rädd för att den
utredningen endast ytligt kommer att behandla glesbygdskvinnornas situa-
tion.

Trots att de nämnda motionerna avslagits kan jag ändå konstatera att
intentionerna delvis fullföljts bl. a. genom den av naturliga skäl ytliga studie
som gjordes hösten 1977 av de högskolestuderande, som jag började mitt
inlägg med, men också genom sysselsättningsutredningens kartläggning av
fem kommuner, bl. a. Piteå och Ragunda, och även genom Föllingeprojektet,
som nämns i interpellationen. Så jag är trots allt glad att mina och andra
socialdemokraters ansträngningar på det här viktiga området börjar
uppmärksammas och även tas upp av andra partier, även om jag beklagar att
inte utskottet stödde vår motion för två år sedan. Då hade kanske några av de
frågeställningar som Anna Eliasson tar upp i interpellationen redan varit
prövade.

Med anledning av att Föllingeprojektet i mitt eget län nämnts vill jag
redovisa litet av vad man kommit fram till vid den undersökningen.
Länsstyrelserna har fått regeringens uppdrag att kartlägga vad man kallar
lokala arbetsmarknader i skilda ortstyper. Länsstyrelsen i Jämtlands län har
tittat på arbetsmarknaden i ett utpräglat glesbygdsområde. Man har då sett på
sysselsättningsmöjligheterna för skilda grupper av människor.

Det här inventeringsarbetet har genomförts i olika delmoment. Ett av dem
är att engagera byombud i kartläggningsarbetet.

Det mesta av själva kartläggningen är nu klart, men när det gäller att
systematisera och analysera resultaten återstår mycket arbete.

Jag skall bara nämna några intressanta bitar som man redovisat. Befolk-
ningen i åldern 16–64 år uppgick i slutet av 1977 till 1 407 personer inom
Föllinges lokala arbetsmarknad – ytan på det här området är för övrigt ungefär
lika stor som hela Blekinge län, och då är det bara en av Jämtlands läns 20
lokala arbetsmarknader. Av dessa var 777 män och 630 kvinnor.

Den lokala arbetsmarknaden har delats in i ett flertal mindre delområden,
och totalt har 17 byombud varit engagerade i kartläggningen.

I området finns 441 heltidsarbetande män, alltså 56,8 %, och 148
heltidsarbetande kvinnor, vilket endast är 23,5 % av samtliga kvinnor. Totalt
är det endast drygt 41 %, som har heltidsarbete i de nämnda åldrarna.

Om sysselsättningen i glesbygd

Denna genomgång visar att situationen för kvinnor i detta område är betydligt sämre än i riket f. ö. Man kan också notera att anmärkningsvärt många män i området är deltidsarbetande; det är nämligen 90 män och 167 kvinnor som deltidsarbetar.

I området finns dessutom inte mindre än 121 män och 56 kvinnor som är förtidspensionerade, vilket betyder 15,6 % av männen och 10,5 % av kvinnorna. Motsvarande siffror för riket är 3,5 % resp. 2,8 %! Tittar man på åldersgruppen 55–64 år kommer man till procentsiffrorna 42,5 för män resp. 28,0 för kvinnor.

När det gäller avstånden till arbetsplatserna för de här personerna visar det sig att nära en tredjedel av männen har sin arbetsplats mer än fem mil från bostadsorten och att hela 42 % av kvinnorna har mer än en mil till sina jobb.

Jag skall inte trötta kammaren med fler siffror och uppgifter om Föllingeprojektet, men redan av vad jag här i korthet redovisat framgår att förhållandena i glesbygden är oacceptabla och att kraftfulla åtgärder nu måste sättas in för att skapa tillfredsställande förhållanden i dessa områden.

När nu Anna Eliasson interPELLERAR arbetsmarknadsministern om vad han är beredd att göra då det gäller sysselsättningen i glesbygd, borde enligt min mening både frågan och svaret i första hand ta upp vad som kan väntas av konkreta förslag till åtgärder och förstärkningar av medlen för att förbättra situationen i dessa områden. De utredningar som man tidigare hänvisat till när man avslagit våra motioner har ju nu redovisat både kartläggningar av förhållandena och förslag till förstärkta medel. Bl. a. har sysselsättningsutredningen kommit med olika förslag i delbetänkandet om de regionalpolitiska medlen, som också innehåller ett speciellt kapitel om särskilda sysselsättningsinsatser i glesbygd.

Sammantaget innebär de förslagen en ökning av det regionalpolitiska stödet från en miljard till 1,6 miljarder per år eller med 60 %. De direkta glesbygdssstöden – stödet till kombinationssysselsättningar, lantbruksföretag m. m. i glesbygd och stödet till IKS – föreslås höjda från knappt 20 till 80 miljoner per år. Utredningen betonar också betydelsen av förbättrad kollektivtrafik för arbetsresor även i mindre kommuner och kommuner med mer gles befolkning, och därför krävs utökade statsbidrag.

Även om jag tagit upp en del av sysselsättningsutredningens förslag vill jag betona att jag därmed inte har sagt att vi i Jämtlands län tycker att det är tillräckligt med den förstärkning av de regionalpolitiska stöden som utredningen föreslår.

Som utredningen själv betonar kommer det att krävas kraftigt förstärkta insatser även på andra områden, inte minst inom näringspolitiken – områden som utredningen kommer med förslag om i sitt slutbetänkande. Det har sålunda, herr talman, kommit fram en hel del material om och även förslag till ökade insatser för sysselsättningen i glesbygd. Det finns dock fortfarande problemområden som behöver studeras ytterligare, något som vi bl. a. har påpekat i våra motioner. Men den intressantaste frågan just nu måste enligt min mening vara vilka förslag regeringen är beredd att förelägga riksdagen i

den proposition om regionalpolitiken som skall komma till våren. När det gäller det regionalpolitiska stödet allmänt sett och naturligtvis också när det gäller det mer direkt riktade stödet till glesbygden.

Avslutningsvis vill jag än en gång konstatera det glädjande i att Anna Eliasson nu stöder oss i vår ambition att lösa dessa svåra glesbygdspöblem. Jag tar det som intäkt för att vi i fortsättningen kommer att få stöd från henne i denna vår strävan och även från övriga centerpartister i riksdagen som visade sig så negativa när vi tidigare i år motionerade i denna fråga.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talmän! Det är intressant att man nu på centerhåll börjar reagera för den undersysselsättning som finns ute i landet. Men min uppfattning är att några fler kartläggningar eller analyser inte behövs – de här problemen är kartlagda nog.

Jag delar den oro som Anna Eliasson känner för människorna i glesbygden. I dag måste vi få fler arbetstillfällen för kvinnor och män i glesbygden. Det är arbeten och åter arbeten som behövs.

När vi från socialdemokratiskt håll våren 1976 gav besked om våra förslag i regionalpolitiken, hade man från centerns sida inte mycket till övers för våra ståndpunkter. Man bullrade ut att i centerns Sverige skulle det starkaste samhällsstödet ge de orter som hade den svagaste sysselsättningen. Åtgärder enligt detta uttalande skulle – om det hade funnits någon mening i det – ha gett mitt eget län en ansiktslyftning på sysselsättningens område. Men hur blev det? Vi kan se tillbaka på de två år vi hade trepartiregeringen.

I Gävleborgs län har vi problem i hela länet. En stor mängd varsel och personalinskränkningar har kommit slag i slag under den senaste tiden. Länet skulle fram till 1985 behöva tillföras ca 21 000 arbetstillfällen utöver vad som angetts i prognoser för att alla i länet skall kunna tillgodose sina önskemål om arbete. Den dolda arbetslösheten är särskilt stor bland kvinnorna. I september 1976 var antalet registrerade arbetslösa kvinnor i Gävleborg 1 982. Samma månad 1978 var siffran uppe i 2 703, alltså 721 fler arbetslösa.

De två senaste årens regionalpolitik har inneburit en katastrof för de boende i skogslänen, och det är kvinnorna och våra ungdomar som drabbats hårdast. På två år försvann vart tionde industrijobb i skogslänen.

Jag vill med denna overheadbild visa skogslänens andel av den kvinnliga industrisysselsättningen och göra kammarens ledamöter uppmärksamma på kurvans nedgång från 1976 då vi hade en verklig topp. Man kan se att den kvinnliga sysselsättningen i skogslänet utvecklats på samma sätt som den totala industrisysselsättningen men att försämringen är än mer uttalad i skogslänet under 1977.

I mitt eget län, Gävleborg, hade vi 1976 9 399 kvinnor i förvärvsarbete i industrin. 1977 hade siffran sjunkit till 8 900. Skogslänens andel av landets befolkningstillväxt ökade varje år fram till 1976, då den minskade med 7 procentenheter. En ytterligare minskning med 13 procentenheter inträdde 1977. Under första halvåret 1978 ligger den låga nivån från 1977 kvar oförändrad.

Hur kan detta få ske?

En jämförelse med den av centern år 1976 framlagda riksplanen visar att den regionala utvecklingen i huvudsak går i rakt motsatt riktning mot vad man där fastslagit som centerns mål för regionalpolitiken.

Tidigare erfarenheter visar att industriell utveckling med hjälp av våra lokaliseringspolitiska medel kan länkas in i former som gynnar de landsändar som har dåligt utgångsläge. Nu har vi också fått erfarenheter som visar att detta inte är möjligt i ett skede som domineras av industriell avveckling, åtminstone inte med de hittills använda regional- och lokaliseringspolitiska medlen.

Herr talman! Om vi i skogslänen skall ha en framtid måste regionalpolitiken arbeta från grunden av en politik som befrämjar investeringar och industriell utveckling.

Jag skulle vilja ställa en fråga till arbetsmarknadsministern: När remissbehandlingen är klar för de två nämnda betänkandena – sysselsättningsutredningens betänkande och glesbygd delegationens promemoria Sysselsättning och service i glesbygd – och när regeringen kommer med den till våren utlovade propositionen, kan man då hoppas på att finna konkreta åtgärder som ger sysselsättning för människorna, såväl kvinnor som män, boende i glesbygd?

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! När ekonomin är kärv och när det blir svårigheter med sysselsättningen så är sårbarheten störst i skogslänen. Dagens situation är ett bevis för detta. Oron och otryggheten ökar. Arbetslösheten ökar, trots lovvärda arbetsmarknadspolitiska insatser, och den är betydligt högre i skogslänen än i övriga delar av landet. I exempelvis Norrbotten har vi 22 000 människor utanför den ordinarie arbetsmarknaden. I den situation som råder är det kvinnor och ungdomar som har drabbats speciellt hårt, eftersom de redan tidigare hade en svag ställning på arbetsmarknaden. Som ett dagsaktuellt exempel på sårbarheten kan jag nämna databasen i Haparanda, som var en glesbygdssatsning där 40 kvinnor fick arbete. Denna satsning var mycket positiv, inte minst för den region som fick 40 arbetstillfällen och där man i vanliga fall med ljus och lykta söker efter arbetstillfällen. Men den glädjen blev tyvärr kortvarig. I dagens Norrländska Socialdemokraten kan jag läsa följande: "Ett räknefel på närmare en miljon kronor av utbildningsdepartementets budgetmakare hotar leda till att hälften av de 41 som arbetar vid databasen i Haparanda förlorar jobben."

Detta räknefel är ödesdigert för många av dem som arbetar på databasen. Men räknefel brukar kunna rättas till, och jag förutsätter att så sker också denna gång.

Herr talman! Anledningen till att jag blandar mig i denna debatt är att Anna Eliasson skriver i sin interpellation att vi har bristfälliga kunskaper om behovet av sysselsättning i glesbygder. Jag vill i detta sammanhang på det bestämdaste framhålla, att det som i dagens läge är det viktigaste är att åtgärder för att lösa problemen med arbetslöshet och undersysselsättning

Torsdagen den
30 november 1978

Om sysselsättningen i glesbygd

kommer till stånd. Det gäller helt enkelt att få fram flera varaktiga jobb. Situationen i glesbygden kan inte ses isolerad, utan den sammanhänger med utvecklingen i samhället i dess helhet. Möjligheterna till arbete i glesbygd är helt beroende av vilken närings- och sysselsättningspolitik som bedrivs generellt i landet.

Anna Eliassons beskrivning av skillnaderna i sysselsättningsgrad och förvärvsintensitet mellan storstad och glesbygd kan jag helt instämma i. Jag kan också tillägga att under de två senaste åren har många hundra norrbottningar flyttat till Stockholmsområdet och bidragit till befolkningskoncentrationen där. Med anledning av Anna Eliassons inlägg i debatten vill jag säga att vi inte behöver gå till 1960-talet för att få fram siffror på utflyttningen. Jag kan exempelvis nämna att 560 personer flyttade från Kiruna kommun, en av våra glesbygdskommuner, första till tredje kvartalet 1978. Dessa utflyttningar har skett under den tid då centern hade ansvaret i kanslihuset.

Det är något förvånande av centerpartisten Anna Eliasson kräver nya utredningar strax efter det att centern lämnat regeringen, där de själva hade ansvaret för närings-, regional- och glesbygdspolitiken. Är det nyvaknade intresset ett försök att dölja vad som hände med "den decentralistiskt inriktade regionalpolitiken" under den borgerliga trepartiregeringen eller är det ett försök att glömma bort att centern under två år haft möjligheter att påverka utvecklingen?

Utgångspunkten för den borgerliga politiken var att planeringen i skogs-länen skulle inriktas på en befolkningsökning, vilket i Norrbotten skulle innebära en ökning med ca 30 000 personer. Dessutom utlovade man 400 000 nya jobb i landet i dess helhet. Jag förutsätter att det ingick i planeringen att en del av dem skulle komma till stånd i Norrbotten. Efter två års borgerligt regerande är verkligheten en helt annan än den som förespeglades i löften som de borgerliga partierna och speciellt centern strödde omkring sig bl. a. i valrörelsen och de förväntningar dessa väckte hos människorna.

I början av 1970-talet hade vi i Norrbotten en positiv utveckling med ökad sysselsättning. Det berodde på målmedvetna insatser av den socialdemokratiska regeringen i form av investeringar i statliga industrier men också i form av åtgärder för att förändra länets infrastruktur. Till följd av den gynnsamma näringsutvecklingen och tillkomsten av arbetstillfällen minskade arbetslösheten.

Vändpunkten i utvecklingen kom 1977. Arbetslösheten har ökat successivt sedan dess. Innevarande år har de högsta arbetslöshetssiffrorna sedan efterkrigstiden noterats. Utflyttningen från länet har tagit fart. Det är de unga som flyttar. 70 % av dem som flyttar är under 30 år. Mer än hälften flyttar till Stockholmsområdet.

Problemen är stora, och utvecklingen är mycket oroväckande i hela länet, inte enbart i inlandet och i glesbygderna. En positiv näringsutveckling i kustlandet är en nödvändig förutsättning för en gynnsam utveckling i inlandet.

Norrbottens framtid – både kustlandets och inlandets – hänger samman

med hur vi tillvaratar och vidareutvecklar våra råvaror: jord, skog, malm, mineraler och energitillgångar. Basindustrierna är ryggraden i länets sysselsättning.

Herr talman! Jag är medveten om att det också behövs speciella glesbygdsinsatser. Sysselsättningsutredningen och glesbygdsdelegationen, som statsrådet hänvisar till i sitt svar, har lämnat förslag till många åtgärder som jag inte skall gå in på i detta sammanhang. Jag förutsätter att förslagen kommer att behandlas i vår i samband med regionalpolitiken, vilket statsrådet också har bekräftat. Beträffande kartläggning av lokala arbetsmarknader är att märka att det bedrivs en del sådan verksamhet, exempelvis i Norrbotten i samband med projektet Social utvecklingsplanering i Norrbotten.

I Norrbotten har vi i dag inte en enda kommun som kan sägas ha en god lokal arbetsmarknad, dvs. där man kan erbjuda människorna god sysselsättning samt ge valmöjligheter med hänsyn till utbildning och yrkesinriktning.

Statsrådet Wirtén sade den 13 november i år vid en interpellationsdebatt: "Att man i dag har en så betydande svårighet uppe i Norrbottens län beror till stor del på de förväntningar som skapades i och med planeringen för Stålverk 80 ---." Även Anna Eliasson har berört Stålverk 80. Statsrådets påstående är mycket oroväckande, och jag frågar: Är inte regeringen medveten om den allvarliga situationen hos oss och om orsakerna till den? Nej, statsrådet Wirtén, det är inte förväntningarna som är orsak till att 22 000 människor står utanför den ordinarie arbetsmarknaden och att vi fått en utflyttning från länet. De flesta känner också till att Stålverk 80 tillkom för att få till stånd en expansion av näringslivet med utnyttjande av länets råvaror för att på så sätt uppnå varaktiga förbättringar av levnadsbetingelserna för människorna i vår landsdel.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis konstatera: Den borgerliga treparti-regeringen, med en centerpartist som ansvarigt statsråd, har saknat närings- och industripolitik. Regionalpolitiken har suddats ut och blivit ett allmänt stöd till företagen. Den borgerliga riksdagsmajoriteten har avslagit socialdemokratiska förslag, som skulle ha inneburit ett bättre läge för länets såväl kust- som glesbygd. Konsekvenserna av handlandet har blivit ödesdigra för Norrbotten. Nu krävs framtidsinriktade insatser. Enbart arbetsmarknadspolitiska insatser löser inte långsiktigt sysselsättningsfrågorna i skogslänen. Jag vill ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern: Delar arbetsmarknadsministern åsikten att lösningar på glesbygdernas sysselsättningsfrågor sammanhänger med hur man lyckas lösa närings- och sysselsättningsfrågorna i regionen i dess helhet? I så fall, vilka närings- och industripolitiska åtgärder ämnar statsrådet vidta för att komma till rätta med effekterna av trepartiregeringens s. k. decentralistiska politik?

KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är inte en tillfällighet att den här interpellationsdebatten om sysselsättningen i glesbygd har kommit att föras av kvinnor. När sysselsättningen viker och är dålig, vilket den ju har varit även tidigare i

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

glesbygderna, går det i första hand ut över kvinnorna. Det är alltså i hög grad en jämställdhetsfråga. Jag begärde egentligen ordet, därför att Marianne Ståhlberg tog upp två frågor som direkt berör jämställdhetskommittén. Jag finner mig föranlåten att göra några kommentarer.

Först vill jag då ta upp utredningen om kvinnor i glesbygd, som utfördes som tvåbetygsuppsats av ett antal elever vid socialhögskolan i Östersund. Utredningen kom till stånd tack vare ekonomiskt bidrag från jämställdhetskommittén. Vi var också involverade i arbetet och i utvärderingen. Det var ett utmärkt initiativ av socialhögskolan, och jag tycker också att resultatet blev bra. Utredningen har fyllt en viktig uppgift, inte minst därför att den kommit att utgöra underlag för den studieverksamhet som senare ägde rum i dessa bygder och som ledde till en ökad medvetenhet där, inte minst bland kvinnorna själva.

Den har också – och det är ett svar på den andra fråga som Marianne Ståhlberg berörde – givit jämställdhetskommittén visst underlag för den utredning om de hemarbetande kvinnorna som kommittén just nu bedriver. Det är litet synd att man uttalar sig så negativt om denna utredning, uppenbarligen utan att man ansträngt sig för att skaffa informationer om dess uppläggnings.

Marianne Ståhlberg sade att man är rädd för att denna utredning endast ytligt kommer att behandla glesbygdskvinnornas situation. Jag vill försäkra att den inte kommer att göra det. Ett av syftena med utredningen är att verkligen kartlägga den dolda arbetslösheten. Det har gjorts en statistisk kartläggning av denna, men den visar endast läget vid ett visst tillfälle. Vi vill med vår utredning få fram vad som är orsakerna till att kvinnor är hemarbetande, om det t. ex. är brist på arbete. Andra faktorer att studera är hur länge de är arbetslösa, i vilka intervaller osv.

Jag tror att mycket av det som efterlyses i den motion av Marianne Ståhlberg som behandlades förra veckan kommer att bli besvarat genom denna utredning. I varje fall ingår det i dess intentioner att så skall bli fallet. Jag tycker att vi skall vänta tills den lagt fram sitt resultat innan vi förklarar oss beredda att döma ut den.

Jag vet vidare inte på vilket sätt arbetsmarknadsutskottet var negativt till Marianne Ståhlbergs motion. Såvitt jag förstår var utskottet helt enigt och mycket positivt i sin behandling. Vad utskottet gjorde var att det hänvisade till den utredning som pågår, och det tycker jag bör kunna upplevas som rätt positivt. Vi är helt överens om att det behövs kraftiga åtgärder för att lösa dessa problem, och det är, som Anna Eliasson redan sagt i sitt inlägg, genom regionalpolitiska insatser som man måste försöka lösa problemen. Jag vill understryka att det inte är något nytillkommet intresse som nu visas från centern på denna punkt. Tvärtom är det väl dokumenterat i riksdagstryck och i andra sammanhang att centern alltid slagit vakt om sysselsättningen i glesbygderna.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

Herr talman! Interpellationen och mitt relativt korta svar på den har utlöst en längre debatt än vad jag kanske hade väntat mig. Jag vill betyga att det varit intressanta debattinlägg. Vi kommer att få återkomma till frågorna om hur sysselsättningsmöjligheter i glesbygd skall kunna skapas och förbättras när den proposition som jag aviserat till våren kommer på riksdagens bord. Jag har i dagens läge inte någon möjlighet att gå in i detta material på något djupare sätt.

Anna Eliasson efterlyste mina värderingar av det arbete som har utförts. Jag skulle självfallet kunna göra recensioner av det mycket rika utredningsmaterial som föreligger från delutredningar inom glesbygdsdelegationen och även inom sysselsättningsutredningen. Men den vanliga ordningen är väl ändå att man först avvaktar remissomgången och ser vad remissinstanserna tycker om förslagen. Därefter kommer regeringen förvisso, Anna Eliasson, att redovisa sina synpunkter och att på riksdagens bord lägga fram de förslag som vi tycker är lämpliga.

Vår målsättning är naturligtvis att upprätthålla en god sysselsättning i glesbygd. Detta är nu lätt att säga, men jag tror att jag har alla meddebattörer med mig när jag tillägger att det är betydligt svårare att nå det målet – att nå ett bra resultat, få en fullgod sysselsättning ute i glesbygdsområdena. Situationen är, som här har sagts, naturligtvis särskilt svår för kvinnor. Jag skulle gärna vilja tillägga – jag är förvånad över att ingen har påpekat det – att det finns flera utsatta grupper som får det särskilt svårt när arbetsmarknaden sviktar. Låt mig bara peka på handikappgruppen, som har oändligt mycket svårare att få arbete just i glesbygden än på en mer differentierad arbetsmarknad. På så sätt kan man peka på flera av de svagare grupperna inom arbetsmarknaden. Ju mindre utbudet är, desto svårare är det naturligtvis att tillgodose de rättmätiga intressen som människorna har i den bygden.

Det är ändå rätt säkert att bästa vägen att finna de riktiga åtgärderna för glesbygdssysselsättningen är att man fortsätter det kartläggningsarbete som har skett i länsplaneringen och i glesbygdsdelegationen. Här finns nu ett mycket rikt material, och det gör det lättare att sätta in riktiga åtgärder i fortsättningen. Hittills har man tyvärr många gånger fått arbeta på känn.

Den länsplanering som jag har talat för, senast i Östersund, tror jag måste bli betydligt mera åtgärdsinriktad. Man måste fråga sig: Vad är det planeringen skall syfta till? Vad är det för åtgärder som kan vidtas mot bakgrund av de fakta som kommer fram i planeringsarbetet, och då med belysning av de lokala förhållanden som råder? Det är en sådan mera differentierad verksamhet som jag tror på och som kommer att förbättra sysselsättningsläget.

Får jag sedan bara svara på Frida Berglunds fråga, om jag inte känner oro för situationen i Norrbotten. Jag tror att man kan utvidga frågan till att gälla skogslänen i stort, för det låg väl egentligen i Frida Berglunds resonemang. Jo, visst känner jag oro, och det tycker jag också framgår av det uttalande som Frida Berglund citerade från min debatt här i kammaren den 13 november. Jag tillät mig vid det tillfället också påpeka att de väldiga förväntningar som

Om sysselsättningen i glesbygd

ändå väcktes med anledning av Stålverk 80-projektet verkade som en magnet i Luleåområdet. Man fick i gång en väldig investeringsaktivitet vilken, som både Frida Berglund och jag känner till, varit svår att utnyttja på rätt sätt. Får jag bara peka på exempelvis bostadsbyggandet. Det var en marknadsundersökning bakom det projektet som icke var hållbar, och därför grusades förväntningarna för många människor som återvände till Norrbotten i hopp om att få sin sysselsättning tryggad i det område som de kanske helst ville vara verksamma i men som de en gång tvingats lämna.

Jag tror inte att vi skall blunda för att de här förväntningarna som uppstod hos många återvändande norrbottningar i dag har förstärkt svårigheterna i Luleåområdet. Det tror jag inte heller Frida Berglund vill förneka.

Anna Eliasson började med att försöka göra gällande att det är en förändring i folkpartiregeringens politik jämfört med trepartiregeringens vad gäller regionalpolitiken. Det där är Anna Eliasson inte den första som försöker göra gällande. Jag har sett att många centertidningar har varit före i den argumenteringen. Jag har nog ofta funderat över vad det egentligen finns för grund för den. Att det är en politisk grund är lätt att se.

Men det är ändå så, Anna Eliasson, att i den trepartiregering som Anna Eliasson lovordar och menar förde en så riktig regionalpolitik ingick också folkpartiet, och vi har inte på något sätt motsatt oss de målsättningar som fanns där. Vi har heller inte, sedan vi övertagit regeringsansvaret på egen hand, deklarerat någon avvikelse i det hänseendet. Vad som har hänt är att vi har konstaterat, i likhet med vad man gjorde många gånger i trepartiregeringen, att vi har en väldigt snabb strukturförändring på svensk arbetsmarknad. Att det under den tid då Nils Åsling var industriminister försvann ett mycket stort antal jobb inom industrin är inte obekant för Anna Eliasson. Under en treårsperiod rör det sig om uppemot 100 000 jobb. Detta får ju sina konsekvenser för människor, och det kräver en aktiv arbetsmarknadspolitik, så att de som blivit friställda kan få nya jobb. Då kan man inte bara sätta sig med armarna i kors och säga att de får klara det på egen hand.

Det är de problemen som vi har försökt möta genom att hjälpa dessa människor till en ny arbetsplats och ge stimulanser för dem att flytta från en bransch till en annan och också röra sig geografiskt. Det är nödvändigt om det inte skall bli stora problem i de områden där det har uppstått kriser i näringslivet. Jag skulle vara mycket förvånad om Anna Eliasson ville hävda någonting annat.

Jag vill tillägga att den här politiken naturligtvis hela tiden måste paras med en mycket aktiv regionalpolitik. Det är precis vad vi arbetar för och kommer att arbeta för, och det skall jag försöka redovisa i den proposition som vi lägger fram till våren. Det är därför meningslöst, Anna Eliasson, att försöka fortsätta den här debatten. Det finns inget underlag för det.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Det har i den här debatten kommit fram många och värtaliga vittnesmål som belyser glesbygdsområdenas utsatta situation.

Man får väl också säga att vittnesmålen är bevis på effekter av 1960-talets

socialdemokratiska koncentrationspolitik som har skapat, för att citera någon av talarna här, oacceptabla förhållanden i glesbygden. I varje fall finns det enligt min mening ett uppenbart samband mellan de förhållanden som råder där i dag och 1960-talets politik. Det är otvivelaktigt så att förändringar tar tid, och nog är effekterna av sysselsättningspolitik och koncentrationspolitik ganska långsiktiga. Den period som centern nu har varit i regeringsställning har förvisso inte räckt till för att rätta till dem.

Om raden av socialdemokratiska talare är ett tecken på att det sker en socialdemokratisk omprövning av den inställning man tidigare haft, så är det välkommet. Jag förutsätter att också arbetsmarknadsministern har lyssnat uppmärksamt till debatten. Det finns alla skäl att låta glesbygdsfrågorna spela en betydande roll i den regionalpolitiska proposition som skall framläggas till våren.

Från centerns sida ser jag inte att vi har något skäl att ompröva vår inställning, eftersom vi hela tiden har varit inriktade på en decentralistisk sysselsättningspolitik och en aktiv regionalpolitik. Detta har inte tagit sin begynnelse nu eller under trepartiregeringens tid, utan det kan spåras långt tillbaka i tiden, inte minst till 1960-talets mycket livliga debatt.

Marianne Ståhlberg yttrade sig på ett sådant sätt i debatten att man kunde få ett intryck av att jag med min interpellation skulle ha anslutit mig till en socialdemokratisk motion. Så är inte fallet. I den socialdemokratiska motionen begärde man en särskild utredning för att belysa kvinnornas situation. Arbetsmarknadsutskottet var, såsom Karin Andersson har framhållit, enigt, förutom att det var ett särskilt yttrande från socialdemokratiskt håll, men utskottet uttalade att man delade motionärernas uppfattning att kvinnornas situation i glesbygden behöver ytterligare belysas. På den punkten tycks vi alla här vara överens. Man kan diskutera på vilket sätt det bäst bör ske. Jag trodde för min del att ett arbete på det här området pågick inom sysselsättningsutredningen och glesbygdsdelegationen, men av den information som jag har fått verkar det inte vara på det sättet. Då får man gå andra vägar. Det har jag också antytt i min interpellation och i mina tidigare inlägg i dag.

Det råder oenighet bland de socialdemokratiska talarna huruvida man skall göra någon särskild utredning eller kartläggning. Jag är övertygad om att det behövs kartläggningar av olika slag, både riksomfattande och lokala, för att få fram bättre faktiska kunskaper om glesbygdsförhållandena. Däremot ser jag inte något som helst skäl för att avvakta med samhällsinsatser till stöd för sysselsättningen i glesbygd under återopande av att man skall göra sådana här utredningar. Det framgår också av den politik som vi har medverkat till under regeringen Fälldins tid att insatserna inte kan vänta. De regionalpolitiska insatserna har förstärkts under denna tid. Regeringsförslag har bl. a. lagts om att förbättra småföretagens situation – det är i hög grad en glesbygdsfråga. För inte alltför lång tid sedan framlades exempelvis förslag om särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i glesbygd som är av betydelse för att stödja kombinationssysselsättning.

Genom denna politik har man lagt en grund för en mer aktiv regionalpo-

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

litik, och tanken har hela tiden varit att den skall följas upp i de propositioner som kommer till våren. Då får man i skrift avläsa resultatet av den folkpartistiska regeringens handhavande av det underlag som tagits fram för propositionskrivandet.

Jag har inte sagt att det har skett en ändring i den folkpartistiska politiken. Det vet jag inte, men det har gjorts uttalanden som, vilket jag sade i ett tidigare inlägg, tyder på att det kan vara en omprövning på gång. Jag hoppas att så inte är fallet. Dessa frågor har arbetsmarknadsministern möjlighet att diskutera vidare med Börje Hörnlund i morgondagens interpellationsdebatt.

Arbetsmarknadsministern lät i sitt inlägg nu något mer positiv till behovet av insatser i glesbygd. Men jag tycker att man ändå kunde spåra vissa förbehåll när situationen för kvinnorna och handikappgruppen – som av någon anledning ofta kommer upp i samband med kvinnornas situation – togs upp. Arbetsmarknadsministern pekade då på behovet av en differentierad arbetsmarknad. Jag tror att man måste konstatera att vi i glesbygd aldrig kan få samma differentiering som i storstadsområdena. Men för den skull får vi inte anse de här frågorna vara mindre viktiga. Det är just för att situationen är så svår i glesbygdsmrådena som vi behöver mycket kraftiga insatser för att nu komma till rätta med effekten av 1960-talets medvetna koncentrationspolitik.

SVEN LINDBERG (s):

Herr talman! Jag hoppas att det inte är en man förmenat att delta i denna debatt.

Det enda motivet för mig att gå upp och blanda mig i debatten är Anna Eliassons beskrivning av verkligheten. Det är tråkigt att höra henne försöka beskriva verkligheten, för det är ett typiskt försök till partipropaganda i syfte att dölja den riktiga verkligheten.

Hon säger att glesbygdproblemen uppstod under 1960-talet beroende på en socialdemokratisk centraliseringspolitik. Hon säger vidare att grunden för en aktiv regionalpolitik lades under regeringen Fälldins tid.

Anna Eliasson tror sig känna till problemen när det gäller glesbygd – och jag skall inte bestrida det. Jag känner också till dem. Men jag känner också till hur de uppstod. Sanningen är denna: Glesbygdproblemen började på 1950-talet när skogs- och jordbruket mekaniserades, när jordbrukskooperationen började lägga ner slakterier och mejerier. De fortsatte och förstärktes under 1960-talet. Arbetstillfällena försvann på grund av att de fria marknadskrafterna förde sitt spel. Men även aktiva samhällsinsatser har medverkat till befolkningsuttunnningen i glesbygden. Arbetsmarknadsutbildning och en aktiv arbetsmarknadspolitik gjorde att människorna, ofta frivilligt, sökte sig bort från de tunga och dåligt betalda yrken som stod dem till buds. Det påverkade i sin tur serviceunderlaget med påföljd att underlaget för skolor, butiker osv. minskade och försvann. Minskningen i sysselsättningen spred sig som ringar på vattnet. Det var en utveckling på både gott och ont.

Det var bra att de tunga, ibland omänskligt tunga, arbetsmomenten

rationaliserades bort och försvann, men det minskade sysselsättningen. Det var bra att möjligheter öppnades även för glesbygdens människor att välja utbildning och yrken som de var intresserade av, men det minskade sysselsättningen och servicen i glesbygden. De negativa effekterna måste mötas med en aktiv arbetsmarknads- och näringspolitik men även av en lång rad samhällsinsatser i övrigt. Problemen har diskuterats under en lång följd av år i riksdagen. En hel rad av beslut har fattats när det gäller regional- och lokaliseringspolitik. Vi försöker ständigt förbättra instrumenten.

Mot denna bakgrund är det häpnadsväckande att Anna Eliasson kan stå här och säga att grunden för en aktiv regionalpolitik lades av regeringen Fälldin. När vaknade Anna Eliasson? Under hela den långa tid som vi utvecklat lokaliserings- och regionalpolitiken har vi haft en socialdemokratisk regering. Den Fälldinska regeringen tillträdde på hösten 1976. Den satt i två år. De eventuella förbättringar som tillkommit i regionalpolitiken under Fälldins regeringstid är endast marginella i det totala sammanhanget. Ändå har Anna Eliasson mage att här stå upp och säga att det är den Fälldinska regeringen som lagt grunden till en aktiv regionalpolitik. Hur naiv eller falsk får man vara i sin historiebeteckning? Det tråkiga är att dessa argument möter man väldigt ofta hos centerpartister. Man frågar sig ibland: Är det den medvetna lögnen de tar i sin mun, eller har de inte varit med och följt den utveckling som förevarit i vårt land?

Erkänn, Anna Eliasson, att i denna fråga har alla riksdagspartier varit aktiva! Vem som varit bäst kan vi naturligtvis gräla om, om vi tror att det för saken framåt. Men jag för min del kan inte förstå vad det skall tjäna till att försöka vinna politiska poäng genom att föra den här sortens debatt. Är det inte bättre att vi koncentrerar våra krafter på att föra en konstruktiv politik?

Sedan säger Anna Eliasson att hon inte har anslutit sig till någon socialdemokratisk motion. Nej, tyvärr har hon inte gjort det. Det var inte bara en motion som Marianne Ståhlberg åberopade, utan hon åberopade även en motion i vilken vi krävde medel till en försöksverksamhet för att förbättra sysselsättningen för kvinnor i glesbygd. Det är vad man kallar för en aktiv regional- och lokaliseringspolitik. Men det förslaget behagade centerpartiet gå emot i riksdagen. Jag förmodar att även Anna Eliasson gjorde det.

Herr talman! Jag beklagar att jag inte kunde konstruktivt delta i den här debatten. Jag lovar att fortsättningsvis försöka medverka i konstruktiva förslag. Men jag tyckte inte att de uttalanden som Anna Eliasson gjorde skulle få stå oemotsagda, för det var helt enkelt en falsk historiebeteckning hon gav.

ANNA ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg måste ha missuppfattat mig eller inte riktigt ha uppfattat vad jag sade. Jag har inte påstått att grunden för en aktiv regionalpolitik lades av regeringen Fälldin. Vad jag däremot har sagt är att grunden för en aktivare regionalpolitik har lagts av regeringen Fälldin. Och kom ihåg att bland det första som hände efter regeringsskiftet var att vi här i

Torsdagen den
30 november 1978

Om sysselsättningen i glesbygd

riksdagen fick sätta oss ned och försöka bättra på en dålig socialdemokratisk proposition om regionalpolitiken. De förbättringarna innebar bl. a. att riksdagen slog fast att regionalpolitiken skulle inriktas även på en inomregional balans. Och det var ändå betydelsefullt att riksdagen satte upp det som en allmän målsättning.

Detta var det första tecknet på vad den nya riksdagsmajoriteten och regeringen ville åstadkomma inom regionalpolitiken. Men den stora propositionen om regionalpolitiken kommer ju först till våren, och det är därför jag uttalade mig om att vi lagt grunden för en aktivare regionalpolitik under den här regeringsperioden.

Sedan är det inte heller så att jag ville göra gällande att glesbygdens problemen uppstod under 1960-talet. De fanns ju betydligt tidigare. Det är helt korrekt som Sven Lindberg sade, att den här debatten drevs på 1950-talet. Och om jag inte missminner mig tror jag att man redan i slutet på 1940-talet började försöka få fram underlag för en politik med den här inriktningen.

Det var intressant – det vill jag också säga – att höra Sven Lindberg här så klart medge att även aktiva samhällsinsatser har medverkat till att glesbygden utglesats. Vår uppfattning i centern är att man alltför medvetet och hänsynslöst drev den koncentrationspolitiken under socialdemokratisk ledning på 1960-talet. Man hade med en betydligt mjukare och mer decentralistisk politik kunnat skapa helt andra förutsättningar för människors välfärd i gemen och inte behövt låta rationaliseringar inom arbetslivet så ensidigt gå ut över människor i glesbygd.

När det sedan gäller den här motionen och min interpellation så tycks det råda en glädjande enighet i debatten om att det behövs ytterligare kartläggningar på det här området. Och jag hoppas att man från regeringshåll och även från riksdagshåll skall kunna medverka till att finna lämpliga former för ett sådant arbete.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Nyanser i ord skall jag väl inte stå här och gräla om. Vad Anna Eliasson har sagt kommer att återfinnas i protokollet. Och jag är övertygad om att det kommer att stå vad jag citerade.

Låt oss återgå till anklagelserna för socialdemokratisk centraliseringspolitik under 1960-talet. Anna Eliasson säger att de här aktiva samhällsinsatserna alltför hänsynslöst har drabbat människorna i glesbygden. Låt mig fråga: Vilka av de aktiva samhällsinsatser som gjorts skulle vi inte ha gjort? Gäller det möjligen arbetsmarknadsutbildningen, där vi gav många skogsarbetare och småbrukare möjlighet att utbilda sig till andra yrken? Det var många gånger yrkesskadade människor som hade svårt att få sin bärgning i det yrke där de var sysselsatta och som ingenting hellre önskade än att få arbetsmarknadsutbildning och komma bort ifrån det slit och släp de levde i. Eller var det möjligen andra utbildningsinsatser som gjorde att ungdomarna i glesbygden helt plötsligt fick möjlighet att välja yrke? Förut var de hänvisade till att bli småbrukare, skogsbrukare eller flottningsarbetare – något annat val stod inte till deras förfogande, om de inte hade rika föräldrar. Nu öppnades helt

plötsligt möjligheten för dessa ungdomar att utbilda sig till andra yrken. Effekten blev att de lämnade sin forna hembygd. Effekten blev att glesbygden tunnades ut.

Jag kan försäkra Anna Eliasson om att jag känner otaliga människor som lämnat glesbygden sedan vägarna förbättrats och fått sådan bärighet att de kunde åka därifrån med sina flyttlass. Jag känner otaliga människor som flyttat från glesbygden som inte har varit arbetslösa en dag under sitt liv. Varför flyttade de? Jo, därför att de sökte bättre betingelser här i livet då möjligheterna öppnades för dem, och det skall vi inte missunna dem. Att det sedan uppstod problem när det gällde serviceunderlaget är jag den förste att erkänna. Jag är den förste att erkänna att det är oerhört svårt att finna lösningar på dessa problem. Men jag är övertygad om att vi bäst gagnar saken genom att sluta gråla om vem som har varit bäst och vem som har varit sämst och i stället inrikta oss på att gemensamt försöka finna de bästa lösningarna.

ANNA ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Sven Lindberg frågade mig vilka insatser som lett till de här effekterna. Förvisso tänkte jag inte i första hand på arbetsmarknadsutbildningen, som Sven Lindberg valde att ta upp som det som tydligen var mest pådrivande i den här processen. Jag skall nöja mig med att ta upp två områden.

Jag tänker då först och främst på den mycket aktiva flyttningspolitik som man bedrev under 1960-talet. Det var en politik som var klart inriktad på att människor skulle flytta för att få bättre jobb.

Ett annat exempel – det har ju talats en del om jordbruket i den här debatten – är den socialdemokratiska jordbrukspolitiken, som på 1960-talet gick ut på en mycket hård rationalisering av jordbruksföretagen. Den skulle innebära en mycket kraftig nedläggning av jordbruken. Hade det blivit på det sättet hade situationen i dag varit betydligt mer bekymmersam än den är, och den är bekymmersam nog som den är.

Det var med visst intresse jag hörde Ulla Lindström i en diskussion på TV medge att den socialdemokratiska jordbrukspolitiken bedrevs alltför hänsynslöst. Tecken på senare insatser av det här slaget saknas inte. Så sent som på 1970-talet framlade socialdemokraterna ett regionalpolitiskt förslag som var inriktat på att skapa storstadsalternativ: primära centra och regionala centra, och till dem skulle insatserna i första hand koncentreras. Nu försöker vi vända på den här utvecklingen, och kan vi få en bredare anslutning till det – Sven Lindberg efterlyser ju enighet – är jag mer än tacksam för det.

Självfallet har många ungdomar i den här situationen lämnat glesbygden. Självfallet har de behov av att skapa sig en trygg framtid. Men vad det nu gäller är att öppna möjligheter i glesbygden för människor som är bundna till sin bygd och vill bo kvar. Det är ett angeläget mål, inte bara från mänsklig synpunkt utan från hela samhällets synpunkt. Hur kommer stora delar av vårt land att se ut om glesbygdsområdena helt töms på aktiv befolkning? Vi ser här också tecken på allt bekymmersammare sociala problem, eftersom

befolkningssammansättningen i glesbygdsområden är så fruktansvärt skev. Också med hänsyn till de äldre och handikappade, som har svårt att få ett arbete både på den öppna marknaden och i mera skyddad verksamhet, är det angeläget att man kan se till att unga människor och unga familjer får en möjlighet att bo kvar i glesbygd.

SVEN LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad Anna Eliasson säger är ord som helt saknar grund i verkligheten. Eller också har hon en livsåskådning som är helt skrämmande. Hon säger att man inte skulle ha låtit rationaliseringspolitiken gå så hänsynslöst fram, framför allt i glesbygden. Vilka arbeten var det som stod de här människorna till buds? I huvudsak skogs- och jordbruk. Låt mig då fråga: Är det det tunga slitet med svansen, yxan och barkspaden som Anna Eliasson skulle ha velat ha kvar? Är det småbrukarhustrun som fick gå upp tidigt på morgonen och mocka ladugården och handmjölka som skulle ha varit kvar? Var det detta att de fick traktorer i sina jordbruk, att de fick mjölkningsmaskiner osv. som var fel? Vem har tvingats lämna jordbrukssysselsättningen? Och framför allt: Låt oss diskutera jordbruket i glesbygd! Vi vet att människorna som på 1950-talet ställde betydligt lägre krav på ekonomisk utkomst än man gör i dag redan då hade det fattigt och besvärligt. Det fanns över huvud taget inte realistiska möjligheter för dem att leva kvar på sina småbruk och få en utkomst som kunde ge dem en dräglig försörjning. Det fanns en enda möjlighet när det gällde jordbrukarna i stora delar av Norrland: att försöka rationalisera och utveckla sitt jordbruk. Det var förutsättningen för att de skulle bli kvar.

Hade man inte rationaliserat – och det här var vi tämligen överens om i riksdagen – så hade dessa människor över huvud taget inte funnits kvar i jordbruket. Det är sanningen. Flyttlassen som gått från Norrland har många gånger berott på att människor varit tvungna att flytta därför att det inte funnits något arbete. Men kom ihåg att minst lika många flyttlass, sannolikt fler, har gått därifrån på grund av att människorna har sökt andra och bättre jobb.

Det är som sagt sanningen bakom, och det kan endast motverkas genom att vi får till stånd en aktivare regional- och lokaliseringpolitik, en annan näringspolitik över huvud taget, och därom är vi överens. Vi är mycket överens om målet, men låt historieskrivningen bli sann!

Tredje vice talmannen anmälde att Anna Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! När man lyssnar till Anna Eliasson får man den uppfattningen att hon helt tappat förankringen i verkligheten. Varför tala om 1960-talets flyttningar? Varför inte tala om tredje kvartalet 1978 och andra kvartalet 1978? Jag försökte i mitt inlägg tala om att fr. o. m. 1977 har vi åter fått en flyttning från vårt län till Stockholmsområdet.

Anna Eliasson säger att det första som den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten gjorde var att bättra på den proposition om regionalpolitiken som hade lagts fram. Ja, ni ökade planeringstalen t. ex. i vårt län med 30 000. Varför levde ni då inte upp till detta när ni satt i regeringen? Varför gjorde ni inte någonting? Från 1977 började ju människorna att flytta till Stockholmsområdet. Varför gjorde de det? Det var för att det inte fanns jobb. De sökte jobben här.

Och förutom de flyttningar vi haft har vi också pendling till Stockholmsområdet. Man tidigarelägger skolbyggen och annat i Stockholmsområdet för att norrbottningarna skall pendla hit. Det är dagens verklighet.

I den första budget som regeringen Fälldin lade fram plussade man på flyttningsbidragen. Det är den verklighet som vi lever i. Under 1970 och 1975 ökade vi sysselsättningen i Norrbotten tack vare målmedvetna insatser från den socialdemokratiska regeringen. Det var sannerligen inte lätt, men vi ökade sysselsättningen med 11 000. 7 000 av dessa var kvinnor. Många av de här jobben kom till i glesbygd tack vare de insatser man gjorde.

Medan den borgerliga regeringen har verkat med sin decentralistiska politik har vi fått 11 000 fler utanför arbetsmarknaden än vad vi hade när den borgerliga trepartiregeringen trädde till. Det är kalla siffror det.

Man flyttar inte bara från Luleåregionen. Jag har tidigare nämnt en glesbygdskommun som Kiruna, och under föregående kvartal flyttade 236 personer från Gällivare, till stor del till Stockholmsområdet. Varför har ni inte vidtagit åtgärder för att sluta med den koncentrationspolitik som ni har pratat så mycket om? Man måste mena någonting med sina ord – eller lägger ni en annan innebörd i orden? Hos oss säger man att våra gubbar är decentraliserade till Tensta och Rinkeby. Det är en ganska vanlig fras, som vi möter när vi är ute. Insatser behövs, men jag tycker inte att man skall jamsa och tjata om 1960-talet, när det finns problem som behöver lösas i dag och i morgon.

Anna Eliasson kan inte komma ifrån att situationen har blivit betydligt sämre. När den borgerliga trepartiregeringen trädde till, vände den tidigare positiva trenden. Jag är medveten om att det är svårt att lösa sysselsättningsproblemen i glesbygd och i skogslän. Därför behövs styrmedel och kapitalresurser. Det behövs annat än ord.

Jag var ledamot av glesbygdsutredningen 1969–1972. Sedan har jag suttit med i olika glesbygdsdelegationer och tillsammans med andra försökt att finna lösningar på problemen. Men man kommer inte långt med att prata om att vi skall stoppa koncentrationen, när man inte har några reella åtgärder att föreslå. Jag tycker att Anna Eliasson pratar så mycket om koncentration och decentralisering. Tala nu om i klara ordalag vad det betyder, t. ex. konkret för Norrbotten. När skall vi enligt era åsikter stoppa utflyttningen från länet?

Stålverk 80 var en politiskt medveten satsning, där man ville komma åt den sedan länge rådande obalansen i länet. Alla partier stödde oss. Jag skulle kunna citera vad folkpartiets representant sade i samband med att beslutet fattades. Politiska beslut – eller bristande politiska beslut kanske jag skulle säga – har medfört att vi fått den utveckling som vi i dag har. Vid t. ex. SSAB i Luleå har 1 000 jobb försvunnit. Det hade talats om 2 300 nya jobb. Genom

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

den nya strukturplanen kommer ytterligare 500 jobb att försvinna. LKAB har minskat med tusentals personer, och flera kommer att sluta. Likaså är det med ASSI. Vattenfall förlorar 1 000 jobb och småindustrin likaså 1 000 arbetstillfällen. Allt detta tillsammans med rationaliseringen inom skogsbruket har medfört nuvarande förhållanden. Vi hann aldrig i kapp det övriga landet. Men hade trenden mellan 1970 och 1975 fått fortsätta, hade läget varit bättre.

ANNA ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Frida Berglund frågade varför jag talade om 1960-talet. Jo, det är just effekterna av 1960-talets politik som vi nu kan avläsa. Det är möjligt att socialdemokraterna mindre ihärdigt hade hållit fast vid sin koncentrationspolitik, om de omedelbart hade kunnat avläsa effekterna. Nu är förhållandena så här, och därför måste vi inrikta insatserna på att klara det som klaras kan när det gäller glesbygderna.

Frida Berglund frågade också varför vi inte har gjort någonting och anklagade regeringen Fäldin för att ha åstadkommit en dramatisk förändring i fråga om befolkningssituationen i Norrbotten. Flyttningsströmmarna skulle ha ökat kraftigt.

Det är helt klart att situationen i Norrbotten har förvärrats, men det har ju också ett uppenbart samband med lågkonjunktur och kriser i näringslivet, framför allt beroende på den mycket stora roll som gruvnäringen har spelat för sysselsättningen i bl. a. Kiruna och Luleå. När det uppstår kriser i en sådan bransch och på sådana orter så är det klart att det omedelbart kan avläsas i flyttningsströmmar.

Tensta och Rinkeby har förvisso många norrbottningar, men vi önskar väl inte att stockholmsregionen i framtiden skall ta hand om all den unga duktiga arbetskraft som finns i landet. När jag lyssnade på Frida Berglund önskade jag att hon tog kontakt med socialdemokraterna i stockholmsregionen. Där vill man nu i regional skala upprepa 1960-talets misstag och att vi här i Stockholm skall planera för en fortsatt flyttningsström från skogslänen. Från centerns sida menar vi i stället att det måste skapas drägliga miljö- och sysselsättningsförhållanden i Stockholm likaväl som på andra orter, och därför skall vi inte föra någon flyttningspolitik.

Vi kommer från centerns sida – det kan jag försäkra – att med all kraft inrikta oss på att lägga fram förslag under våren och även under allmänna motionstiden som innebär uppföljningar av alla de förslag som har framlagts under senare tid. Vi har ju inte möjlighet att i en interpellationsdebatt ta ställning till utredningsförslagen i fråga om pengar och konkreta insatser, men jag kan försäkra att vi kommer att göra vad vi kan på den punkten. Jag tror att vi också kan konstatera att det behöver fyllas på med ytterligare medel både här och där.

FRIDA BERGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är bra att Anna Eliasson kommer tillbaka till verkligheten och talar om de behov som finns i stället för att enbart försöka försköna

centerns agerande under den borgerliga trepartiregeringens tid.

Efter alla de löften centern hade givit hade man på många håll stora förväntningar när centern fick hand om regionalpolitiken, näringspolitiken och glesbygdspolitiken. En positiv utveckling hade kommit i gång efter mycket målmedvetna insatser, där många hade medverkat för att få fram olika förslag och projekt. Besvikelsen blev oerhörd när allting bröts ner av dem som skulle decentralisera. Jag läste härom dagen i en insändare av en kvinna i glesbygden: Nu vet vi vad decentraliseringspolitik innebär. Det betyder ökad arbetslöshet, längre pendlingsavstånd. Det betyder att vår arbetsmarknad flyttar till Stockholmsområdet.

Detta är den verklighet som norrbottningarna lever i. Därför tycker jag att det är viktigt att vi diskuterar vad vi kan göra 1978 och inte drömmer om den tid när centern var i opposition och kunde sprida sina löften utan verklig-hetsförankring.

Hade ni haft en plan för hur ni skulle sysselsätta de 30 000 människor som ni ansåg att Norrbotten skulle öka med till 1980, så hade ni kunnat förverkliga någonting av den under den tid som ni satt i kanslihuset. Ni hade den politiska makten i landet och kunde ha genomfört vad ni hade föresatt er.

Därför tycker jag att det är bra om Anna Eliasson också börjar tala om 1978.

ANNA ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för de erkännansamma ord som Frida Berglund uttalade. Många människor ser med stort intresse på centerns politik och knyter förhoppningar till den, men det är bra när man även i kammaren kan få det bekräftat.

Vad kan man då göra, frågar Frida Berglund, för att komma till rätta med glesbygdsp Problemen och stoppa utflyttningarna från Norrbotten?

Det är helt klart att redan under den korta tid som trepartiregeringen arbetade gjorde man betydande insatser inte minst för att möta de stora svackor som Norrbottens sysselsättning drabbats av – jag tänker då på gruvnäringen. Men det vidtog också andra åtgärder. Tag t. ex. det regeringsförslag om jordbrukspolitiken som lades fram och som fick kammarens stöd, eller tag småföretagspropositionen och en rad andra åtgärder. Tecken saknas således inte på att man försökte lägga om kursen.

Jag tror det är viktigt att man nu och för framtiden också ser till att man kan bredda sysselsättningsunderlaget i glesbygd. Det är visserligen mycket viktigt att man tryggar sysselsättningsmöjligheterna inom jordbruk och skogsbruk och låter familjeföretag och deltidsföretag leva vidare. Men man måste också skapa andra typer av sysselsättning. Man måste föra ut den offentliga verksamheten i ett betydligt mer decentraliserat nät än vad vi i dag kan se ute i länen. Man bör också sprida service och annat. Det är genom att skapa en närhet till arbetsmarknader av också detta slag som man kan ta ett avgörande steg för att klara de glesbygdsområden som i dag sviktar.

Det har ju varit ett ytterst allvarligt drag i utvecklingen i Norrlands inland

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

att man tappat så många av de tätorter som ändå funnits som stödjepunkter.

Det är genom detta samspel av åtgärder man kan nå resultat. Där har sannerligen centern varit aktiv, inte minst inom Norrbottens län, men också här i riksdagen, för att få till stånd åtgärder av detta slag.

FRIDA BERGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Anna Eliasson säger att jag ger centern ett erkännande genom att tala om att människor hade förhoppningar. Det är riktigt så långt. Men svikna förväntningar, vad för de med sig? Det finns en misstro mot politikerna. Hur mycket av den beror på de svikna förväntningarna, på de givna löften som inte förverkligades?

Sedan tar Anna Eliasson upp jordbrukspolitiken. Det är riktigt att jordbrukspolitiken är en viktig del, inte minst i glesbygdsområdena. Jordbrukets rationalisering har gått snabbt. Jag vill säga att vi i vårt län från socialdemokratiskt håll har ansett att rationaliseringen inom jordbruket inte borde ha gått så snabbt som den gjorde. Men vilka var det som drev på rationaliseringen? Det var bl. a. dåvarande bondeförbundare, nuvarande centerpartister, som gick omkring och sade att jordbruk inte lönar sig. Det blev ju som en psykos att man lade ned sitt jordbruk även om man inte hade något annat att ta till.

Det regionalpolitiska jordbruksstödet infördes på förslag av Ingemund Bengtsson, vår dåvarande jordbruksminister. Vi hade här i riksdagen förslag från de borgerliga partierna om två öre mera per liter för mjölken. Det skulle ha inneburit att de som hade mycket mjölk fått en viss ökning i sin inkomst, men de som var bara småjordbrukare – vilket var fallet hos oss – skulle ha fått väldigt litet av detta. Jag kommer ihåg att jag räknade ut att någon skulle ha fått 300 kr. om året. Därför införde man det s. k. B-stödet, som sedan har byggts ut.

Som Anna Eliasson med sitt goda minne kommer ihåg väckte vi socialdemokrater redan i januari 1977 en motion om just regionalpolitiskt stöd till jordbruket.

Alla goda krafter medverkan behövs om vi skall kunna lösa sysselsättningsfrågorna. Det är också nödvändigt att man tar upp och värderar de olika förslag som kommer fram. Men jag tror inte att man löser några problem genom att prata om decentralisering, om man inte har några konkreta förslag om hur koncentrationen skall kunna stoppas.

Tredje vice talmannen anmälde att Anna Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

MARIANNE STÅLBERG (s):

Herr talman! Karin Andersson nämnde mig i sitt inlägg. Det är sant som Karin Andersson säger att jämställdhetskommittén var med och finansierade den studie kallad Kvinnor i glesbygd som några studerande vid högskolan i Östersund jobbade fram. Det var jag speciellt glad över, eftersom en av

anledningarna till att de studerande valde just det här problemet var vår motion till riksmötet 1976/77, som jag nämnde i mitt första inlägg.

Sedan säger också Karin Andersson att vår motion till riksmötet 1977/78 blev så välvilligt behandlad. Men då kan jag inte förstå att den inte bifölls eller ens förklarades besvarad – motionen avlogs.

Om det för resten är meningen, som Karin Andersson säger, att man så grundligt skall diskutera kvinnornas situation i glesbygd, hade Anna Eliasson i dag inte behövt ställa denna fråga till arbetsmarknadsministern. Om arbetsmarknadsministern är villig att ta initiativ till ytterligare analyser motsvarande Föllingeprojektet i olika delar av landet i syfte att erhålla bättre underlag för sysselsättningspolitiska insatser, skulle det hela vara färdigt i och med att denna utredning jobbar.

Anna Eliasson sade någonting om att hon hade blivit pådyvld att hon hade stött en socialdemokratisk motion. Jag vet inte om jag missuppfattade henne. För min del sade jag emellertid att det förhöll sig tvärtom, nämligen att hon inte hade stött den socialdemokratiska motion som jag talade om. Om hon hade stött vår motion för drygt två år sedan, skulle några av de frågor som hon tagit upp i sin interpellation till arbetsmarknadsministern redan ha varit prövade.

I slutet av mitt anförande uttryckte jag glädje över att Anna Eliasson nu tycks intressera sig mera för dessa frågor och att jag hoppades att hon i fortsättningen tillsammans med andra centerpartister skulle stödja oss när vi tar upp de här frågorna i riksdagen.

KARIN ANDERSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker faktiskt, Marianne Stålberg, att det är en positiv behandling av en motion när utskottet skriver att man delar motionärens uppfattning i den frågan motionen gäller och att det är viktigt att någonting görs men att detta redan är på gång. Det har tydligen Marianne Stålbergs partikamrater i utskottet också tyckt, eftersom de inte funnit anledning att reservera sig utan bara i ett särskilt yttrande framfört några spydigheter om jämställdhetskommittén som jag nu inte bryr mig om att ta upp.

Jag hoppas faktiskt – det är min ärliga mening – att den utredning som nu arbetar skall kunna belysa de problem som Marianne Stålberg tar upp.

Det som Anna Eliasson tar upp i sin interpellation är en annan vinkling av det här problemet. Hennes interpellation gäller sysselsättningen totalt i glesbygderna. Vår utredning belyser enbart kvinnornas situation i det här avseendet.

IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag måste först säga att jag gläder mig åt centerns nyvaknade regionalpolitiska ambitioner. Att centern nu känner behov av att återgå till sina gamla profilfrågor är fullt förklarligt efter den energidebatt som har varit. Men här kastar man verkligen sten när man själv sitter i ett skört glashus. Anna Eliasson! Det var faktiskt under Nils Åslings tid som industriminister och ansvarig för regionalpolitiken som flyttlassen började gå igen från

Torsdagen den
30 november 1978

*Om sysselsättning-
en i glesbygd*

skogslänen. Vi kan inte komma ifrån att under de två senaste åren försvann vart tionde industrijobb i skogslänen. Och under perioden 1 januari 1977–30 juni 1978 svarade Stockholms län för 37 % av landets befolkningsökning, dvs. mer än dubbelt så mycket som länets andel av landets befolkning. Och Stockholms län växer i dag betydligt snabbare än landet i övrigt.

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag har redan vid flera tillfällen sagt att självfallet har 1960-talets koncentrationspolitik effekter i dagens läge. Det är orimligt att påstå att dessa effekter skulle kunna åtgärdas så snabbt att flyttlassen helt stoppades under den korta tid som trepartiregeringen verkade och Nils Åsling hade ansvaret för regionalpolitiken. Vi fortsätter självfallet i vår nya politiska ställning att arbeta vidare med dessa frågor från centerhåll. Vi har också fördelen att vara konsekventa. Våra partikamrater på Norrbottensbanken säger detsamma som våra partikamrater på Stockholmsbanken. Det gör det lättare för oss att förklara centerns politik och att sätta vår prägel på de ställningstaganden vi gör här i riksdagen.

När det sedan gäller jordbrukspolitiken, som har varit uppe flera gånger, har utvecklingen på det området haft ett klart samband med den jordbrukspolitik som tidigare drevs från ansvarigt håll. Det har inte bara handlat om en rationalisering i arbetsprocesser, utan framför allt varit en politik som medvetet inriktats på att man skall rationalisera jordbruksenheter. Det har också kunnat utläsas av de flyttlass som har gått från skogslänen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 17 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:169–172 till civilutskottet

§ 18 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:173 av *Kerstin Andersson* i Hjärtum och *Sven Eric Åkerfeldt*

1978/79:174 av *Per-Olof Strindberg m. fl.*

1978/79:175 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:55 om förlängd köpeskillingskontroll m. m. vid överlåtelse av vissa statligt belånade småhus

1978/79:176 av *Tore Nilsson*

med anledning av propositionen 1978/79:67 om förbud mot aga

§ 19 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 30 november

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

1978/79:104 av *Gunnar Olsson* (s) till industriministern om sysselsättningen vid Billerud-Uddeholm AB, m. m.:

I Värmlands län har läget på arbetsmarknaden och situationen inom länets basnäringar under de senaste åren blivit allt allvarligare. Tidigt stod det klart att 1977 och 1978 skulle bli två krisartade år för sysselsättningen i Värmland. I motioner under den allmänna motionstiden både 1977 och 1978 föreslog vi socialdemokratiska ledamöter på Värmlandsbanken att omedelbara åtgärder borde vidtas för att möta de växande svårigheterna. Vi underströk att arbetsmarknadssituationen krävde kraftfulla och planmässiga insatser av betydande omfattning för att lösa de långsiktiga och näringspolitiska problemen i länet.

Vår oro för utvecklingen grundades på vissheten om att pågående rationaliseringar inom Värmlands basindustrier skulle innebära kraftiga personalminskningar. Även länsstyrelsen har gjort liknande framställningar i särskilda skrivelser till regeringen.

Riksdagen beslöt 1977 att bevilja Uddeholm AB ett lån på 600 milj. kr. Från socialdemokratiskt håll kritiserade vi utformningen av lånebestämmelserna eftersom dessa inte innebar någon garanti för tillräckligt inflytande, varken för samhället, för de anställda eller för sysselsättningen.

Strukturproblemen var vid tiden för lånet mest akuta inom stålindustrin. Kort tid därefter uppstod allvarliga problem även inom skogsindustridelen i både Uddeholm och Billerud. En lösning av dessa strukturproblem sades från bolagsledningarna kunna uppnås genom en fusion av skogsrörelsen inom Uddeholm och Billerud. Således skedde en fusion under innevarande år mellan Uddeholm och Billerud. Därmed trodde alla som stod utanför bolagsstyrelsernas krets att framtiden var räddad.

Enligt vad som nu framgått av uppgifter i pressen föreligger avsikter om nedläggningar av ett antal skogsindustrieheter som innebär att ca 2 000 arbetstillfällen skulle komma att försvinna.

Staten är genom det stora lånet till Uddeholm en av de största kapitalintressenterna i bolaget. Mot denna bakgrund förutsätter jag att regeringen är informerad om bolagsledningens planer för framtiden.

Rekonstruktionsplanen för det nybildade skogsbolaget Billerud-Uddeholm AB kommer enligt uppgifter att medföra att Värmland skulle mista omkring 2 000 arbetstillfällen.

Redan vid tidpunkten för sammanslagningen av Billeruds och Uddeholms skogsrörelser meddelades det att en del arbetstillfällen på sikt skulle försvinna. Den siffra som i detta sammanhang nämndes var 800 arbetstill-

Torsdagen den
30 november 1978

*Anmälan av inter-
pellationer*

fällen under en tidsperiod av 2 1/2 år.

Genomförs den nedskärning det nu talas om innebär det att de svåra sysselsättningsproblemen som Värmland redan nu brottas med allvarligt skulle förvärras.

Mot bakgrund av det anförda anholder jag att till industriministern få ställa följande frågor:

Har regeringen underrättats om planerna på en omfattande minskning av arbetstillfällen inom skogsbolaget Billerud-Uddeholm AB?

Hur följer regeringen upp beslut om strukturförändringar i bolag som Uddeholm, till vilket staten lånat ut 600 milj. kr.?

Om Billerud-Uddeholms planer, enligt uppgifter i pressen, skulle förverkligas, vilka åtgärder kommer då regeringen att vidta för att skapa nya arbetstillfällen på berörda orter?

1978/79:105 av *Alf Lövenborg* (apk) till handelsministern om Sveriges självständighet i handelspolitiken:

I näringsutskottets betänkande 1978/79:4 i anledning av en motion från arbetarpartiet kommunisterna om ökat handelsutbyte med de socialistiska länderna heter det bl. a.:

”I sak delar utskottet motionärernas uppfattning att alla möjligheter att främja och utöka Sveriges handel med de socialistiska länderna bör tas till vara.”

Det var en viktig deklaration, som dock tyvärr inte till alla delar omsätts i praktiska åtgärder. Dessutom är det tydligt att utanförstående intressenter saboterar och bromsar Sveriges handel med de socialistiska länderna.

Under det kalla krigets mörka år var det i stor utsträckning USA som dirigerade svensk handel och bromsade en sund och naturlig utveckling av handeln med Sovjetunionen och övriga socialistiska länder. Därmed kränktes också den av Sverige proklamerade neutralitetspolitiken på ett flagrant sätt.

En utbredd uppfattning under senare år är att den amerikanska embargopolitiken hör historien till och inte längre gäller. Men tydligen är det inte så. I DN av den 28 november 1978 heter det bl. a.:

”En stor del av den svenska östexporten styrs från USA. Företag i Sverige måste ofta följa amerikanska lagar, inte svenska, när de exporterar till öststaterna eller andra kommunistiska länder. De tvingas delta i USA:s embargopolitik trots att Sverige är neutralt även när det gäller handelspolitik.”

Det finns ett betydande intresse i vårt land för ökad handel med de socialistiska länderna. I det läge som råder i Sverige i dag har debatten på arbetsplatser, i fackföreningar och andra massorganisationer i hög grad kommit att kretsa kring frågan om just ett ökat handelsutbyte. Dessa länder utgör en starkt växande del av den totala världsekonomin, och de har en väsentligt snabbare tillväxt av industriproduktionen än de kapitalistiska staterna. De representerar en väldig ekonomisk potential. Ökad handel med

dessa länder kan bidra till att utveckla svensk industriproduktion och skapa nya arbetstillfällen. Det finns med andra ord en lång rad skäl för åtgärder för att främja och utöka handelsutbytet.

Mot den bakgrunden är det uppseendeväckande och upprörande att USA utövar direkta påtryckningar för att få svensk industri att avstå från affärer med dessa länder.

Sverige är ett neutralt och självständigt land. Dess politik skall bestämmas i Sverige, av riksdag och andra valda organ – inte av USA, dess handelsdepartement och NATO. Den regeln måste gälla också på handelspolitikens område. I ett anförande i riksdagen den 10 februari 1978 framhöll dåvarande handelsministern Staffan Burenstam Linder i en riksdagsdebatt:

”Jag vill klart understryka att Sverige har ett starkt intresse av en vidgad handel även med de socialistiska länderna.”

USA:s handelspolitik och försök att genom embargopolitik dirigera strider klart mot dessa deklARATIONER och uttalade intressen för ökad handel med Sovjet och övriga socialistiska länder. USA:s sabotagepolitik är till skada för Sverige.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till handelsministern få ställa följande frågor:

1. Är handelsministern överens med mig om att Sverige har ett starkt intresse av ökad handel med de socialistiska länderna?
2. Är uppgifterna om USA:s försök att styra svensk handelspolitik riktiga?
3. Vilka åtgärder ämnar statsrådet i så fall vidta för att markera Sveriges självständighet och göra slut på USA:s embargopolitik?

§ 20 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 29 november

1978/79:196 av *Lars-Ingvar Sörenson* (s) till statsrådet Birgit Rodhe om försöksverksamhet med en kombination av utbildning och praktikarbete för arbetslös ungdom:

I regeringens proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten (proposition 1977/78:164) föreslogs som enda åtgärd på skolans område en begränsad försöksverksamhet med en individuell anpassad kombination av utbildning och praktikarbete i beredskapsarbetets form. Enligt propositionen skulle verksamheten inledas innevarande hösttermin med 200 platser i ett tiotal kommuner. Bl. a. har man från skolstyrelsen i Göteborg visat stort intresse för att delta.

Mot bakgrund av att den föreslagna försöksverksamheten ännu inte har kommit i gång vill jag till statsrådet Birgit Rodhe ställa följande frågor:

*Meddelande om
frågor*

1. Av vilket skäl har försöksverksamheten med omväxlande utbildning och praktik ännu inte påbörjats?
2. När räknar statsrådet med att försöket kan inledas?

1978/79:197 av *Torsten Karlsson* (s) till industriministern om fortsatt svensk produktion av vevaxlar till fartygsmotorer:

AB Motala Verkstad har till följd av varvskrisen drabbats hårt av de nedskärningar som gjorts i fartygsproduktionen vid de svenska varven. Företaget är underleverantör av vevaxlar, en produktion som tidigare utgjort 50 % av omsättningen vid företaget. Det är nu aktuellt att vid halvårsskiftet 1979 lägga ner den kvalificerade produktionen av tunga vevaxlar.

Detta kommer att betyda att tillverkningen försvinner ur landet. Avsikten är att försälja maskinparken och kunnandet till en tillverkare i utlandet.

Med anledning av det anförda vill jag fråga om statsrådet är beredd vidtaga åtgärder som syftar till att bibehålla tillverkningen av vevaxlar i landet.

den 30 november

1978/79:198 av *Ingvar Carlsson* (s) till statsrådet Carl Tham om hanteringen av kärnkraftsavfall:

Av ett pressmeddelande från industridepartementet den 13 november 1978 framgår att statsrådet Carl Tham har tillsatt ett särskilt råd för hälso- och miljöfrågor inom energiområdet. Gruppens arbetsuppgifter beskrivs mycket kortfattat.

Enligt massmedia har emellertid energiministern gjort följande preciseringar:

1. Gruppen har tillsatts för att förbereda ett beslut i början av 1980-talet om hur avfallet från kärnkraften slutligen kan klaras.
2. Den nuvarande villkorlagen duger inte för en säker avfallshantering.
3. Den nya lagstiftningen skall klargöra vilken metod för avfallshanteringen man slutligen bör använda – direktförvaring eller förvaring efter upparbetning.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga statsrådet:

Vilka är de konkreta orsakerna till att villkorlagen inte duger för en säker avfallshantering och vilka närmare slutsatser drar regeringen av villkorslagens otillräcklighet?

1978/79:199 av *Nils Berndtson* (vpk) till industriministern om åtgärder för att säkra sysselsättningen i Värmland:

Billerud-Uddeholm AB planerar att minska antalet anställda i betydligt större omfattning än vad som tidigare aviserats. Förverkligas planerna kommer detta att få mycket stora konsekvenser för Värmland, där sysselsättningsläget redan är allvarligt. Mot bakgrund av statens tidigare engage-

mang i de förändringar bolagen vidtagit måste det anses angeläget med statliga åtgärder för att rädda jobben.

Med anledning härav vill jag till industriministern ställa frågan:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att rädda jobben i Värmland?

Nr 44

Torsdagen den
30 november 1978

*Meddelande om
frågor*

1978/79:200 av *Birgitta Dahl* (s) till statsrådet Carl Tham om de ekonomiska och sysselsättningsmässiga verkningarna av en begränsning av kärnkraftsprogrammet:

I ett pressmeddelande från industridepartementet den 14 november 1978 meddelas att energiminister Carl Tham har haft överläggningar med representanter för statens vattenfallsverk, Forsmarksgruppen och Oskarshamnsgruppen angående kärnkraftsprogrammet. Av pressmeddelandet framgår också att energiministern har utsett en statlig förhandlare.

I samma pressmeddelande säger energiministern att "syftet med de fortsatta förhandlingarna är att snarast möjligt nå en överenskommelse om en begränsning av kärnkraftsprogrammet".

Det torde därför vara av intresse för riksdagen att få en redogörelse för vilka ekonomiska och sysselsättningsmässiga bindningar som gjorts i aggregaten 11 och 12.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor till statsrådet Tham:

1. Hur mycket kapital har satsats i utbyggnad av aggregaten 11 och 12 sedan regeringsskiftet i september 1976?
2. Hur stort är värdet av de beställningar för aggregaten 11 och 12 som lagts ut av kraftföretagen till bl. a. verkstadsindustrin sedan regeringsskiftet 1976?
3. Hur många anställda inom kraftföretagen, verkstadsindustrin, byggnadsindustrin m. m. berörs av de förhandlingar som nu inletts?

1978/79:201 av *Inger Lindquist* (m) till statsrådet Hedda Lindahl om viss översyn av obduktionslagen:

I motionen 1977/78:1505 hemställde jag att riksdagen hos regeringen skulle begära viss översyn av obduktionslagen.

I socialutskottets betänkande 1978/79:12 i anledning av motionen erinrade utskottet om att utredningen (S 1974:09) om sjukvård i livets slutskede (SLS) torde vara oförhindrad att om så befinner lämpligt ta upp även den i motionen behandlade frågan i det fortsatta utredningsarbetet.

Jag önskar därför ställa följande fråga till biträdande socialministern:

Har statsrådet vidtagit någon åtgärd i anledning av riksdagens uttalande?

1978/79:202 av *Georg Pettersson* (c) till jordbruksministern om åtgärder mot försurning av mark och sjöar:

Försurningen av mark och vatten framstår som ett av de mest allvarliga miljöproblemen i vår tid. Effekter och konsekvenser har studerats i en lång rad olika sammanhang. Av särskilt intresse är den gemensamma utvärdering av försurningen som gjorts av länsstyrelserna och fiskenämnderna inom S, T, U och W län. Av de årligen återkommande undersökningar som bl. a. görs i T län framgår att av de sjöar som ej kan stå emot ytterligare surt nedfall är det endast slättsjöarna och ett fåtal vatten på kalkhaltig mark som kan förväntas överleva i ett längre perspektiv.

Anser jordbruksministern att det finns skäl att i anledning av nu kända förhållanden beträffande försurningen av mark och sjöar vidtaga extraordinära åtgärder för att komma till rätta med problemen?

1978/79:203 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till statsrådet Carl Tham om uppsägning av avtalet om Asea-Atom AB:

Det avtal som träffats mellan svenska staten och ASEA angående det gemensamma bolaget Asea-Atom löper ut den 31 december 1979. Då uppsägningstiden är ett år, måste således beslut om det fortsatta samarbetet fattas redan före nästa årsskifte. Annars förlängs avtalet automatiskt i fem år.

Vi har nu, tio år efter det att avtalet slöts, en helt annan situation än när Asea-Atom bildades. Det svenska kärnkraftsprogrammet har, åtminstone tills vidare, halverats och företaget är nu i skriande behov av exportorder för att kunna överleva. De bästa chanserna har man i länder som Turkiet, Sydkorea, Taiwan och liknande. Kommentarer är överflödiga.

För att "vidmakthålla kärnkraftsindustrins kompetens" måste man således räkna med antingen inhemsk fortsatt kärnkraftsutbyggnad eller en stor satsning på export. Alternativet är en avveckling av statens engagemang i kärnkraftsindustrin och satsning på annan, nyttigare tillverkning. Jag vill därför fråga energiministern:

Kommer regeringen att arbeta för en sådan avveckling och då i första hand säga upp avtalet så att en bindning för ytterligare fem år kan undvikas?

§ 21 Kammarken åtskildes kl. 17.03.

In fidem
BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert